

**Tiesiskā politika
sabiedrības attīstībai**

**Legal Policy for
Development of Society**

**RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTE
RĪGA STRADIŅŠ UNIVERSITY**

RĪGA STRADIŅŠ
UNIVERSITY

Rīga Stradiņš University,
Faculty of Law (Latvia)

The Baltic Strategic Research Center of Latvian Academy of Sciences
Security and Policy Development Institute (Sweden)

Mykolas Romeris University (Lithuania)

Nord Academy (Estonia)

Social Sciences and Safety Institute (Poland)

International Scientific Conference

Legal Policy for Development of Society

Rīga, April 23, 2014

Abstracts

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Rīgas Stradiņa universitātes
Juridiskā fakultāte (Latvija)

Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs
Drošības un politikas attīstības institūts (Zviedrija)
Mykolas Romeris Universitāte (Lietuva)
Nord Academy (Igaunija)
Sabiedrisko zinātņu un drošības institūts (Polija)

Starptautiskā zinātniskā konference

Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai

Rīgā, 2014. gada 23. aprīlī

Tēzes

Starptautiskā zinātniskā konference “**Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai**” (Rīgā, 2014. gada 23. aprīlī): Tēzes = International Scientific Conference “**Legal Policy for Development of Society**” (Rīga, April 23, 2014): Abstracts. – Rīga: RSU, 2014. – 80 lpp.

Sastādītājs: Andrejs Vilks

Redaktores: R. Jozauska, L. Pētersone (latviešu valoda)

J. Zeimanis (angļu valoda)

Makets: I. Stikāne

Par tēžu saturu atbild to autori.

RSU IPN Nr. 14-064

© Rīgas Stradiņa universitāte, 2014
Dzirčiema iela 16, Rīga LV-1007

ISBN 978-9984-793-55-9

KONFERENCE NOTIEK

2014. gada 23. aprīlī
Rīgas Stradiņa universitātē
Rīgā, Dzirciema ielā 16
Senāta zālē

Konferences darba kārtība

- 9.30 – 10.00 Dalībnieku reģistrācija (pie Senāta zāles)
- 10.00 – 12.00 Konferences atklāšana, sekciju sēdes (Senāta zālē)
- 12.00 – 12.15 Pārtraukums
- 12.15 – 14.15 Sekciju sēdes (Senāta zālē un B-210. telpā)
- 14.15 – 15.00 Kafijas pauze (Senāta zālē)
- 15.00 – 17.00 Sekciju sēdes (Senāta zālē un B-210. telpā)
- 17.00 Konferences noslēgums

Konferences organizācijas komiteja

Andrejs Vilks –

Rīgas Stradiņa universitātes profesors (Latvija) – priekšsēdētājs

Tālavš Jundzis –

Latvijas Zinātņu Akadēmijas viceprezidents, akadēmiķis

Viktoras Justickis –

Mykolas Romeris Universitātes profesors (Lietuva)

Vladimirs Ovčinskis –

Krievijas Federācijas Iekšlietu ministra padomnieks

Ēriks Kalnmeiers –

Latvijas Republikas ģenerālprokurors

Walter Kegö –

Drošības un politikas attīstības institūta vadošais pētnieks
(Zviedrija)

Ando Leps –

Tallinas Universitātes Tiesību akadēmijas profesors (Igaunija)

Jacek Zieliński –

Sociālo zinātņu un drošības institūta profesors (Polija)

Redkolēģija

Osvalds Joksts –

Rīgas Stradiņa universitātes profesors (Latvija)

Viktoras Justickis –

Mykolas Romeris Universitātes profesors (Lietuva)

Walter Kegö –

Drošības un politikas attīstības institūta vadošais pētnieks
(Zviedrija)

Ando Leps –

Tallinas Universitātes Tiesību akadēmijas profesors (Igaunija)

Andrejs Vilks –

Rīgas Stradiņa universitātes profesors (Latvija)

Tēžu recenzenti

Osvalds Joksts –

Rīgas Stradiņa universitātes profesors (Latvija)

Viktoras Justickis –

Mykolas Romeris Universitātes profesors (Lietuva)

Saturs / Contents

Priekšvārds	9
Introduction	10
TĒZES / ABSTRACTS	11
<i>A. Lieljuksis.</i> Kriminālsodu politikas likloči	11
<i>J. Zieliński.</i> Гражданско-правовой договор в публичной администрации	16
<i>D. Strus.</i> Some Aspects of Organizational Structure of Environment Protection in Poland	22
<i>A. Leps.</i> Wrong	28
<i>A. Лелс.</i> Неправо	30
<i>A. Matvejevs.</i> Dienesta pienākumu izpildes laika organizācija Valsts policijā	33
<i>I. J. Mihailovs.</i> Supervīzijas tiesiskie aspekti un ieviešana juridiskajās profesijās	35
<i>V. Voins.</i> Pretdarbība teroristiskajām organizācijām jaunu dalībnieku vervēšanā Eiropas Savienībā	37
<i>J. Alfejeva.</i> Apdrošināšanas līgumam piemērojamās tiesības Eiropas Savienībā un Latvijā	39
<i>M. Ābula.</i> Tiesiskās politikas attīstības tendences starptautisku investīcijas strīdu izšķiršanā	41
<i>I. Kudeikina.</i> Tiesiskās politikas ietekmes tendences uz kopīpašuma institūta attīstību	42
<i>J. Stukāns.</i> Pierādījumi un to pārbaude iztiesāšanā – krimināltiesiskās politikas attīstība	43
<i>A. Kipāne.</i> Vardarbīgās noziedzības saturs un kopējās kriminoloģiskās tendences	45
<i>E. Freimanis.</i> Ģimenes attīstības veicināšana tiesiskās politikas aspektā	48
<i>K. Matvijcuka.</i> Prevention of Violence in Football: EU Legal Policy	50
<i>S. Aleksejevs.</i> Kapitālsabiedrības valdes locekļu personīgā atbildība	51
<i>L. Rozentāle.</i> Diskriminācijas aizlieguma princips partnerattiecībās	57
<i>A. Kriviņš.</i> Iepirkumu komisiju locekļu atbildības problēmjautājumi	60
<i>M. Smilga.</i> Augļošana un valsts realizētā tiesiskā politika	62
<i>A. Vilks.</i> Tiesiskā politika kā sabiedrības pārvaldības sistēmelements	64
<i>R. Neilands.</i> Atsevišķas galvojuma pilnveidošanas iespējas	65
<i>B. Girgensone.</i> Ar ekspluatācijas aizsargjoslām aprūtināto teritoriju vienas reģistrācijas problemātika	67

<i>J. Baumanis.</i> Prevencija piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas procesa kontekstā	69
<i>L. Muciņš.</i> Civiltiesību kodifikācijai Latvijā 150 gadu: juridiskās personas jēdziena attīstība	70
<i>J. Zivarts.</i> Studiju kvalitātes nodrošināšana Latvijā: personas tiesības un studiju līgums	72
<i>J. Neimanis.</i> Krimināllikuma 175. panta trešās daļas jēdziena “zādzība no transportlīdzekļa” skaidrojums	75
<i>A. Evardsons.</i> Eksperta loma noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, tiesiskās problēmas un risinājumi	76
<i>Ē. Kalnmeiers.</i> Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai	78
Autoru rādītājs / Authors	80

Priekšvārds

Rīgas Stradiņa universitātē kopā ar Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas Stratēģisko pētījumu centru, *Mykolas Romeris* Universitāti, Drošības un politikas attīstības institūtu, Tallinas Universitātes Tiesību akadēmiju un Sociālo zinātņu un drošības institūtu (Polija) 2014. gada 23. aprīli rīko starptautisku zinātniski praktisku konferenci "Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai".

Konferencē paredzēts apzināt pašreizējās Latvijas nacionālās politikas konceptuālās un stratēģiskās pieejas dažādu tiesisko jomu izziņā, to attīstības izvērtēšanā un pilnveidošanā, kā arī pieredzes apmaiņa tiesiskās politikas veidošanā dažādās valstīs un sfērās. Konferences norise ir virzīta uz praktiskās un pētnieciskās darbības izziņāšanu minētajā jomā, kā arī speciālistu un augstskolu akadēmiskā personāla zināšanu un pieredzes apmaiņas veicināšanu. Konferences darbā piedalīsies Latvijas augstskolu akadēmiskais personāls, speciālisti juridiskajā zinātnē, doktoranti un maģistranti, kā arī ārvalstu (Igaunijas, Krievijas, Lietuvas, Polijas, Zviedrijas u. c.) tiesību speciālisti.

Konferences gaitā ir paredzēts apspriest šādas problēmas:

- Kopējā tiesiskā politika Latvijā un ārvalstīs, tās stāvoklis un attīstības tendences.
- Tiesiskā politika – starptautiskie un cilvēktiesību aspekti.
- Tiesiskā politika civiltiesību un komerciesību jomā.
- Tiesiskā politika administratīvi tiesiskajā un procesuālajā jomā, kā arī administratīvo sodu īstenošanas sfērā.
- Tiesiskā politika krimināltiesiskajā jomā, tajā skaitā krimināltiesībās, kriminālprocesuālajās tiesībās un kriminoloģijā.
- Tiesiskā politika tiesībaizskārumu novēršanā, kaitējuma noteikšanā un kompensēšanā.

Andrejs Vilks

Introduction

On 23 April 2014, Rīga Stradiņš University with the Baltic Centre for Strategic Studies of the Latvian Academy of Sciences, Mykolas Romeris University, Institute for Security and Development Policy of Sweden and Tallinn University Law School, Social Sciences and Safety Institute (Poland) will organise international practical scientific conference “Legal Policy for Development of Society”.

The conference provides identification of the existing conceptual and strategic approaches of the Latvian national policy within different legal fields, as well as evaluation and enhancement of their development. It is planned to exchange experience on legal policy-making in different countries and fields. The conference focuses on getting acquainted with research activities in the field, as well as promotes exchange of knowledge and experience of practical workers and academic staff of universities. Academic staff of the universities of Latvia, experts in legal science, masters and doctoral students, as well as foreign (Estonian, Lithuanian, Russian, Polish, Swedish, etc.) legal professionals will participate in the conference.

During the conference, it is planned to discuss the following issues:

- Common legal policy in Latvia and abroad, its status and tendencies.
- Legal policy – international and human rights issues.
- Legal policy in the field of civil and commercial matters.
- Legal policy in the administrative legal and procedural field, as well as in the field of implementation of administrative penalties.
- Legal policy in the field of criminal law, including criminal law, criminal procedure law and criminology.
- Legal policy for the prevention of disturbances and identification of damage and reimbursement.

Andrejs Vilks

TĒZES / ABSTRACTS

Kriminālsodu politikas likloči

Aldis Lieljuksis

*Dr. iur., Rīgas Stradiņa universitātes
Juridiskās fakultātes Maģistrantūras studiju
programmas vadītājs (Latvija)*

Nedaudz vairāk nekā gadu atpakaļ, 2013. gada 19. marta žurnāla "Jurista Vārds" 11. numurā varējām lasīt Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta direktores Indras Gratkovskas rakstu "Kriminālsodu politikas reforma ir pabeigta."¹ Nepagāja ne gads, kad jau tā paša žurnāla 2014. gada 11. februāra numurā varējām izlasīt visai kritisku profesores Valentijas Liholajas rakstu "Par soda taisnīgumu un samērīgumu", kas veltīts kriminālsodu reformas novērtējumam, kura rezumējumā par grozījumiem Krimināllikumā, kas dod iespēju arī par smagiem noziegumiem, par kuriem paredzēta brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem, piemērot islaicīgu brīvības atņemšanu (Krimināllikuma 38. panta 2.¹ daļa), teikts: "izdarot šos grozījumus, pienācīgi netika izvērtēta šajās normās ietverta noziedzīgo nodarījumu kaitīguma pakāpe un apdraudēto interešu nozīmīgums, šādu nodarījumu izplatība, recidīvs un citi apstākļi, kas nodrošinātu taisnīgu sodu par izdarīto."² Autors savu kritisko viedokli kontekstā ar Krimināllikuma 238. pantā neadekvātajām apdraudējumam un sekām paredzētajām sankcijām jau ir paudis žurnāla "Ir" elektroniskajā versijā 2013. gada 28. novembra rakstā "Noziegums un sods, paš aizliedzība un atbildība."³ Pašlaik tiek gatavota virkne izmaiņu Krimināllikumā.

Raksta mērķis ir izskatīt reformas laikā veiktos grozījumus Krimināllikuma 125. panta un 138. panta regulējumā, kad nodarīts kaitējums cilvēka dzīvības un veselībai, kā arī 175. panta trešās daļas regulējumā saistībā ar kvalificētu zādzības izdarīšanu un paredzēto soda mēru. Turklāt rakstā vērtēti arī Tieslietu ministrijas sagatavotie grozījumi Krimināllikumā par pārkāpumiem ceļu satiksmē. Darbā izmantotas salīdzinošā un analītiskās metodes.

Sodu sankciju neatbilstība Zolitūdes traģēdijas sekām, kas ietvertas Krimināllikuma 238. panta regulējumā, likumdevējs cenšas labot, paredzot grozīt virkni normu un ietverot atbilstošus sodus par personas dzīvībai un veselībai nodarīto kaitējumu. Saeimā aprītē ir Saeimas Juridiskās komisijas 2014. gada 20. martā sagatavotie grozījumi Krimināllikumā, kas paredz pastiprināt sankcijas virknei normu. Šādu grozījumu nepieciešamība ir pamatota anotācijā: "likumprojekts izstrādāts, lai nodrošinātu iespēju piemērot taisnīgu un samērīgu kriminālsodu par nodarījumiem, kas izraisījuši vairāku cilvēku

¹ Gratkovska I. Kriminālsodu politikas reforma ir pabeigta // Jurista Vārds, Nr. 11, 19.03.2013.

² Liholaja V. Par soda taisnīgumu un samērīgumu // Jurista Vārds, Nr. 6, 11.02.2014.

³ Lieljuksis A. Noziegums un sods, paš aizliedzība un atbildība // <https://www.ir.lv/2013/11/28/> (sk. 04.05.2014.).

nāvi.” Anotācijas 6. punktā norādīta virkne institūciju, ar kurām likumprojekts saskaņots, tajā skaitā Krimināllikuma patstāvīgā darba grupa.⁴ Likumprojektā paredzēts noteikt bargākas sankcijas KL 238., 239., 240., 246. un 247. pantos, turklāt normām, kas stājas spēkā tikai 2014. gada 1. aprīlī. Tātad, izvērtējot esošo regulējumu, pats likumdevējs pamanījis, ka minētajās normās sankcijas no soda bardzības viedokļa ir nesamērīgi zemas. Kriminālsoda politikas koncepcijā norādīts uz divām tās nozīmēm plašākā un šaurākā nozīmē: “**Kriminālsodu politika** plašākā nozīmē ir valsts politika attiecībā uz noziedzību, tā nosaka valsts pārvaldes principus un uzdevumus tādā dzīves sfērā, kas saistīta ar pretdarbību noziedzībai. **Kriminālsodu politika** šaurākā nozīmē atspoguļo valsts reakciju uz nodarījumiem, par kuriem saskaņā ar KL ir paredzēta atbildība un sods.”⁵ Pārskatot nupat pieņemtos grozījumus, jāsecina, ka kriminālsodu politika šaurākā nozīmē – nodarījumi pret personas dzīvību un veselību – nav bijuši pārdomāti, un ja arī reforma skaitās pabeigta, tad drīzāk tikai nosacīti. Autoram ir saprotama situācija, kad Eiropas Savienības direktīva vai regula paredz veikt noteiktas izmaiņas, kā tas ir jautājumā par precīzāku un vienveidīgāku regulējumu saistībā ar izdarītiem dzimumnoziegumiem. Grozījumi ietverti Saeimas dokumentā Nr. 749/Lp11.⁶ Taču Tieslietu ministrija Valsts sekretāru sanāksmē ir iesniegusi vēl citus grozījumus Krimināllikumā, bet par tiem nedaudz vēlāk.

Par īstenotās reformas mērķi aizsargāt personas dzīvību un veselību, autoram pēc būtības nekas nav iebilstam. Tieši dzīvības un veselības aspektu uzsvēra toreizējais tieslietu ministrs J. Bordāns, 2013. gada martā, runājot par vērienīgajiem grozījumiem Krimināllikumā: “Līdzšinējā kriminālpolitika spilgti atainojusi arī mūsu sabiedrības vērtības, kad par mantiskiem noziedzīgiem nodarījumiem – tādiem kā zādzības, krāpšana – ir bargāki sodi, nekā parkaitējuma nodarīšanu cilvēku veselībai un pat dzīvībai. Grozījumi arī paredz samazināt sodu maksimālās un minimālās robežas, īpaši mantiskajiem noziegumiem. Vienlaikus bargi sodi tiek saglabāti tādiem noziegumiem, kas saistīti ar cilvēka veselības un dzīvības apdraudējumu, narkotikām, dzimumnoziegumiem – tādiem pārkāpumiem, kuri rada reālus draudus sabiedrības drošībai.”⁷ Diemžēl cilvēka veselības aizsardzības ziņā redzams pretējais un būtu no jauna jāpārvērtē atsevišķi veiktie grozījumi. Soda sankcijas nepamatoti samazinātas no desmit gadiem brīvības atņemšanas uz septiņiem par smagu miesas bojājumu nodarīšanu Krimināllikuma 125. panta pirmajā daļā. Jautājumā par to, vai šis noziedzīgais nodarījums Latvijā ir aktuāla problēma, atbilde ir apstiprinoša. Statistikas dati liecina, ka vērojams smagu miesas bojājumu nodarījumu pieaugums tikai pēdējo trīs gadu laikā. Ja 2010. gadā izdarīti 181 smagi miesas bojājumi, tad jau

⁴ Likumprojekts. Grozījumi Krimināllikumā // <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/37141EEA85DE6897C2257CA100477170?OpenDocument> (sk. 04.04.2014.).

⁵ Kriminālsodu politikas koncepcija // <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891> (sk. 06.04.2014.).

⁶ Grozījumi Krimināllikumā // [http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webActiveLP?SearchView&Query=\(\[Title\]=*Grozījumi+Krimināllikumā*\)AND\(\[LastConsidDate\]>=04.04.2013\)AND\(\[Date_1\]<=04.04.2014\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webActiveLP?SearchView&Query=([Title]=*Grozījumi+Krimināllikumā*)AND([LastConsidDate]>=04.04.2013)AND([Date_1]<=04.04.2014)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

⁷ Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma jaunās redakcijas komentāri // Jurista Vārds, Nr.11, 19.03.2013 // <http://www.juristavards.lv/doc/255470-kriminallikuma-un-kriminalprocesa-likuma-jaunas-redakcijas-komentari/> (sk. 08.04.2014.).

2012. gadā to skaits sasniedza 214 un 2013. gadā – 217.⁸ Turklāt tieši Latvijā ir visvairāk reģistrētu smagu miesas bojājumu nodarījumu starp Baltijas valstīm, Lietuvā – 187, Igaunijā – 99.⁹ Kā gan tas saskan ar koncepcijā pausto: “Veidojot kriminālsodu sistēmu, definējot kriminālsodus un citus piespiedu līdzekļus un to piemērošanas nosacījumus, likumdevējs izstrādā tiesisko mehānismu, kas izmantojams, lai mazinātu noziedzīgu nodarījumu skaitu, atjaunotu taisnīgumu pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas un atturētu sabiedrību no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.” Maz ticams, ka izdosies mazināt nodarījumu skaitu, samazinot soda sankcijas, kas ir turklāt neadekvātas sekām. Līdz ar to, autora ieskatā, ir jāatgriežas pie iepriekšējās soda sankcijas, paredzot atbildību par tišu smagu miesas bojājumu nodarīšanu Krimināllikuma 125. panta pirmajā daļā – brīvības atņemšanu uz laiku līdz 10 gadiem.

Izskatot Krimināllikuma 138. panta “Ārstniecības personas profesionālo pienākumu nepienācīga pildīšana” redakciju, kas stājas spēkā 2013. gada 1. aprīlī, redzams, ka panta otrajā daļā izslēgts papildsods – tiesības nodarboties ar ārstniecību līdz pieciem gadiem. Jāatzīmē, ka normas otrā daļa paredz atbildību, ja sekas ir cietušā nāve. Tajā pašā laikā par nesalīdzināmi vieglākām sekām pacienta dzīvībai liegums ārstniecības personai turpināt darbu saglabāts. Piemēram, Krimināllikuma 135. pantā “Aborta neatļauta izdarīšana” papildsods saglabāts pat normas pirmajā daļā. Krimināllikuma 44. panta trešajai daļai tiesību ierobežojumu tiesa var noteikt arī gadījumos, ja šis sods nav paredzēts attiecīgā panta sankcijā. Tātad tiesa var piemērot šo papildsodu atbilstoši nodarījuma raksturam. Autors ieskatā, izslēdzot papildsodu no normas bez pienācīgas atkārtotas kvalifikācijas pārbaudes, tiek radīta iespēja ārstniecības personai turpināt darbu un grozījums normā ir pretējs paustajam. Kurzemes apgabaltiesa, piemērojot aktuālo normu, 2013. gada 29. maija spriedumā, atzīstot ārstu par vainīgu par Krimināllikuma 138. panta otrajā daļā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā iestājās pacientes nāve, nolēma, ka: “tiesas kolēģijas ieskatā M. P papildsods – tiesību atņemšana nodarboties ar ārstniecību – nav piemērojams, lai apsūdzētajai neliegtu tiesības strādāt profesijā un gūt ienākumus, kas garantētu kaitējuma kompensācijas piedziņu par labu cietušajam.”¹⁰ Nedomāju, ka ārsts būtu jāizolē no sabiedrības, taču piespriestais 150 stundu piespiedu darbs ir neadekvāts kaitējumam, un iespēja turpināt ārsta praksi viesīs neuzticību ne tikai ārstniecības personai, bet arī tiesu sistēmai, turklāt nav novērstis profesionālā līmenī, ka ārsts nepieļaus atkārtotu kļūdu. Šāda pārliecība rodas, lasot spriedumu, no kura redzams, ka ārstniecības persona cenšas visiem līdzekļiem izvairīties no atbildības, savu vainu neatzīst, bet uzvel to citiem kolēģiem. Tāpēc autora viedoklis ir tāds, ka tiesību ierobežojums nodarboties ar ārstniecību ir jāparedz Krimināllikuma 138. panta otrajā daļā.

Vienlaikus jāatzīmē, ka Krimināllikuma 140. panta sankcija, kas paredz kriminālatbildību par tādu sanitāri higiēnisko un epidemioloģiskās drošības noteikumu pārkāpšanu, ja tā izraisījusi epidēmiju, kopš 2013. gada 1. aprīļa ir kļuvusi smieklīga, jo maksimālais sods ir brīvības atņemšana līdz vienam gadam

⁸ Avots: Iekšlietu ministrijas Informācijas centra statistiskais materiāls // <http://www.ic.iem.gov.lv/node/70> (sk. 07.04.2014.).

⁹ Turpat.

¹⁰ Kurzemes apgabaltiesas spriedums lietā Nr. 11150078208. Nav publicēts.

vai pat maigāks sods. Pēdējo gadu piedzīvotās gripas epidēmijas Latvijā saistās ar vairāku pacientu nāvi, tāpēc autora ieskatā sankcijā jāparedz sods – brīvības atņemšana līdz astoņiem gadiem, tas būtu samērīgi ar sekām.

Mantiskie noziedzīgumu nodarījumi jau gadiem ilgi sastāda lielāko īpat-svaru noziedzīgu nodarījumu struktūrā, turklāt kvalificētās zādzības saistītas ar iekļūšanu īpašumā. Uzziņā par Valsts policijas darbu 2013. gadā teikts: “pārskata periodā kopumā joprojām aktuālas ir zādzības no nekustamā īpašuma, kā arī atse-viškos Latvijas reģionos, galvenokārt Zemgales, Kurzemes un Rīgas, reģistrētas vairākas zādzību epizodes no privātmājām. Jāatzīmē, ka zādzības galvenokārt tika izdarītas dienas laikā, kad neviena nav mājās, un pārsvarā tiek zagtas zeltlietas, nauda un sadzīves tehnika, taču konstatēti gadījumi, kad tikuši nozagti šaujamie-roči, datortehnika un automašīnas. Konstatēti vairāki gadījumi, kad no privātmāju garāžām ir nozagtas automašīnas, izmantojot mājās atrastās atslēgas. 2013. gadā aktualizējās zādzības no dažāda veida glabātavām (bankomātiem, seifiem u. c.), savukārt 2013. gada 2. pusgadā pieauga zādzību mēģinājumu skaits no banko-mātiem. Turpināja pieaugt preču zādzību skaits no smago automašīnu piekabēm.”¹¹ Kāda ir bijusi doma, samazinot Krimināllikuma 175. panta sankciju uz pusi – no 10 gadiem maksimālā soda uz 5 gadiem, ir tikai minams, jo pamatojuma nav un, kā redzams, problēma ir aktuāla. Autora ieskatā soda sankcijas arī par šo nodarī-jumu ir jāpaugstina, paredzot brīvības atņemšanu vismaz līdz 8 gadiem.

Taču ir paredzēti arī vēl citi grozījumi Krimināllikumā. Par to liecina 2014. gada 13. martā Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātais dokuments VSS Nr. 240 “Grozījumi Krimināllikumā.”¹² Šis dokuments skar ne tikai sodu sankcijas, bet arī teorijas jautājumus. Paredzētie grozījumi Krimināllikuma 8. pantā brie-duši sen, un jau 2011. gadā par tādu nepieciešamību tiesnešu konferencē referēja profesors U. Krastiņš “Vainas formas saliktos noziedzīgos nodarījumos.” Kāpēc grozījumi tā kavējušies un ierosināti, kad jau pieteiktā kriminālsodu politikas reforma skaitās pabeigta, nav skaidrs. Runājot par likumprojektā piedāvāto jaunu Krimināllikuma 262.¹ pantu – “Atteikšanās no alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošo vielu ietekmes pārbaudes un ceļu satiksmes negadī-juma vietas atstāšana” – ideja ir skaidra: sodīt personu, kas izraisījusi satiksmes negadījumu un atstājusi notikuma vietu. Autora ieskatā neskaidra ir normas otrās daļas redakcija: “.. vai par ceļu satiksmes negadījuma vietas atstāšanu pēc ceļu satiksmes negadījuma, jo to izdarījis transportlīdzekļa vadītājs, kurš pārkāpis ceļu satiksmes noteikumus vai transportlīdzekļa ekspluatācijas noteikumus, kā rezultātā cietušajam nodarīts viegls vai vidēja smaguma miesas bojājums.” Sekas iestājas satiksmes negadījuma, nevis notikuma vietas atstāšanas rezultātā, un tas būtu skaidrāk jāpasaka, ja normu saglabās kā materiālu sastāvu. Turklāt, autora ieskatā, nav svarīgi, kas izrādās vainīgs negadījumā un atbildība jāparedz par satiksmes negadījuma vietas atstāšanu, ko aizliedz Ceļu Satiksmes noteikumu 50. punkts.¹³ Tādā veidā nodarījums būtu ar formālu sastāvu un, nosakot soda

¹¹ Valsts policijas uzziņa // <http://www.vp.gov.lv/?id=189&said=189> (sk. 07.04.2014.).

¹² Likumprojekts.Grozījumi Krimināllikumā // <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2013-04-04&dateTo=2014-04-04&text=+Groz%C4%ABjumi+Krimin%C4%81llikum%C4%81&rg=142984&area=640&type=0> (sk. 04.04.2014.).

¹³ Ceļu satiksmes noteikumi. Ministru kabineta 29.06.2004. noteikumi Nr. 571 // Latvijas Vēstnesis, Nr. 103, 01.07.2004.

veidu, tiktu ņemtas vērā arī sekas. Izskatāmajā normā paredzēts, ka ja auto- vadītājs atstāj tādu notikuma vietu, kurā cietušajam nodarīts viegls vai vidēji smags miesas bojājumi, tad maksimālais sods ir brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem, bet ja cietušajam nodarīts smags miesas bojājums vai iestājusies nāve, brīvības atņemšana līdz desmit gadiem. Taču norma ir uzrakstīta tā it kā auto- vadītājs kā tiesu medicīnas eksperts pēc avārijas notikuma vietā varētu noteikt, vai vispār kāds guvis miesas bojājumu (ja tie nav acīm redzami, piemēram, viegli miesas bojājumi), kā arī miesas bojājumu smagumu. Parasti jau transporta līdzekļa vadītāji atstāj notikuma vietu, pat neapstājoties. Autora ieskatā jāparedz maksimālā sankcijas robeža, nekonkretizējot sekas. Satiksmes dalībniekam, kas nav transporta līdzekļa vadītājs, atbilstoši Krimināllikuma 261. panta regulē- jumam, piemēram, mopēda vadītājam, atstājot notikuma vietu, atbildība iestāsies pēc Krimināllikuma 141. panta, kur maksimālais sods ir brīvības atņemšana līdz diviem gadiem. Tāpēc ir jāpastiprina atbildība arī Krimināllikuma 141. panta otrajā daļā un jāsasaka ar jauno 262.¹ panta sankciju.

Literatūras un avotu saraksts

1. Krimināllikums // Latvijas Vēstnesis, Nr 199/200, 08.07.1998.
2. Ceļu satiksmes noteikumi. Ministru kabineta 29.06.2004. noteikumi Nr. 571 // Latvijas Vēstnesis, Nr. 103, 01.07.2004.
3. Kriminālsodu politikas koncepcija // <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891> (sk. 06.04.2014.).
4. Likumprojekts. Grozījumi Krimināllikumā // <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2013-04-04&dateTo=2014-04-04&text=+Groz%C4%ABjumi+Krimi n%C4%81llikum%C4%81&org=142984&area=640&type=0>
5. Likumprojekts. Grozījumi Krimināllikumā // <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/37141EEA85DE6897C2257CA100477170?OpenDocument>.
6. Likumprojekts. Grozījumi Krimināllikumā // [http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webActiveLP?SearchView&Query=\(\[Title\]=*Grozijumi+Krimin allikumā*\)AND\(\[LastConsidDate\]>=04.04.2013\)AND\(\[Date_1\]<=04.04.2014\)&Sea rchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webActiveLP?SearchView&Query=([Title]=*Grozijumi+Krimin allikumā*)AND([LastConsidDate]>=04.04.2013)AND([Date_1]<=04.04.2014)&Sea rchMax=0&SearchOrder=4)
7. Gratkovska I. Kriminālsodu politikas reforma ir pabeigta // Jurista Vārds, Nr. 11, 19.03.2013.
8. Lieljuksis A. Noziegums un sods, pašai izliedzība un atbildība // <https://www.ir.lv/2013/11/28/> (sk. 04.05.2014.).
9. Liholaja V. Par sodu taisnīgumu un samērīgumu // Jurista Vārds, Nr. 6, 11.02. 2014.
10. Kurzemes apgabaltiesas spriedums lietā Nr. 11150078208. Nav publicēts.
11. Iekšlietu ministrijas Informācijas centra statistiskais materiāls // <http://www.ic.iem.gov.lv/node/70> (sk. 07.04.2014.).
12. Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma jaunās redakcijas komentāri // Jurista Vārds, 19.03.2013 Nr. 11 // <http://www.juristavards.lv/doc/255470-kriminallikuma-un-kriminalprocesa-likuma-jaunas-redakcijas-komentari/> (sk. 08.04.2014.).
13. Valsts policijas uzziņa // <http://www.vp.gov.lv/?id=189&said=189> (sk. 07.04.2014.).

Гражданско-правовой договор в публичной администрации

Jacek Zieliński

Profesor Uniwersytet

Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach (Polska)

Гражданско-правовые договоры, как форма функционирования публичной администрации, довольно часто используются ее органами. Их изучение не находит отклика и, как правило, не привлекает внимания представителей как науки административного, так и гражданского права. Целью статьи является привлечение внимания к проблеме роли, значения, места гражданско-правовых договоров в деятельности администрации и практической возможности их использования. Несмотря на теоретический характер предлагаемого подхода, гражданско-правовой договор выполняет значительную роль в практической деятельности администрации особенно на муниципальном уровне.

Концептуального характера размышления по поводу правовой природы, признаков, присущих любой отрасли права, неизбежно приводят к необходимости определения ее места в системе права, представляющей собой упорядоченное множество правовых норм, имеющих силу в определенное время и на определенной территории. Современные системы права предполагают существование таких отраслей, как гражданское право, являющегося основой частного права, конституционное, административное и уголовное право, имеющие публично-правовую природу.

Гражданское право (*ius civile*), как отрасль права охватывает нормативные положения, определяющие отношения субъектов права, являясь основой частного права. Характерным для гражданского права является то, что его нормы регулируют отношения автономных субъектов. При этом отсутствует свойственное публичному праву административное подчинение одного субъекта другому. Именно гражданскому праву присущ принцип автономии субъектов, в соответствии с которым субъекты имущественных отношений самостоятельно определяют взаимные отношения. Нормы гражданского права лишь оговаривают пределы автономии, учитывая и общие интересы сторон. Главным показателем различия, линией «водораздела» между частным, и в том числе гражданским правом, с одной стороны, и публичным правом, с другой, является польза / выгода (*utilitas*). Нормы частного права, «работающие» на благо общества или государства, существуют для того, чтобы приносить пользу / выгоду личности. Гражданское право Польской Республики регулирует отношения между физическими лицами, юридическими лицами и организационными единицами, не являющимися юридическими лицами, которым в соответствии с законом, придан соответствующий правовой статус, устанавливает правовое положение лиц и правовой режим вещей, определяет юридическое содержание гражданских правоотношений (субъективные права и юридические обязанности).

Основным источником польского гражданского права является гражданский кодекс [1].

Договоры в польском гражданском праве являются юридическими фактами, порождающими соответствующие обязательства. Принципы обязательственного права закреплены в третьей части Гражданского кодекса, нормы которой устанавливают, как общие для всех договоров положения, связанные с их заключением, юридической силой, исполнением, так и условия, определяющие присущие отдельным видам договоров, чаще всего применяемых в гражданско-правовом обороте. Кроме договоров, непосредственно предусмотренных Гражданским кодексом, в гражданско-правовом обороте заключается немало таких договоров, которые вырабатываются самими субъектами гражданского права (так называемые непоименованные договоры).

В польском гражданском праве важную роль играет заимствованный из римского права принцип свободы договоров. Его суть состоит в том, что субъектам гражданского права предоставлена общая возможность заключения любого типа, вида, рода и содержания договоров, как установленных, так и неуставленных действующим законодательством. Свое непосредственное (текстуальное) выражение он находит в ст. 353 Гражданского кодекса, предусматривающей, что стороны договора могут определять взаимное правовое положение по своему усмотрению, при условии, что его содержание (и цель) не находятся в противоречии с предназначением соответствующих отношений, не противоречат закону и принципу общественного сосуществования. На практике это означает, что стороны, не нарушая определенных действующим законодательством границ, соответствующим исходным началам гражданско-правового регулирования, могут договориться обо всем, что право считает допустимым и что в принципе поддается гражданско-правовому регулированию.

Свобода договоров включает в себя четыре основных элемента:

- 1) свободу заключения договора;
- 2) свободу выбора стороны;
- 3) свободу определения содержания договора;
- 4) свободу выбора формы заключения договора.

Договор – это единодушное (взаимно согласованное волеизъявление) соглашение двух (или более) сторон, определяющее их взаимные юридические права и обязанности. Заключенный договор фактически связывает стороны путем согласованных заявлений, волеизъявлений / предложений, направленных на возникновение, изменение или прекращение субъективных прав и юридических обязанностей договаривающихся сторон. Конечно, необходимо помнить о том, что институт заключения договора имеет двойной смысл: (1) процедурный и (2) материально-правовой. В первом случае речь идет о полновесной реализации договаривающимися сторонами предусмотренных действующим законодательством субъективных прав и исполнении ими юридических обязанностей процедурного характера. Во втором – достаточно взаимного согласия, консенсуса, достигнутого вследствие выражения двумя сторонами в определенной форме согласованных заявлений [2, с. 93–94].

Ни Гражданский кодекс, ни Кодекс административного поведения не дают легального определения договора и не раскрывают содержание этого понятия. Тем самым понятие договора определяется путем общего указания на характер взаимодействия договаривающихся сторон. Чаще всего, говорят о двустороннем действии и основной форме деятельности сторон в сфере гражданского права.

Ее основными показателями являются:

- 1) возможность оптимального определения взаимных прав и обязательств сторон;
- 2) прямой, непосредственный контроль за выполнением сторонами принятых на себя обязательств;
- 3) юрисдикционный способ (путем обращения в суд с иском о нарушении соответствующих субъективных прав и охраняемых законом интересов).

Суть договора определена нормами Гражданского кодекса (первая общая часть, титул IV – Правовые действия, раздел II – Заключение договора). Это нормы, действие которых распространяется на формирование как условий, являющихся общими для всех договоров, соответственно: порядка и процедуры заключения, юридической силы договора, исполнения взаимных обязательств, так и особых вопросов, касающихся лишь отдельных договоров, например, договор продажи, договор подряда, и т. д. Его нормы касаются также особых, специфических для определенной отрасли права, в том числе договор о наследовании или интерцисы в имущественном праве. Договор является источником обязательств, которые, согласно ст. 353 § 1 Гражданского кодекса, сводятся к тому, что кредитор может требовать от дебитора исполнения, а дебитор должен требование исполнить. Предметом исполнения могут быть вещи, определенные родовыми признаками, или индивидуально-определенные вещи. Для норм, определяющих обязательство, свойственны предметные права относительного / сравнительного характера. Совокупность обязательственных прав образуют нормы, определяющие гражданские отношения в нормативной форме обязательств. Поэтому определение понятия «обязательственное право» зависит от того, каким образом определяется понятие обязательства. В принципе, обязательство является юридическим отношением, в котором один из субъектов (дебитор) обязан выполнить свои, предусмотренные договором обязанности, а второй (кредитор) по этой же причине вправе требовать их исполнения и получить его. Обязательство является относительным гражданским правоотношением, правовым отношением (сравнительного типа), как так связывает индивидуально-определенных лиц и в этой связи выражается как двустороннее индивидуализированное отношение (эффективным *inter pares* – между определенными сторонами), что в теории и на практике вызывает определенные трудности.

В доктрине нет согласия по поводу возможности использования административно-правовых договоров в качестве средства юридического воздействия. Однако, на самом деле именно так и происходит.

Индивидуализированные гражданско-правовые формы деятельности публичной администрации применяются довольно часто и имеют особое теоретическое и практическое значение. Административные органы в

своей практической деятельности вынуждены присваивать/покупать разного рода и вида вещи, например: оборудование бюро, компьютеры и т.д.

Необходимость участия публичной администрации в гражданско-правовом обороте возникает тогда, когда она становится поставщиком услуг (главным образом – коммунальных) гражданину на основе гражданских договоров. Несмотря на довольно значительную роль гражданско-правовых форм деятельности публичной администрации вопрос этот не стал предметом углубленного анализа. Административно-правовое регулирование, применительно к этой формы деятельности публичной администрации, применяется в весьма незначительной степени. Функционирование административных органов, конечно, связано с использованием гражданско-правовых средств, но преимущественно лишь в применительно к необходимости решения вопросов имущественного характера, а также вопросов, связанных с залогами / платами. Увеличение роли, значения гражданского права, прежде всего, видится в сфере хозяйственной администрации и в ходе реализации соответствующих задач местного самоуправления. В этой сфере полностью используются институты гражданского права.

Договор является юридической формой активности администрации с точки зрения результатов деятельности правительственной и самоуправленческой администрации. Доктрина свидетельствует о том, что гражданско-правовой договор в широком плане применяется как форма приватизации публичных задач также нехозяйственного характера (социальная помощь, здравоохранение, культура, помощь в трудоустройстве) [3, с. 443–453]. Приватизация публичных задач равнозначна постепенному отходу от применения средств административного права и их замещению использованием средств, присущих гражданскому праву. Публично-правовые договоры заключаются исключительно во внешней сфере деятельности и обычно опережают издание административного акта или же заключение административного акта заставляет стороны (сторону) заключить тот или иной гражданско-правовой договор. Применение гражданско-правовых договоров необходимо в ситуациях, касающихся вопросов хозяйствования государственными или коммунальными землями, помещениями общего пользования, остающимися в управлении тех же самых субъектов, которые пользовались ими ранее, а также в отношении жилых помещений.

Гражданско-правовые отношения характеризуются равенством положения их субъектов и предполагают достижение взаимно приемлемого соглашения по поводу содержания и существенных / значимых элементов договора, служат охране субъективных прав, которые по своей природе не могут быть обеспечены и гарантированы в административно-правовых отношениях. Договор, являясь формой активности публичной администрации, занимает прочное место в ее деятельности. Хотя понятие договора раскрывается как гражданским, так и административным правом, природа этих договоров различна, очевидна различная степень возможного усмотрения сторон и их влияние на формирование его содержания.

Административный договор (*sensu stricto*) на практике заключается с субъектом, с которым его незаключение препятствовало бы выдаче административного решения. Заключение этого типа договоров требует

тем же самым правового регулирования его формы, юридической силы и условий исполнения. Поскольку административные договоры не предусмотрены нормами административного права, постольку при их заключении используются определенные нормы гражданского права.

Можно выделить две формы деятельности администрации:

- 1) гражданско-правовые договоры, заключаемые и исполняемые по нормам гражданского права;
- 2) административно-правовые договоры (публично-правовые договоры), характер и природа которых определяется нормами административного права.

В литературе отмечается, что гражданско-правовые договоры используются в публичной администрации для распоряжения имуществом государственной казны или имуществом самоуправлений. В отличие от этого публично-правовой договор способствует сотрудничеству административных органов. Примером публично-правового договора может служить договор о совместной реализации задач (коммунальные союзы / объединения), соглашения (*porozumienia*) об исполнении задач правительственной администрации и административные соглашения [4, с. 332]. При этом следует обратить внимание на ограничения автономии субъектов договоров в процессе их заключения, то есть, прежде всего, на то, что касается сопровождающих заключение договора процедур. По нормам гражданского права стороны свободны в решении вопросов заключения договоров, а согласно административному праву их заключение возможно лишь в строго и точно определенных ситуациях. Обычно закон уполномочивает орган публичной администрации заключить договор, связывая его действие с одновременным проведением (исполнением) дополнительных действий, направленных на заключение договора. Обычно это касается совместного исполнения задач публичной администрации, передачей или поручением администрацией их выполнения другим субъектам. Неоспоримо, что гражданско-правовые договоры обеспечивают больше прав, особо в сфере имущественных и хозяйственных прав, разрешая сторонам свободно определять права и обязательства. В случае неисполнения (или не надлежащего исполнения) обязательства конфликтную ситуацию и, соответственно, защиту прав потерпевшей стороны осуществляет общий суд. Административный орган, заключая договор, выполняет задачи публичного характера, что не влияет на объем свободы условий его заключения. Несмотря на гражданско-правовую форму деятельности, публичная администрация нередко находится в привилегированной ситуации. Многие договоры заключены под нажимом социально более высокого положения администрации. Сторонами публично-правовых договоров обычно выступают другие административные органы. Их выполнение обеспечивается средствами, остающимися в распоряжении администрации (в том средствами надзора). В таких случаях, возможность рассмотрения возникших споров в порядке общего судопроизводства исключена.

В доктрине обычно используется термин “публично-правовой договор”, в характерном для французской доктрины понимании, согласно которому данный договор представляет собой контракт, заключаемый государством

(или другими юридическими лицами), с частными субъектами (исключая договоры, заключенные между публичными субъектами), целью которых является получение благ (или услуг) имеющих черты общего пользования [5]. Такие договоры заключаются органами администрации с предпринимателями на публичном аукционе, на основе конкурса предложений или двустороннего согласия. В случае проведения публичного аукциона выбор партнера обусловлен принципом: договор заключается с тем из участников публичного аукциона, который предложит самую низкую цену. При проведении конкурса выбор контрагента по договору определяется предложением, которое считается самым лучшим в рамках принятых критериев и цена не является решающей. Наконец, в последнем из вышеупомянутых случаев, то есть при его заключении на основе взаимно приемлемого соглашения, административный орган может свободно избрать партнера [6, с. 316].

В иерархии юридических действий администрации договоры имеют такое же самое значение, как и административные решения. Независимо от наименования соответствующих договоров их нужно оценивать (и конечно, именовать), в первую очередь, руководствуясь необходимостью разграничения административно-правовых и гражданско-правовых договоров и принимая во внимание степень точности (конкретности) отнесения их, соответственно, к гражданскому или административному праву. Как административные акты, так и административные договоры должны иметь довольно сильные, похожие характеристики. Необходимо, чтобы они вытекали из норм материального административного права и соответствовали признакам этой отрасли права, полномочиям органа, уполномоченного на их заключение, и их предметом должны быть вопросы, отнесенные законом к компетенции публичной администрации. Только при таком подходе обеспечивается возможность избежать обхода (или значительного ограничения), а также односторонности действий, так характерной для административных действий. Отсюда очевидно, что только при таких условиях обе стороны договора действуют в рамках более широкой юридической самостоятельности, чем та, которая имеет место в случае совершения административного акта. Руководствуясь вышесказанным можно согласиться с мыслью о том, что заключение этих договоров находится в группе действий администрации, принимаемых на основании и в рамках закона [7, с. 320].

Литература

1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. 2014 poz. 121.
2. Jasiakiewicz M. Prawo umów w obrocie gospodarczym. – Warszawa, 2001.
3. Zacharko L., Nitecki S. Umowa, jako forma prywatyzacji zadań publicznych w świetle ustawy o pomocy społecznej, (в:) J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun (ред.), Umowy w administracji. – Wrocław: Kolonia Limited, 2008.
4. Boć J. Prawo administracyjne. – Wrocław, 2001.
5. Boć J. Gmina w Belgii. – Wrocław, 1993.
6. Wierzbowski M. Prawo administracyjne. – Warszawa, 1999.
7. Boć J. Prawo administracyjne. – Wrocław, 1998.

Some Aspects of Organizational Structure of Environment Protection in Poland

Dorota Strus, Dr.

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Instytut Administracji, Samorządu i Prawa (Polska)

Protection of nature is one of the crucial elements of public administration policy in Poland. However, implementation of sustainable development principle and meeting the targets in environmental protection are limited by many factors, the appropriate system of organizational structure of public institution being one of them. Such structure with the model of competence of its institutions is most important in environmental protection and should be based on legal provision. Yet it is worth noting that the enforcement of environmental law can be limited by the effectiveness of executive powers responsible for putting this law into practice.¹ Setting up new bodies and agencies to deal with environmental protection was a common practice during the European integration process in Poland. At the same time efforts were taken to make those bodies and agencies specialise according to their different tasks. Infrequently, challenges of modern times are the major factors generating organizational changes. When new targets are set, consequently, there is a need for executive bodies to create new organizational units. Those units are to rely on broadly defined cooperation and partnership. The above mentioned external factor, the accession of the country to the EU, was an important stimulus to restructure the previous, not fully effective, model of legal and organizational framework of environmental protection in Poland.

Due to its nature there is no place in the present paper to carry out a comprehensible analysis of the subject of the new political order after 1989, but it should be stressed that it brought about a lot of important and positive political and systemic changes. Thus, during the 1990s environmental protection system underwent deep legal and organisational development. Those changes were induced by the forthcoming accession to the EU and also by the growing popular awareness concerning green issues. Organizational analysis of environmental protection authority makes it possible to make a list of the most important bodies and agencies, which, to a greater or smaller extent, deal with environmental protection. In accordance with the provision of the Act of 17th April 2001 on Environmental Law, administrative authorities responsible for environmental protection are: ministers, central government departments, provincial governors and authorised independent local bodies representing central government, local administrative units as well as entities established by virtue of law or as independent institutions set up to execute public duties in the field of the environment or its protection.²

¹ Machowski J., *Ochrona środowiska, Prawo i zrównoważony rozwój*, Wydawnictwo Akademickie, "Żak", Warszawa 2003, p. 301.

² Article 3 pt 14

Generally speaking, it is the state that is responsible for dealing with basic environmental issues. The central legislative authority is the key lawmaker, creating legal basis in this area. According to Act 95 of the Polish Constitution, the legislature in Poland is the lower house of the Parliament and the Senate. This way, the law created by the lower and upper houses of Parliament is both a legitimate basis for the functioning of the whole public administration and a basis for rules of procedure determining public administration activities. Law making processes also include creating the legislation for public administration among which are water management and/or protection of the environment. When it comes to the implementation of public policy in the environmental protection, the parliament, as the supreme organ of the state, passes the law concerning environmental policy of the state. The budget approved by the Parliament determines the way special purpose funds are financed by the central government and local governments.³

One of the duties of the Council of Ministers is to present a report on how the monitoring targets of the Parliament in the area of environmental protection are met. Such a report is presented every four years and gives information on how state environmental policy is implemented. It needs stressing that the structure of local administrative units is complicated in Poland and can be based on a lot of criteria. According to the theory of administrative Law, there is not only a division into central administrative units and local administrative units but also a division into central government bodies and local government bodies and, finally, into general administration and specialised administration. The consequence of such division is that prerogative power overlaps to some extent because central administration is in fact governmental administration whereas local administration consists of local agencies of the central government and local government bodies.⁴ They function at three levels of division: community, county and district. It is noteworthy that local administrative units represent general administration, which means that they deal with a variety of issues whereas central government administration comprises both general administration and specialised administration, the latter being responsible for specific issues.⁵

W. Radecki comes up with a slightly different division of administration.⁶ His structure is constructed of central and principal bodies of the state on the one hand and local and specialised administrative units on the other. He also presents a division into legislative bodies and assessment advisory bodies. In the above division there is a category: principal bodies of the state, not sanctioned by the Polish Constitution of 2 April 1997 but this category is present in many normative acts, which seems to be a reason for taking it into account while classifying administrative units. J. Jagielski holds that the separate category of principal bodies of the state reflects the fact that they constitute a specific group of bodies in

³ Special purpose funds in environmental protection are National Fund for Environmental Protection and Water Management and Province Funds for Environmental Protection.

⁴ Jendroška J., Bar M., *Prawo ochrony środowiska...*, p. 541.

⁵ *Ibid.*, p. 542.

⁶ Radecki W., *Organizacja ochrony środowiska [w:] Instytucje prawa ochrony środowiska...*, p. 159.

the central administrative system because of their high position in the hierarchy of the whole system of administrative units.⁷ Naturally, the contribution of those bodies to the shaping of state policy is also important. Taking into account these theories on structure of administration and considering the group of agencies and bodies listed by the legislature in the Act on Environmental Protection.

It should be acknowledged that principal bodies of the executive branch dealing with green issues are the Ministry of the Environment. Pursuant to the provision of the Act of 4 September 1997 on Administration Branches⁸, the Ministry is responsible for two areas within the government: environmental protection and water management. The implementation of particular projects, according to powers and responsibility of an administrative unit, is defined by the regulation of the Prime Minister of 26 October on Creation of the Ministry of the Environment.⁹ Tasks and responsibilities of the Ministry were drawn up as the Prime Minister's regulation of 18 July 2006 on detailed scope of action within two areas: economy and the environment.¹⁰ Moreover, in the above mentioned 1997 Act on Administration Branches, broadly defined environmental protection is included as a responsibility of other ministers. The fact is that the Minister of the Environment is responsible not only for all green issues but also for a variety of tasks in this area, from general issues concerning environmental protection as a whole, to specific areas like protection of nature, forest management, hunting, geology, including monitoring of environmental protection standards. The department of water management deals with availability, protection and efficient use of water resources, including flood prevention and functioning of state hydrological and meteorological services.

In the group of central government administrative bodies the Ministry of the Environment is the major player; first of all because of a wide variety of targets to be met, concerning particular areas of the environment and because of its powers, e.g. the Ministry can issue implementing regulations. It should be noted that according to the Act on Environmental Protection, the Minister of the Environment is responsible for drawing up state environmental policy. Among the bodies controlled by the Ministry of the Environment there are National Fund for Environmental Protection and 'State Forest' National Forest Holding. Organizational model of the bodies responsible for environmental protection called into being due to radical reform of public administration in Poland in 1998 has undergone a series of modifications because of changes of allocated tasks and responsibilities made by the so called competence acts.

The reestablishment of three-tier local government system; self-governing province, county and commune was done as the second stage of the decentralization of the state. Detailed allocation of the tasks of those units was done pursuant to the act of 24 July 1998 changing some articles of the previous act determining powers and responsibilities of some administrative bodies.¹¹ Powers of the bodies

⁷ Jagielski J., *Centralne organy administracji [w:] Prawo administracyjne pod redakcją Marka Wierzbowskiego*, Wydanie II zmienione, Wydawnictwo Prawnicze PWN, p. 151.

⁸ Dz. U. 2007 nr 65 poz. 437

⁹ Dz. U. No 91, poz. 1017

¹⁰ Dz. U. No 131, poz. 922

¹¹ Dz. U. No 106, poz. 668 ze zm.

of a commune concerning environmental protection determined by the Act of 1 January 1999 were limited. They were also laid down by the Act of 8 March 1990 on self-governing local administration¹² and by the Act of 17 May 1990 which determined, by special provision, division of powers and competences between the bodies of the commune and governmental bodies. In the 1990s there was a process of a gradual and substantial growth of the importance of the bodies of a commune in decision making. It was a consequence of just introduced sectoral laws¹³ and the amendments to the Environmental Protection and Management Act, being then in force.

The idea behind the 1999 public administration reform was not only to maintain powers and competences of the bodies of a commune but also to allocate new tasks in the area of environmental protection to the newly formed local administrative units.¹⁴ In consequence, the legislature assigned new tasks for all administrative units, tasks defined in the previous competence acts and in the Act of 27 April 2001 called Environmental Protection Law. It is worth mentioning that the model of administrative bodies dealing with environmental protection presented in the Environmental Protection Law has undergone gradual changes. At first, environmental protection bodies included province governor, county governor, mayor, the head of a commune and the Minister of Environment. Further changes in the organizational model of environmental protection bodies were connected with the fact that the Act of 23 July 2005 on legislation amendments to some acts as amended in accordance with the changes of the Act on Powers and Responsibilities of Local Administrative Units came into force on 1 January 2008.¹⁵

The Act of 23 July 2005 extended the number of environmental protection bodies by adding bodies of self-administrative provinces with their regional parliaments and the province marshal. The fact that communes and counties were excluded from the list of environmental protection bodies does not seem to be justified, taking into account environmental tasks allocated to those bodies.¹⁶ The Competence Act of 2005 transferred majority of powers and responsibilities in the area of rubbish collection and water management from province governors to province marshals.¹⁷ Although district governors lost many powers and responsibilities, they were still listed as environmental protection bodies.

¹² Pursuant to Art. 7 of the Act on Local Self-governments, their environmental protection tasks are: spatial development, waste water treatment and waste water disposal, keeping communes clean and tidy and hazardous waste treatment.

¹³ The main sectoral laws have been laid down by the Act of 28 September on Forests, the Act of 16 April on Protection of Nature, the Act of 4 February 1994 Geological and Mining Law, the Act of 13 April 1995 Hunting Law.

¹⁴ Stochlak J., *Zadania administracji samorządowej i rządowej w zakresie ochrony środowiska*, Municipium. – Warszawa, 2000. – P. 104.

¹⁵ Dz. U. No 175, poz. 1462

¹⁶ Bukowski Z. *Zadania administracji terenowej w zakresie ochrony środowiska-próba oceny i propozycje zmian* [w:] *Rola samorządu terytorialnego w prawnym systemie ochrony środowiska*, Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.

¹⁷ Regarding waste management, self-governing provinces have powers to approve hazardous waste management programmes and to gather information and issue licences to recover and waste treatment.

This fact was justified by a high position of province governors in the hierarchy of public administration in Poland. Pursuant to the Act of 23 January 2009 on Province Governors and Government Administration in Districts, the government and local administration is controlled by province governors. What is also important, province governors coordinate activities of all public administration bodies located in the province.

The system of environmental protection structure set up by the Act of Environmental Protection was again changed in 2008 when the Act of 15 November on Provision of Information on the Environment and Its Protection, Public Participation in Environmental Protection and eEnvironmental Impact Assessment came into force. The same act set up two new central and local public administration bodies General Inspector for Environmental Protection and Local Inspectors for Environmental Protection. The main body of the government in this area is General Director for the Environment who is supervised by the Ministry of the Environment and is active in implementing environmental policy in the field of protecting nature and controlling investments, prevention and damage in the environment and its identification and collecting statistical data on the programme Nature 2000. The legislature entrusted the duty to cooperate with environmental protection bodies in other countries, international organizations and European Commission to General Director for the Environment. The same body also cooperates with the Conservationist of the Environment and the State Environmental Council. Pursuant to the Act 1 art. 126 on Provision of Information on Environment, the State Environmental Council is appointed by the Prime Minister in the form of open public competition on application of the Ministry of the Environment.¹⁸

The General Directory for the Environment is an agency constituted to assist General Director for the Environment in accordance with the statute provided by regulation of the Prime Minister.¹⁹ Local Directors for Environmental Protection represent district non-combined administration constituted, among other things, for environment impact assessment. Those bodies took over the previous powers and responsibilities of province governors in the area of creating and abandoning different forms of environmental protection pursuant to environmental protection acts. The legislature entrusted Local Directors for Environmental Protection with the authority to issue local regulations as part of local law.

Local Directories for the Environment assists Local Directors for the Environment. This Directories act pursuant to regulations of the Prime Minister but Local Directors for the Environment are appointed by General Director for the Environment after meeting requirements of the act of provision of information on the environment. Both bodies, Local Directors for the Environment and General Director for the Environment, are included not only in the list of bodies of environmental protection by the Act on Environmental Protection Law but also as environmental protection bodies in the Act of Environmental Protection. It is worth explaining

¹⁸ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 listopada 2008 roku w sprawie nadania statutu Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. No 202, poz. 1250).

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2008 roku w sprawie nadania statutów Regionalnym Dyrekcjom Ochrony Środowiska (Dz. U. No 202).

here what the purpose of constituting of the above authority was. It seems that the idea behind the designation of such specialised bodies, in this case dealing with protection of nature, had in view improving management of the environmental protection by shifting the responsibility onto one body because of the environment impact assessment. Passed by the Polish legislature, the framework for appointing authority with specialised tasks is based on the experience of many European countries.²⁰

While it is obvious that the idea of creating such specialised bodies was right, the extent of competence conferred on this authority raises doubts. Those doubts concern fragmentation of powers concerning environment impact assessment between executive powers of a commune and newly created bodies. M. Górski believes that the Act of Provision of Information on the Environment and Its Protection, Public Participation in this Protection and Environment Impact Assessment had in view transfer of legal procedures within the scope of environment impact assessment pursuant to the EU law.²¹ Simultaneously, the aim was to make the procedures for absorption of aid funds simpler. Further changes in the competence of environmental protection administrative bodies were triggered by the Act of 23 January 2009 amending some laws in connection with changes in the organization and division of tasks of public administration in the provinces.²² As mentioned above, this act delegated powers of province governors to province marshals and to provincial parliament and local Directors for the Environment.

To sum up, it should be noted that the framework of environmental protection authority formed in Poland needs some improvements in the area of division of powers, which should be reasonable not circumstantial. The absence of reasonable solutions results in fragmentation of powers between different bodies. Too much decentralisation in allocating environmental tasks to local authorities is the cause of difficulty related to meeting targets. This is because local authorities have to cope with lack of funds, considering that meeting environmental protection targets is expensive. In this situation, clear rules for a reliable legal and organisational system, should be created. Such a system would make it possible to implement environmental protection policy.

²⁰ Gwiazdowicz M., Sobolewski M., Wprowadzenie, Zmiany w systemie ochrony środowiska, Druki Sejmowe No 767, 768, Biuro Analiz Sejmowych Kancelaria Sejmu, wrzesień 2008, 5/2008.

²¹ Górski M., W poszukiwaniu modelu administrowania sprawami ochrony środowiska w Polsce [w:] Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego, Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi, pod redakcją Jerzego Supernata, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. – Wrocław, 2009. – P. 183.

²² Dz. U. No 92, poz. 183.

Wrong

Ando Leps

Dr. habil. iur., Professor, The Member of the Club
of Rome of Estonia

The Law Academy of Tallinn University (Estonia)

Philosophy as all social sciences bases on experience. The matters, primary in science are also primary in history. Philosophy, incl. philosophy of right cannot be started with “I” and “population” due to absence of *relation*, as *objectivemovement*, although it looks like being correct – to start from the things tangible and concrete. The point of reference of empiricism in any of its variations has been, is and will remain a man as such.¹ In order to research *wrong* as *infringement of law (crime)*, one must first make it clear what sort of an “object”, phenomenon or value is *right* or legal relation, in the first place. The famous German philosopher Georg Wilhelm Friedrich Hegel views everything as “objects”, often evidently also a man. Jurisprudence has been studied at universities of Europe for centuries; however, until now there is no clarity in what sort of “object” *right* and even *legal relation* eventually is. It looks somewhat dubious; however, this is how the matters stand. It is usually maintained that the “right is right”. Nevertheless, is it plausible to surmise that we are unable to understand what right is.

Today we can talk of infringements of law (crimes) as a form of some other phenomenon, or in other words, of crimes as a semblance. But it must be made clear that crime cannot be researched through itself, although this is how it is ubiquitously done today. Knowingly crime as a fundamental concept of science of law, especially criminal law, is actually, contrary to the prevailing belief, a social fact, on the one hand, and on the other hand a totally abstract phenomenon.

The categories of being: quality, quantity and measure² as states of abstract and positive right, according to Hegel, represent different states of a certain *substrate*. They do not exist for themselves, but constitute determinations, attributed to or belonging to another – *asubstrate*. Therefore, the sequences of relations of measures (quality, quantity, measure) must be cognizable as states, overlying a *substrate*, as their carrier. Unluckily, nobody has managed to show until now what that *substrate* specifically is. Therefore, we will make an endeavour to accomplish what the world science of law, even sociology and other social sciences have not yet even attempted to tackle – notably proving on points of fact the essence of that *substrate*. The said substrate is nothing else but *surplus value, as new knowledge, as truth*.³ This unveils conclusively the mystery of wrong (infringements of law and crimes) and punishments.

¹ Ильенков Э. В. (Ilenkov E. V.) Диалектическая логика. – Москва [Ilenkov E. V. Dialectic logic. Moscow], 1984. – P. 218.

² Гегель Г. В. Ф. Наукологиики. – Санкт-Петербург [Hegel G. W. F. Science of logic. St. Petersburg], 2002. – P. 55–348.

³ Here and hereafter the author of this article goes beyond the confines of the logical category “being”.

The author of this article is very grateful to his teachers, Professors Helmut Kadari⁴ (1903–1976) of Tartu, Ilmar Rebane (1912–1995) of Tartu, Inga Borisovna Mikhailovskaya (1930) of Moscow and in particular to Lev Ivanovic Spiridonov (1929–1999) of St. Petersburg, who made their best efforts to inculcate knowledge in him.

Any new theory only arises through critical superseding of the existing theory, considering the same phenomenon. It never sprouts in an empty spot, without theoretical premises that one accepts as being true and uses as a base for developing other ideas, and “settling a critical score” with predecessors.⁵ Therefore, prompted by deep respect to his teachers and scientists-predecessors, the author of this article will use throughout the text “we” instead of “I”.

Summary

All categories of *being* are connected with transition of determinations into one another. The contradiction gives rise to movement. It has a drive and activity, which becomes some other phenomenon.⁶ What is the form of property which the possession transmits into? It is a challenging problem. We will venture to say as a marginal note that in the conditions of capitalist production relations, the interrelations of members of society are made manifest through *private property*. Researcher of Hegel K. Fischer wrote that philosophy (logic) of Hegel is by its character the knowledge, will obtain new knowledge and solution of problems, arising of that new knowledge.⁷ The main category ruling supreme over the whole logic of Hegel is the category of *development*. L. I. Spiridonov points out in connection with the category of philosophic beginning or “*being*”, when researching the right – *possession*, why in the process of further theoretical analysis it is extremely hard for the scientist not to lose the *whole* under scrutiny. An inadvertently conducted analysis (losing the image of whole as its initial prerequisite and target) always risks disintegrating the subject into such component parts, which are totally non-specific for that whole and which therefore cannot be put together into a whole, just as it is impossible, hacking the body, to glue the pieces together to make it living again.⁸

Category of *being* – quality, referring to the abstract right, categories of quantity and measure referring to the positive right or some legislative act, represent under Hegel various states of a certain *substrate*. Contract, made in writting

⁴ A pupil of Professor of Criminal Law of the University of Tartu Sören Andreas Bjerre (1879–1925), of Swedish nationality, who in his turn was the pupil of Professor of Criminal Law of the Berlin University F. von Lizst (1851–1919). // *Ando Leps*. Kui Eestit valitsesid juristid. Välimaise professuuri panus eesti rahvusest juristide kasvatamisel Tartu ülikooli õigusteaduskonnas aastatel 1889–1938. Eesti juristid poliitikas 1917–1940 ja nende hilisem saatus. [When Lawyers Ruled Estonia. Foreign Professors' Contribution to Educating Ethnic Estonian Lawyers at the University of Tartu, Department of Law in the Years 1889–1938. Estonian Lawyers in Politics in 1917–1940 and their Later Fate]. – Tallinn, 2009. – P. 46.

⁵ Ильенков Э. В. (Ilenkov E. V.) Ibid., p. 241.

⁶ Гегель. Наука логики. Т. 1. – Москва [Hegel. Science of logic, vol. 1], 1970. – P. 31.

⁷ Фишер К. Гегель, его жизнь, сочинения и учение. – Москва-Ленинград [Fischer K. Hegel, his life, works and teaching. – Moscow-Leningrad], 1933. – P. 340.

⁸ Спиридонов Л. И. Социальное развитие и право [Spiridonov L. I. Social development and law]. – P. 45.

or verbally is only the external form of “for-oneself-being” possession, while the internal form or content, more important than contract, is *surplus value* as *substrate*, pursuing which owners of goods barter their goods.

We declare that *being* of abstract and positive right under materialist understanding, is *possession* (originally land in tribal communities), which is (private) *property*; a *becoming*, as the main, as *absolute*, until now elusive “one”, is *surplus value* or *need for surplus value*, as value added to the already existing property in class societies, and also in capitalism, which the concrete individual or legal entity possesses and without which the society (mankind) cannot exist. Therefore, the need for *surplus value* is the *subject* of our research.

From the category point of view, *wrong* belongs to the dialectic category of quantity, which in the first place means that in case of a subjective error in mutual appraisal, *surplus value* can usually be obtained by only one owner of goods. In case of fraud or crime, surplus value is obtained by criminal only. Consequently, subjective error in mutual appraisal, fraud and crime are only external forms, their content or internal form being *surplus value* as *substrate*. Hence that substrate is specifically surplus value, as new knowledge, *as truth*.

In the positive right as legislation, as measure, as relation of crimes and punishments, where both are external forms of positive right, legislative act or juridical law, their internal form or content is *surplus value*. When crime is perpetrated, the criminal will obtain *surplus value*; however, when he is punished – *surplus value is obtained by all members of society*. Consequently, crime and punishment both need *surplus value* in different forms. This divests infringements of law (crimes) and punishments of their enigma, at long last.

At this juncture it is to be deplorably noted that philosophers, scientists-economists and representatives of other branches of science have developed jurisprudence more than the scientists of law proper have. The main deficiency of lawyers consists, by presumption, usually in total lack of knowledge in philosophy or very scanty knowledge thereof, while, according to Hegel, dialectic logic is a science of all-pervasive import.

Неправо

Андо Лепс

Доктор юридических наук, профессор, член Римского Клуба Эстонии
Правовая Академия Таллиннского Университета (Эстония)

Аннотация. Каждое начало – трудно, ибо проблема действительно сложна. Философия, как и все общественные, в том числе социальные науки, имеют своим исходным пунктом опыт. То, что первое в науке, в истории тоже первое. Философию, также философию права, нельзя начинать с «я» и с «населения», поскольку отсутствует *отношение*, как *объективное движение*, пускай это и кажется, вроде, правильным – начать с реального и конкретного. Исходным пунктом эмпиризма в любой его разновидности был,

есть и остается человек как таковой.⁹ Для того, чтобы исследовать *неправо* и *правонарушение (преступление)*, следует прежде уяснить, какой «вещью», явлением или ценностью является *право* или правоотношение вообще. У великого немецкого философа Георга Вильгельма Фридриха Гегеля всё является «вещами», часто, вероятно, и человек. Веками в университетах Европы изучалось правоведение, но до сих пор неизвестно, что за «вещь», всё-таки, это *право* и даже *правоотношение*. Кажется каким-то очень странным, но, увы, это так. Обычно говорят, что «право есть право». Однако может быть, что мы вообще не можем понимать, что такое право?

Сегодня мы можем говорить о правонарушениях (преступлениях), как о форме какого-то другого явления, или, другими словами, о преступлениях, как о видимости. Но пусть сразу будет сказано, что преступление нельзя исследовать через саму себя, пускай, что сегодня это делается очень часто. Как известно, преступление, как одно из основополагающих понятий правовой науки, особенно уголовного права, вопреки распространённому мнению, в действительности с одной стороны есть социальный факт, а с другой стороны, как совершенно абстрактное явление.

Категории бытия – качество, количество и мера¹⁰ как состояния абстрактного и положительного права, согласно Гегеля, представляют собой различные состояния некоторого *субстрата*. Они не существуют для себя, а составляют определения, приписываемые или принадлежащие другому – *субстрату*. Поэтому ряды отношения мер (качество, количество, мера) должны быть мыслимы, как состояния, в основе которых лежит *субстрат*, как их носитель. К сожалению, до сих пор, никто не смог показать, что именно является этим *субстратом*. Поэтому нам предстоит здесь совершить то, чего мировая правовая наука, и не только правовая наука, а даже социология и другие общественные науки, до сих пор даже и не пытались сделать, – именно показать – что представляет в себе этот *субстрат*. Итак, этим субстратом является как раз – *прибавочная стоимость, как новое знание, как истина*.¹¹ Вместе с тем исчезнет и загадочность неправа (правонарушения и преступления) и наказания.

Автор этой статьи очень признателен своим учителям, профессорам: Хельмуту Кадари¹² (1903–1976), Тарту, Ильмару Ребане (1912–1995), Тарту, Инге Борисовне Михайловской (1930), Москва, и особенно Льву Ивановичу Спиридонову (1929–1999), Санкт-Петербург, которые меня постарались учить.

⁹ См.: Ильенков Э. В. Диалектическая логика. – Москва, 1984. – С. 218.

¹⁰ См.: Гегель Г. В. Ф. Наука логики. – Санкт-Петербург, 2002. – С. 55–348.

¹¹ Здесь и некоторых других местах, автор этой статьи выходит за пределы логической категории – бытие.

¹² Он был учеником профессора уголовного права Тартуского университета С. А. Берре (Sören Andreas Bjerre) (1879–1925), швед по национальности, который в свою очередь был учеником профессора уголовного права Берлинского университета Ф. фон Листа (1851–1919). // Ando Leps. Kui Eestit valitsesid juristid. Välismaise professuuri panus eesti rahvusest juristide kasvatamisel Tartu ülikooli õigusteaduskonnas aastatel 1889–1938. Eesti juristid poliitikas 1917–1940 ja nende hilisem saatus. (Когда Эстонией правили юристы. Вклад иностранной профессуры в подготовку эстонских юристов на юридическом факультете Тартуского университета в 1889–1938 гг. Эстонские юристы в политике в 1917–1940 гг. и их следующая судьба). Tallinn, 2009, lk. 46.

Давно известно, что любая новая теория возникает только через критическое преодоление имеющейся теории того же самого явления. Она никогда не возникает на пустом месте, без теоретических предпосылок, и «сведение критических отчетов» с предшественниками.¹³ Поэтому, с глубоким уважением моим учителям и ученым-предшественникам, автор этой статьи, употребляет всюду термин – мы.

Ключевые слова: Философия права и неправа, преступление, наказание, прибавочная стоимость.

Резюме

Как известно все категории *бытия* связаны переходом определенных друг в друга. Противоречие же порождает движение, имеет импульс и деятельность, которое становится каким-то другим явлением. В какую же форму собственности «переходит» владение – снова очень сложная проблема. В качестве пометки на полях да будет сказано, что в условиях капиталистических производственных отношений взаимоотношения членов общества, как правило, *раскрываются через частную собственность*. Исследователь Гегеля К. Фишер писал, что философия (логика) Гегеля по своему характеру как знание, как воля к получению нового знания и разрешение проблем, вытекающих из этого нового знания. Основная категория, господствующая над всей логикой Гегеля – это категория *развития*. Л. И. Спиридонов отмечает в связи с категорией философского начала или «бытия», при изучении права – *владение*, почему в ходе дальнейшего теоретического анализа, сверхсложным является то обстоятельство, чтобы ученый не потерял расследуемого *целого*. Неосторожный же анализ (утративший образ целого как свою исходную предпосылку и цель) всегда рискует разрознить предмет на такие составные части, которые для этого целого совершенно неспецифичны и из которых поэтому снова собрать целое невозможно, так же как невозможно, разрезав тело на куски, снова склеить их в живое тело.

Категория бытие – качество, относится к абстрактному праву, категории количество и мера относятся к положительному праву или какому-то законодательному акту, согласно Гегеля, представляют собой различные состояния некоторого *субстрата*. Договор, он письменным или устным, есть только внешней формы «для-себя-бытия» владения, а внутренней формы или содержанием, что является более важным, чем договор, является *прибавочная стоимость, как субстрат*, ради чего товаровладельцы обменивают свой товар.

Мы заявляем, что *наличное бытие* абстрактного и положительного права по материалистическому пониманию, есть *владение* (первоначально земля в родоплеменном строе), который есть (частная) *собственность*, а *становление*, как самое главное, как *абсолютное*, как до сих пор неуловимое «одно», есть *прибавочная стоимость* или *потребность прибавочной стоимости*, как прибавка уже существующему собственностью при классовых обществах, в том числе и при капитализме, которая уже конкретный индивид или

¹³ См.: Ильенков Э. В. Ук. работа. С. 241.

юридическое лицо владеет и без чего общество (человечество) вообще не может существовать. Поэтому потребность *прибавочной стоимости* как раз и является *предметом* нашего исследования.

С категориальной точки зрения *неправо* относится к диалектической категории количество, что в первую очередь означает то, что в случае субъективной ошибки во взаимной оценке, *прибавочную стоимость* может получить обычно только один товаровладелец. В случае обмана или преступления, прибавочную стоимость получает только преступник. Следовательно, субъективная ошибка во взаимной оценке, обман и преступление является только внешними формами, когда их содержанием или внутренней формы есть *прибавочная стоимость* как *субстрат*. Итак, этим субстратом является как раз – *прибавочная стоимость, как новое знание, как истина*.

Положительное право, как законодательство, как мера, как отношение преступления и наказания, где оба они являются внешними формами положительного права, законодательного акта или юридического закона, их внутренняя форма или содержание есть *прибавочная стоимость*. При совершении преступления, преступник получает в себе *прибавочную стоимость*, а при наказании его – *прибавочную стоимость получают все члены общества*. Следовательно, и преступление и наказание есть оба потребность *прибавочная стоимости по разным формам*. Вместе с тем исчезнет и загадочность правонарушения (преступления) и наказания.

Здесь следует отметить, к сожалению, что философы, ученые-экономисты и представители других отраслей науки развивали правоведение больше, чем это делали сами правоведы. Основной недостаток юристов, предположительно, состоит обычно в незнании философии либо в плохом её знании. Известно, что по Гегелю, диалектическая логика является всеобщей наукой.

Dienesta pienākumu izpildes laika organizācija Valsts policijā

Aleksandrs Matvejevs

Dr. iur., Rīgas Stradiņa universitātes

Juridiskās fakultātes pasniedzējs,

Daugavpils Universitāte, Sociālo zinātņu fakultātes

Tiesību katedras docents (Latvija)

Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījumu vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma (turpmāk – Dienesta gaitas likums) VII nodaļā ietvertās tiesību normas regulē dienesta pienākumu izpildes laika organizāciju iestādē. Dienesta gaitas likuma 26. pants

noteic, ka amatpersonu dienesta pienākumu izpildes laiku organizē iestādes vadītājs (pirmā daļa), un, ņemot vērā dienesta pienākumu raksturu, iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona nosaka konkrētu dienesta pienākumu izpildes laika organizācijas veidu attiecīgajā struktūrvienībā vai atsevišķām amatpersonām.

Dienesta gaitas likuma 29. pants paredz, ka, ņemot vērā dienesta nepieciešamību, ar iestādes vadītāja vai viņa pilnvarotās amatpersonas rīkojumu (pavēli) amatpersonu var iesaistīt dienesta pienākumu izpildē virs noteiktā dienesta pienākumu izpildes laika, nedēļas atpūtas dienās un likumā noteiktajās svētku dienās, kā arī nedēļas atpūtas laikā, nepārsniedzot 144 stundas četru mēnešu periodā (pirmā daļa). Ja amatpersonai noteikts summētais dienesta pienākumu izpildes laiks, šā panta pirmajā daļā minētā laika uzskaites periods ir četri kalendārie mēneši (otrā daļa).

Dienesta gaitas likuma 31. pants noteic iestādes pienākumu veikt dienesta pienākumu izpildes laika uzskaiti, aizpildot dienesta pienākumu izpildes laika uzskaites tabulu (otrā daļa).

Praksē amatpersonām viss nostrādātais laiks dienesta pienākumu izpildes vietā nav jāpavada, bet ir noteikta "mājas dežūra". Nevienā Latvijas Republikas iekšējā vai ārējā normatīvajā aktā nav definēts jēdziens "mājas dežūra", t. i., nav reglamentēts šāds darba organizēšanas veids un kārtība.

Dienesta gaitas likuma 26. pants noteic, ka amatpersonu dienesta pienākumu izpildes laiku organizē iestādes vadītājs (pirmā daļa), un, ņemot vērā dienesta pienākumu raksturu, iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona nosaka konkrētu dienesta pienākumu izpildes laika organizācijas veidu attiecīgajā struktūrvienībā vai atsevišķām amatpersonām. Atbilstoši Dienesta gaitas likumam jebkurš dežūras laika periods, kuru darbiniekam jāpavada darba vietā vai jebkurā darba devēja norādītajā vietā, ir jānosaka iestādes vadītājam vai viņa pilnvarotai amatpersonai.

Darba laika organizāciju Eiropas Savienības tiesībās pamatā regulē Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Direktīva 2003/88 (turpmāk – Direktīva 2003/88). Dalībvalstis nevar vienpusēji noteikt Direktīvas 2003/88 noteikumu piemērojamību uz tajā noteiktajām darbinieku tiesībām. Direktīva 2003/88 ir piemērojama visos nodarbinātības sektoros.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka Direktīva 2003/88 ir pilnībā attiecināma uz ikdienas darbu gan policijā, gan bruņotajos spēkos, gan glābšanas dienestos, kur, lai gan jāreaģē uz neparedzamiem notikumiem, darbu ir iespējams plānot savlaicīgi. Izņēmums ir attiecināms tikai uz ārkārtas situācijām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī atzinusi, ka par darba laiku ir uzskatāms viss laiks, kuru darbinieks pavadā darba vietā, arī neveicot tiešos pienākumus. Turklāt jāņem vērā, ka no Eiropas Kopienas tiesību pārkāpuma un tiesās iedarbības principiem izriet, ka Eiropas Kopienas tiesību akts ir pārkāps par nacionālo tiesību aktu un pie zināmiem nosacījumiem tiesai ir jāpiemēro Eiropas Kopienas tiesību aktu, pat ja tas nav tieši piemērojams un nav ieviests nacionālajā tiesību sistēmā. Valsts pienākums ir ievērot starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā izriet arī no Latvijas Republikas Satversmes 89. panta.

Supervīzijas tiesiskie aspekti un ieviešana juridiskajās profesijās

Ivans Jānis Mihailovs

*Dr. iur., Mg. art., Mg. man., Rīgas Stradiņa universitātes
docents (Latvija)*

Lai gan supervīzija (lat. *super* – virs, *videre* – skatīties; angļu val. *supervision* – uzraudzība, novērošana, kontrole) Latvijas Republikā mūsdienās ir kļuvusi par atzītu un pietiekami bieži pielietojamu profesionālo atbalstu, it sevišķi profesionālās darbības jomās, kuru centrā ir cilvēks, supervīzijas tiesiskais regulējums joprojām ir nepilnīgs, turklāt supervīzija nav paredzēta vairākām juridiskajām profesijām.

2006. gada 25. maijā Saeima grozīja Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu, nosakot šā likuma 1. panta 28. punktā, ka “konsultatīvs atbalsts sociālā darba speciālistam (supervīzija) ir sociālā darba speciālista darbības paredzēts metožu kopums, lai uzlabotu viņa profesionālo kompetenci un sniegtu viņam psiholoģisku atbalstu, lai paaugstinātu darba kvalitāti”, kā arī 9. pantā nosakot, ka pašvaldībai ir pienākums nodrošināt supervīziju pašvaldības sociālā dienesta un tās izveidoto sociālo pakalpojumu sniedzēju sociālā darba speciālistiem. Tas ir pirmais gadījums Latvijā, kad supervīzija ir nostiprināta likuma līmenī. 2008. gada 21. aprīlī tika grozīti Ministru kabineta 2003. gada 3. jūnija noteikumi Nr. 291 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”, nosakot, ka “pašvaldību sociālais dienests nodrošina konsultatīvu atbalstu (supervīziju) sociālo dienestu un pašvaldību izveidoto sociālo pakalpojumu sniedzēju sociālā darba speciālistiem – individuālo atbalstu vismaz deviņas stundas gadā vai grupu atbalstu vismaz 18 stundu gadā” (8.¹ punkts).

Tomēr Profesionālā sociālā darba attīstības pamatnostādnēs 2014.–2020. gadam, analizējot supervīzijas nodrošinājumu sociālajā dienestā, ir konstatēts, ka joprojām nav pieejami dati par supervīzijas sociālajiem darbiniekiem kvalitāti un to saturu un ka prasību trūkums supervizoriem ietekmē supervīziju kvalitāti. 2011. gadā no sociālajos dienestos strādājošiem sociālā darba speciālistiem 59% nesaņēma supervīzijas. Šī dokumenta izstrādes laikā aptaujātie respondenti gandrīz vienprātīgi uzskata, ka kvalitatīvu supervīziju nodrošināšana ir pats svarīgākais atbalsta virziens.

Supervīzija kā obligāta profesionālās darbības sastāvdaļa ir noteikta četrās medicīniskajās tehnoloģijās “mākslas terapija”.

Regulāru supervīziju nepieciešamība ir atzīta arī Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības koncepcijā, nosakot, ka 2014. gadā jānodrošina konsultatīvs supervīzoru pakalpojums valsts tiešajā pārvaldē, savukārt supervīziju psihologiem ir plānots nostiprināt Psihologa profesionālās darbības likumprojektā.

Supervīzijas nozīme un nepieciešamība ir atzīmēta arī dažādos ES projektos, piemēram, Nodarbinātības valsts aģentūras kapacitātes pilnveides projektā (Nr. /1.3.1.4.0/08/IPIA/NVA/001), norādot, ka no karjeras konsultantu sertifikācijas sistēmas sagaida, ka tajā tiks iekļautas regulāras supervīzijas un izglītošanās iespējas.

Tomēr tikai 2013. gada 21. maijā Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija apstiprināja terminus “supervīzija”, “supervizors”. 2014. gada 3. martā profesiju klasifikators tika papildināts ar profesiju “supervizors / konsultants pārraugs” un atbilstošu profesiju standartu, kurā ir noteikts, ka “supervizors / konsultants pārraugs ir kādas noteiktas profesionālās nozares speciālists, kurš papildus ir ieguvis supervizora / konsultanta pārrauga kvalifikāciju un kurš sniedz supervīzijas pakalpojumu – organizē un vada supervīzijas procesu (mērķtiecīgi organizētu konsultatīvo un izglītojošo atbalsts, ko profesionālajā kontekstā saņem indivīds, grupa vai organizācija (turpmāk – supervīzējama) ar mērķi pilnveidot profesionālo kompetenci un profesionālās darbības kvalitāti); īsteno pētniecisko darbību un veicina profesijas attīstību; atbildīgi un sistemātiski pilnveido savu kvalifikāciju un profesionālo izaugsmi. Supervizors / konsultants pārraugs strādā valsts, pašvaldību institūcijās, nevalstiskajās organizācijās un citos uzņēmumos, var būt pašnodarbināta persona vai individuālais komersants”.

2014. gada vasarā notiks pirmā uzņemšana Rīgas Stradiņa universitātes licencētajā profesionālajā maģistra studiju programmā “Supervīzija”. Tādējādi var prognozēt, ka studiju programma supervīzijā veicinās jaunu supervīzijas izglītības, pētniecības, un galvenais – vienotas, kvalitatīvas supervīzijas pakalpojumu prakses attīstību Latvijā, jo šobrīd ir ievērojams sagatavoto supervīzoru trūkums, un nav izveidojušies vienoti supervīzijas pakalpojuma standarti, kā arī dažādās profesijās pastāv atšķirīga izpratne par supervīziju un tās saturu, kā arī personām, kuras drīkst supervīzēt.

Līdz ar to joprojām ir aktuāls arī jautājums par supervīzijas un supervizora profesionālās darbības reglamentāciju, supervīzijas nostiprināšanu normatīvajos aktos, kā arī par supervīziju finansējumu.

Jānorāda, ka supervīzijas kā atbalsta nozīme vairākās juridiskās profesijās nav noliedzama (autors apzinās, ka pasaulē nav vienotas izpratnes par juridiskajām profesijām un to nosaukumiem, taču visbiežāk juridisko profesiju sarakstā min tiesnešus, tiesu darbiniekus, advokātus, prokurorus, notārus, tiesu izpildītājus, kā arī tai pieskaita policijas, probācijas ieslodzījumu vietu darbiniekus). Pasaulē ir pētījumi, kas apliecina supervīzijas lietderīgumu juristu sagatavošanas procesā.

Šobrīd Latvijā ir izteikti viedokļi (līdzīgi, ka citās pasaules valstīs) par supervīzijas nepieciešamību arī policijas darbiniekiem, bērnu tiesību aizsardzības speciālistiem, pedagogiem utt., īpaši akcentējot iespējas supervīzijas procesā analizēt savu darbu, risināt problēmas, profesionāli iemācīties ko jaunu, kā arī cīnīties ar profesionālo izdegšanu.

Arī nesenie notikumi Zolitūdē uzskatāmi parādīja, ka glābšanas darbos iesaistītām personām trūka profesionālā atbalsta.

Tādējādi, autora skatījumā, juridisko specialitāšu studentiem izglītības ieguves procesā vajadzētu gūt priekšstatu par supervīziju, kā arī būtu vērtējama iespēja piedāvāt supervīzijas iespējas jau jurisprudences studentiem, kā arī jāievieš supervīzijas juridiskām profesijām, tostarp nodrošinot kvalificētu supervīzoru sagatavošanu.

Pretdarbība teroristiskajām organizācijām jaunu dalībnieku vervēšanā Eiropas Savienībā

Valdis Voins

Mg. iur., Valsts policijas koledžas docents (Latvija)

Radikalizācijas un vervēšanas procesi ir daudzšķautņainas parādības, tām jāpiemēro daudzdisciplīnu pieeja, saskatot saikni starp iesaistītajiem faktoriem un attīstību laikā.

Apvienoto Nāciju Organizācija. ANO Drošības Padomes 2001. gada 28. septembra Rezolūcijā 1373 (2001) valstīm noteikts: “a) atturēties no atbalsta sniegšanas jebkurā formā – aktīvā vai pasīvā – organizācijām vai personām, iesaistītiem teroristiskā darbībā, t. sk. novēršot personu vervēšanu teroristiskajām organizācijām un likvidējot iespējamus ieroču piegādes kanālus teroristiem.”¹

Eiropas Savienība. Teroristu iespējas vervēt jaunus dalībniekus migrantu vidū ir kopēja valstu problēma, kas ietekmē gan ekonomisko un migrācijas politiku, gan starpvalstu attiecības. Lielākās teroristu vervēšanas iespējas ir musulmaņu iebrucēju vidū. Pazīstamais franču politologs un speciālists islama jautājumos Žils Kepels (*Gilles Kepel*) uzskata, ka “cīņa par “musulmaņu prātiem” Rietumeiropā notiek ne mazāk apjomīga kā Tuvajos Austrumos.”² 2005. gadā ES izstrādāja vispārēju terorisma apkarošanas stratēģiju, kurā preventīvie pasākumi ir daļa no četriem stratēģiskās apņemšanās pamatprincipiem, kuru mērķis ir atturēt cilvēkus no pievēršanās terorismam, Eiropā un citur pasaulē, novēršot tos faktorus un dziļākos cēloņus, kas var izraisīt radikalizāciju un iesaistīšanos terorismā. Papildinot vispārējo terorisma apkarošanas stratēģiju, ES vienojās par stratēģiju un vispārēju plānu radikalizācijas un teroristu vervēšanas novēršanai. Plāns pārskatīts un papildināts 2009. gadā.³ Saskaņā ar plānu dalībvalstīm:

- jāizvērtē radikalizācijas un vervēšanas apjomu;
- jāizveido mehānismi, lai analizētu radikalizācijas procesu galvenos faktorus t. sk. citos pasaules reģionos;
- jānodrošina regulāra informācijas apmaiņa ar citām dalībvalstīm.

Teroristu uzbrukumi paredz noteiktu komunikācijas telpu. Teroristi nogalina pretiniekus, rada bailu sajūtu sabiedrībā, iznīcina mērķus ar simbolisku nozīmi, cenšas panākt savu prasību izpildi. Visas darbības tiek veiktas, lai panāktu dalībnieku un atbalstītāju aktivitāti, iegūtu jaunus sponsorus. Tas nosaka nepieciešamību ne tikai pilnveidot terora aktu veikšanas tehniku un taktiku, bet arī attīstīt jaunus komunikācijas mehānismus. Iespējamo teroristiskā apdraudējuma līmeņa saistību ar kopējo ekonomisko situāciju pētnieki izskatījuši vairākkārt. 2002. gada pētījums rāda, ka, paaugstinoties bezdarba līmenim, teroristiskām organizācijām rodas iespējas vervēt sev jaunus biedrus ar augstāku izglītības līmeni. “Bezdarba palielināšanās par 1% paaugstina iespēju, ka terorists pašnāvnieks, kurš nākamajā ceturksnī veiks uzbrukumu, būs ar

¹ Resolution 1373 (2001) Adopted by Security Council on 28 September 2001, United Nations.

² La lutte anti-terroriste face a l information en continu. Liberation. 10 mars. 2005.

³ Dok. 9915/09 ADD 1 JAI 298 ENFOPOL 131 COTER 48 RESTREINT UE.

akadēmisko izglītību par 1,38%, būs vecāks par 20 gadiem par 0,62%, teroristam būs iepriekšējās darbības pieredze par 0,81%. Skaitļi nozīmē, ka bezdarba palielināšanās normas apmēros par 34,3%, palielina iespēju iegūt izglītotu teroristu, nobriedušu – par 5,57% un pieredzējušu par – 33,5%.⁴ Ilgstošas ekonomiskās lejupslīdes situācijā, pat ja ārēji situācija ir stabila, jaunatne kļūst viegli iespaidojama no teroristu komunikācijas uzbrukumu puses. “Grieķijas prezidentūras laikā ir svarīgi turpināt darbu pie tādiem jautājumiem kā ES prioritātēm cīņā ar organizēto noziedzību 2014.–2017. gadam ieviešanu; ES radikalizācijas un teroristu vervēšanas stratēģijas atjaunošanu; ES rīcības plāna migrācijas spiediena pārvaldībai īstenošanai.”⁵

Musulmaņi ES sastāda otru lielāko reliģisko grupu. Neskatoties uz mēģinājumiem ar likuma normām ierobežot nelikumīgu ārvalstnieku uzturēšanos un strādāšanu dalībvalstu teritorijā, to skaits ar katru gadu palielinās. Iebraucēju ģimenēs dzimst vairāk bērnu nekā eiropiešu ģimenēs. ES dzīvojošie musulmaņi ir daudzveidīgs dažādu etnisko grupu, valodu, laicīgo un reliģozo virzienu, kultūras tradīciju un politiskās pārliecības sajaukums. Pašreizējie demogrāfiskās statistikas dati sniedz tikai aptuvenu aplēsi par ES dzīvojošo musulmaņu skaitu. Oficiālie aprēķini un NVO dati liecina, ka ES dzīvo 13 miljoni musulmaņu, kas atbilst 3,5% no ES kopējā iedzīvotāju skaita.⁶ ES musulmaņu vidū dominē musulmaņi no Turcijas, Ziemeļāfrikas, Tuvajiem Austrumiem, Pakistānas, Bangladešas un bijušās Dienvidslāvijas. Pēdējos gados Eiropā pastiprinās sabiedrības pret musulmaņiem vērstas aktivitātes. Valstis sāk risināt problēmas arī likumdošanas līmenī. Vairākas ES un Eiropas Ekonomiskās zonas valstis – Šveice, Beļģija, Francija – pieņemušas normatīvos aktus, kuri paredz islamu ierobežojošus pasākumus. Vienā no cilvēktiesību un tolerances paraugvalstīm Dānijā Folketings (Parlaments) jau 2009. gadā pieņēma likumu, kurš aizliedz mošeju būvniecību un telpu iznomāšanu musulmaņu lūgšanas namu ierīkošanai, ierobežo saskarsmi svešvalodās mācību iestādēs, hidžaba nēsāšanu. Pēc Dānijas Karaliskās policijas Centrālās pārvaldes datiem, “vidusmēra dānis” sabiedrisko kārtību pārkāpj ārkārtas gadījumos, bet “vidusmēra musulmanim” tā ir normāla uzvedība. Noslēgtās kopienas, kuras dzīvo pēc saviem likumiem, nevēlas iekļauties Eiropas sabiedrībā, vairumā gadījumos kopienas dalībnieki naidīgi izturas pret mītnes zemes kultūru un sabiedrību, tās ir dzīvā spēka resursu rezerve teroristiskajām organizācijām. Radikālo ideju pieņemšanu veicina valodas problēmas, izglītības trūkums, paaugstinātais bezdarba un augstais noziedzības līmenis musulmaņu jaunatnes vidū. Neintegrētā sabiedrības daļa, kuras intereses bieži vien ir pretrunā ar mītnes zemes likumiem un tradīcijām, rada sociāli politisko spriedzi. 84% teroristisko kustību dalībnieku ir musulmaņi, kuri atrauti no vēsturiskajām saknēm un nav varējuši iekļauties rietumu sabiedriskajā un ekonomiskajā dzīvē. Brīdī, kad viņi pievēršas radikālajam islamam, pieņem džihāda idejas, apziņā

⁴ Krueger A. B. Maleckova J. The economics and the education of suicide bombers. Does poverty cause terrorism // The New Republic // www.tnr.com

⁵ Informatīvais ziņojums “Par Latvijas valdības prioritātēm Grieķijas prezidentūras ES laikā” // AMZino_210114.doc

⁶ Musulmaņi Eiropas Savienībā: diskriminācija un islamofobija // European Union Agency for Fundamental Rights.

notiek izmaiņas apkārtējās dzīves uztverē: musulmaņi jūtas izolēti un sabiedrībai nepiederoši. 10% teroristu ir otrās paaudzes imigranti, kuri jūt saikni ar vēsturisko dzimteni.

Musulmaņu sabiedriskās organizācijas un reliģiskās kopienas aktīvi iesaistās Eiropas politiskajā dzīvē. Šādas organizācijas darbojas gan vienas valsts teritorijā, gan arī ir kopējas visā ES teritorijā: "Eiropas islama organizācijas padome" (Vācija); "Islama organizāciju federācija" (Francija); "Eiropas islama padome" (Lielbritānija). ES stabilitāti apdraud šo organizāciju ciešā sadarbība starp kopienām un musulmaņu valstīm, kuras sniedz finansiālu atbalstu mošeju celtniecībā, islama kultūras centru veidošanā un uzturēšanā. Musulmaņu valstis, izmantojot kopienas, mēģina izdarīt spiedienu un iespaidot politiskos procesus ES. Slēgtie anklāvi ir droša vieta teroristu slēpšanai un teroristu organizāciju tīklu attīstībai ES teritorijā.

Latvija ir izpildījusi Eiropas Padomes 2005. gada konvencijas "Par terorisma novēršanu" un Eiropas Savienības Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmumā 2002/475/TI (ar 2008. gada 28. novembra grozījumiem 2008/919/TI) ietvertās prasības, ka teroristiskie nodarījumi ir sodāmi saskaņā ar nacionālo likumdošanu. No 2008. gada 12. janvāra Krimināllikums papildināts ar diviem pantiem, kuros paredzēta atbildība par darbībām, kuras attiecināmas kā teroristiskas jau laikā, kad terora akts vēl nav noticis: 88.² pants "Aicinājums uz terorismu un terorisma draudi" par publisku aicinājumu uz terorismu vai draudiem īstenot terora aktu, ja ir pamats uzskatīt, ka tas var tikt veikts; 88.³ pants "Personas vervēšana un apmācīšana terora aktu veikšanai" par personas vervēšanu vai apmācīšanu aktu veikšanai.⁷

Apdrošināšanas līgumam piemērojamās tiesības Eiropas Savienībā un Latvijā

Jeļena Alfejeva

Dr. iur., lektore, zvērināta advokāte (Latvija)

Eiropā nav veikta apdrošināšanas līgumtiesību regulējuma unifikācija, kas apgrūtinā iekšēja tirgus attīstību.

Gribas autonomijas doktrīna apdrošināšanas attiecībās Eiropas Savienībā attīstās kontekstā ar 2008. gada 17. jūnija Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 593/2008 par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (turpmāk arī – Roma I), ar kuru tiek mēģināts uzlabot Romas konvenciju par piemērojamām tiesībām. Latvijā šim jautājumam nav pievērsta uzmanība vispār. Līdz ar to pētījuma mērķis ir noteikt gribas autonomijas principa iespējamo izpausmi apdrošināšanas attiecībās Latvijā, kā arī rast atziņas Latvijas apdrošināšanas tiesību attīstībai no piemērojamo tiesību viedokļa.

Darba izstrādē tiek izmantotas analīzes un sintēzes metodes, zinātniskās indukcijas un dedukcijas metodes, salīdzinošā metode, kā arī vēsturiskā metode.

⁷ Grozījumi Krimināllikumā // Latvijas Vēstnesis, 208 (3784), 29.12.2007.

Raksta ietvaros analīzei izmantoti šādi tiesību akti:

- 1) Roma I;
- 2) LR likums "Par apdrošināšanas līgumu";
- 3) Eiropas apdrošināšanas līgumtiesību principi (*The Principles of European Insurance Contract Law*, turpmāk – PEICL).

PEICL ir normatīvā akta paraugmodelis, kuru Eiropas zinātnieku grupa ir izstrādājusi, lai apdrošināšanas tiesisko attiecību līdzēji to varētu piemērot nacionālo normu vietā [www.restatement.info]. No otras puses, tas ir akadēmiska rakstura darbs, kas veicina zināšanas salīdzinošo apdrošināšanas līgumtiesību jomā, to var izmantot kā mācību līdzekli.

2011. gadā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja publicēja atzinumu par projektu "28. regulējums – iespēja samazināt tiesību aktu izstrādi Kopienas līmenī", kur aprakstīta PEICL piemērošanas iespējas nacionālo tiesību normu vietā.

Eiropas Parlaments 2011. gada rezolūcijā tomēr norādīja, ka finanšu pakalpojumi pašreizējā posmā nebūtu iekļaujami nevienā no ierosinātajiem līgumtiesību instrumentiem, un prasīja Komisijai izveidot iekšēju ekspertu grupu turpmākiem sagatavošanas darbiem par finanšu pakalpojumiem. Šobrīd diskusijas par šo jautājumu turpinās.

PEICL, kas tika publicēts 2009. gadā un kā 2. izdevums 2014. gadā, ir tiesību profesoru akadēmisks darbs. Jebkura Eiropas apdrošināšanas līgumtiesību principu izvēlē kā apdrošināšanas līgumattiecību regulējošo tiesību aktu ir atkarīga no tā, cik plaša ir pušu autonomija. Šķirējtiesas parasti gandrīz neierobežoti akceptē pušu autonomiju un tādējādi akceptē arī PEICL izvēli kā piemērojamas tiesības. Valsts tiesas tomēr nav tik pielaidīgas un parasti atzīst, ka Roma I neļauj pusēm izvēlēties tādu privātu kodifikāciju kā PEICL. Tādējādi puses varētu izvēlēties PEICL tikai tiktāl, ciktāl valsts tiesību akti nav tām saistoši.

Latvijas tiesu prakse par piemērojamām tiesībām apdrošināšanas attiecībās liecina, ka šim jautājumam ir jāpievērš lielāka uzmanība.

No iepriekšminētā secināms, ka:

- 1) ir problēmas ar Roma I interpretāciju attiecībā uz apdrošināšanu;
- 2) PEICL nav iespējams pilnvērtīgi izmantot;
- 3) Likuma "Par apdrošināšanas līgumu" 2. pants neatbilst "Līguma par Eiropas Savienības darbību" 288. pantam, kurš nosaka, ka regulas ir vispārpiemērojamas; tās uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs.

Ir priekšlikums veikt grozījumus likuma "Par apdrošināšanas līgumu" 2. pantā "Likuma darbības joma", to izsakot šādā redakcijā:

1. Papildus Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija regulas (EK) Nr. 593/2008 par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I) 7. panta 3. punktā noteiktajai apdrošināšanas līgumam piemērojamo tiesību aktu izvēlei minētās normas a), b) un e) apakšpunktā norādītajos gadījumos apdrošināšanas līguma puses var izvēlēties arī citas valsts likumu.
2. Apdrošinātāja pienākums ir pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas informēt apdrošinājumaņēmēju par likumu, kuru piemēros no apdrošināšanas līguma izrietošo līgumisko attiecību regulēšanai.

Nopietni jāpievēršas jautājumam par apdrošināšanas tiesiskā regulējuma uzlabošanu, pārņemot Eiropas apdrošināšanas līgumtiesību principu ideju.

Tiesiskās politikas attīstības tendences starptautisku investīcijas strīdu izšķiršanā

Marta Ābula

LL.M., Mg. iur., Latvijas Universitātes doktorante

Investīciju tiesības nebūt nav šaura tiesību nozare. To nozīme mūsdienā globalizācijas un ekonomikas apstākļos arvien pieaug gan pasaulē, gan Latvijā. Pēdējo desmit gadu laikā, pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, ārvalstu tiešo investīciju skaits Latvijas ekonomikā ir strauji pieaudzis. Sākot ar 20. gadsimta otro pusi, pieaugošā ārvalstu tiešo investīciju nozīme globālajā ekonomikā ir veicinājusi investīciju strīdu risināšanas mehānismu attīstību. Tieši efektīvs investīciju strīdu risināšanas process ir pamats līdzsvara radīšanai starp ārvalstu investoru tiesību aizsardzību un investīciju pieņemošo valstu suverēno tiesību aizsardzību.

Investīcijas strīdu risināšanas metodes ir piedzīvojušas fundamentālas izmaiņas, radot jaunu priekšstatu par strīdu izšķiršanu starp ārvalstu investoru un investīciju pieņemošo valsti. Ja sākotnēji ārvalstu investorī savu interešu aizsardzībai galvenokārt varēja izmantot diplomātisko aizsardzību, tad šodien investors var vērsties ar prasību pret investīciju pieņemšo valsti starptautiskā šķīrējtiesā nepastarpināti.

Uzņēmēju vidū šķīrējtiesa tiek uzskatīta par piemērotāko veidu pārrobežu strīdu risināšanai. Šķīrējtiesas piemērotību investīciju strīdu risināšanā pierāda pieaugošais lietu skaits šķīrējtiesās, sasniedzot 518 reģistrētas lietas starp investoru un investīciju pieņemšo valsti, kas izriet no valstu savstarpējiem līgumiem par investīciju savstarpēju veicināšanu un aizsardzību. Būtiski pieaug arī divpusējo investīciju līgumu skaits, kas paredz šķīrējtiesu kā investīciju strīdu risināšanas mehānismu. Latvija ir noslēgusi vairāk nekā četrdesmit divpusējus investīciju līgumus, kas paredz iespējamo investīciju strīdu risināšanu šķīrējtiesā.

Pēdējo gadu laikā investīciju strīdu izšķiršanas process šķīrējtiesās kļūst arvien ilgāks un strīdi starp pusēm arvien sarežģītāki. Aktuāla ir kļuvusi nepieciešamība veikt reformu šķīrējtiesas procesā starptautisku investīciju strīdu izšķiršanā. Šķīrējtiesas process tādējādi atkal spētu attaisnot taisnīga strīda izšķiršanas mērķi, radot līdzsvaru starp strīdā iesaistītajām pusēm.

Pētījuma problemātika galvenokārt saistīta ar apelācijas instances nepieciešamību starptautisko investīciju strīdu izšķiršanas procesā šķīrējtiesā un pēc vienotas un paredzamas šķīrējtiesu prakses veidošanas.

Referāta mērķis ir, balstoties uz teorētisku un empīrisku starptautisku investīciju strīdu izšķiršanas metožu izpēti, sniegt pamatotus secinājumus un vērtējumus, lai pilnveidotu izpratni par starptautisko investīciju strīdu izšķiršanas metožu aktuālo problemātiku un iespējamajām attīstības tendencēm.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tiks izmantotas vairākas zinātniskās pētniecības metodes – salīdzinošā, analītiskā, vēsturiskā, tiesu prakses analīzes metode, induktīvā un deduktīvā metode.

Tiesiskās politikas ietekmes tendences uz kopīpašuma institūta attīstību

Inga Kudeikina

*Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes
Juridiskās fakultātes pasniedzēja (Latvija)*

Ievads. Demokrātiskas valsts balsts ir labas pārvaldības princips. Viens no instrumentiem, lai nodrošinātu valsts harmonisku attīstību un garantētu valsts iedzīvotājiem tiesisko palāvību, ir tiesību sistēmas kopumā un atsevišķu tiesību nozaru ilgtermiņa attīstības redzējums. Ievērojot, ka liettiesiskie tiesību institūti iziet ārpus privāttiesību regulējuma tvēruma, jo darījumiem ar nekustamo īpašumu ir paredzēta publiska reģistrācija, nozīmīgu lomu iegūst tiesiskās politikas virzība jautājumos, kas skar īpašuma tiesību nostiprināšanas (arī pārgrozīšanas un dzēšanas) procesuālo pusi. Šobrīd ir vērojama kopīpašuma institūta faktiskā un “neplānotā” attīstība. Par to liecina judikatūras maiņa jautājumos par pirmpirkuma tiesību piedāvāšanu, kopīpašuma dalītas lietošanas līguma izmantošanu, kā arī dažādā zemesgrāmatu tiesnešu prakse šajos jautājumos. Novitātes ir sastarpēji saistītas, un tās pieprasa pati sabiedrība, vēloties darījumu vidi padarīt maksimāli ātru, saprotamu, paredzamu, un arī lētu, un tajā pašā laikā – drošu. Kā to panākt? Veikt situācijas analīzi, prognozēt iespējamās attīstības virzienus un izstrādāt situācijai abilstošu tiesisko regulējumu ir valsts pārvaldes uzdevums.

Darba mērķis un metodes. Darba mērķis ir izpētīt un novērtēt valdības līmenī pieņemtās tiesiskās politikas pamatnostādnes par lietu tiesību, tostarp, kopīpašuma kā tiesību institūta turpmāko attīstību darījumu ar nekustamo īpašumu kontekstā.

Mērķa sasniegšanai izmantotas aprakstošā un analītiskā metodes. Pētījumā analizēti tiesiskās politikas veidošanas instrumenti: partiju programmas, Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam, Tieslietu ministrijas politikas plānošanas dokumenti.

Rezultāti. Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam tiesību sistēmas attīstības izpēte kā rīcības virziens nav paredzēta. Jautājumi, kas skar tiesību attīstību ir sadrumstaloti un daļēji, pēc nepieciešamības, iekļauti katrā no izstrādātajiem virzieniem, līdz ar to arī tiesību harmoniska attīstība, faktiskās situācijas atspoguļošana tiesību normās, tiesību nozaru normatīvā regulējuma sinhronizācija nav iekļauta nacionālā attīstības plāna sasniedzamajos mērķos.

Arī Valdības deklarācija par civiltiesībām runā vispārīgi. Pie veicamajiem darbiem tiek nosaukta civiltiesību modernizācijas turpināšana. Tomēr trūkst apkopojuma, kurā detalizēti tiktu apskatīts paveiktais (kā zināms Civillikuma modernizācija jau ilgstoši notiek), tāpēc šādi izteikta vienošanās par modernizāciju ir un paliek politisks sauklis.

Atbildīgā par nozari Tieslietu ministrija ir izstrādājusi vairākus politikas plānošanas dokumentus par lietu tiesību un nekustamā īpašuma tiesību politiku. Iepazīstoties ar koncepcijām, var secināt, ka daļa no tām daļēji vai pilnībā ilgstoši netiek realizēta (piemēram, 2010. gada Koncepcija par Civillikuma lietu tiesību daļas modernizāciju; 2009. gada Koncepcija par nekustamo īpašumu tiesību nostiprināšanas procedūru vienkāršošanu), vienlaikus jāatzīst arī to morāla novecošana.

Neraugoties uz faktiskajām izmaiņām kopīpašuma tiesību realizēšanā un citos saistītajos jautājumos, kopīpašuma institūts nav tiesiskās politikas izstrādātāju redzeslokā.

Civiltiesību kompleksa attīstība nav iekļauta valdības prioritāšu sarakstā, attiecīgi arī kopīpašuma institūts tuvākajā politikas plānošanas periodā ir atstāts attīstībai pašplūsmā. Tiesiskās politikas izstrādes pārsvarā saistītas tikai ar valsts publiskās pārvaldes tiesisko stiprināšanu.

Autoresprāt, to nevar uskatīt par pieņemamu, jo kopīpašuma tiesības, pakļautas vispārējiem sabiedrības un tiesību attīstības likumiem, attīstīsies neatkarīgi no politiskās gribas. Tas nozīmē nevienmērīgu, neharmonisku attīstību, kas radīs nevienveidīgu tiesu praksi, grūtības darījumu veikšanā, novitāšu (elektronisko dokumentu, pirmpirkuma tiesību reglamentējošo tiesību normu, u. c. pārskatīšanu) ieviešanas atlikšanu, un rezultātā – mazināsies sabiedrības uzticēšanās valsts pārvaldei un tiesām.

Secinājumi. Lietu tiesībām kopumā un it īpaši kopīpašuma institūtam tiesību attīstības politikas plānošanas dokumentos nav pievērsta pietiekama uzmanība. Reālā situācija prasa nozares dokumentu un normatīvo aktu sakārtošanu atbilstoši faktiskajām izmaiņām un sabiedrības pieprasījumam. Viens no veidiem, kā efektivizēt darījumus un atbrīvot līdzējus no birokrātiskā sloga, ir elektronisko dokumentu izmantošana. Lai elektronisko dokumentu izmantošana kļūtu par ikdienu, ir nepieciešama politiskā griba (kura šobrīd nav saskaņā politikas plānošanas dokumentos) un kompleksa pieeja, aptverot tiesību sistēmu kopumā. Ir jānodrošina elektronisko sakaru tehniskā pieejamība visā valsts teritorijā, jāizstrādā speciāls normatīvais regulējums, integrējot to kopējā civiltiesību sistēmā, jāizvērtē atbildības, tostarp, administratīvās un krimināl-atbildības pietiekamība par nodarījumiem e-vidē.

Pierādījumi un to pārbaude iztiesāšanā – krimināltiesiskās politikas attīstība

Juris Stukāns

Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskās fakultātes doktors,
Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģija, tiesnesis (Latvija)

Likumdevējs pēdējos gados ir veicis vairākus likuma grozījumus, pilnveidojot krimināllietas izskatīšanas tiesā procesuālo kārtību, nodrošinot procesuālās ekonomijas principa un tiesību uz taisnīgu un objektīvu lietas izskatīšanu tiesā realizāciju, samazinot nepieciešamo procesuālo darbību veikšanu iztiesāšanā.

Krimināllietas iztiesāšana ir iespējama tikai tad, ja prokurors atzinis pierādījumus par pietiekamiem, lai uzturētu apsūdzību tiesā, tas ir, pierādījumu apjoms dod pamatu uzskatīt, ka novērstas jebkādas saprātīgas šaubas par personas vainu celtajā apsūdzībā.

Pierādījumu apjomu nosaka pierādīšanas priekšmetā ietilpstšie apstākļi. Pierādījumiem ir jābūt tik daudz, lai to pietiktu visu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai.

Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību.

Kriminālprocesa likums nosaka trīs pierādījumu vērtēšanas kritērijus – ticamība, pietiekamība un pieļaujamība.

Tiesai jāvērtē pierādījumu ticamība, pietiekamība un pieļaujamība apsūdzētā vainīguma konstatēšanai atbilstoši Kriminālprocesa likuma regulējumam un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostādnēm par tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Pierādījumi, kas iegūti starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības rezultātā atbilstoši ārvalstī noteiktajai kriminālprocesuālajai kārtībai, pielīdzināmi Kriminālprocesa likumā paredzētajā kārtībā iegūtiem pierādījumiem.

Krimināllietas iztiesāšanas apjomu nosaka prokurora iesniegto pierādījumu daudzums. Savukārt lietas dalībniekiem ir tiesības iesniegt papildu pierādījumus, norādot, kādēļ tie netika iesniegti tiesā. Iztiesāšanas laikā aizstāvim un prokuroram, lai iesniegtu papildu pierādījumus, ir tiesības rakstveidā pieprasīt no fiziskajām un juridiskajām personām kriminālprocesam nozīmīgus dokumentus un ziņas par faktiem.

Pārsūdzot pirmās instances tiesas nolēmumu, sūdzības iesniedzējam ir tiesības pieteikt jaunus pierādījumus, norādot, kādi pierādījumi tiek pieteikti un par kādiem apstākļiem, kā arī paskaidrojot, kādēļ šie pierādījumi netika iesniegti vai pārbaudīti pirmās instances tiesā.

Apelācijas instances tiesa var noraidīt lietas dalībnieka lūgumu par tādu jaunu pierādījumu pieteikšanu, par kuru pastāvēšanu un iespēju iegūt pierādījumus bija zināms jau lietas iztiesāšanas laikā pirmās instances tiesā. Šāda lūguma motivēta noraidīšana nav uzskatāma par lietas dalībnieka pilnvaru realizācijas ierobežošanu.

Tiesai nav pienākuma un tiesību iegūt pierādījumus. Tiesa savu funkciju izpildei, tas ir, kriminālprocesa vadīšanā un procesuālās kārtības nodrošināšanā, neiejaucoties apsūdzības uzturēšanā un aizstāvības realizēšanā, piedalās pierādījumu pārbaudē. Tiesa ir tiesīga pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus un tos pārbaudīt tiesas sēdē tikai tad, ja apsūdzētais aizstāvību īsteno pats, bet tiesai rodas pamatotas šaubas par viņa pieskaitāmību vai iespējamo vainu apsūdzībā.

Iztiesāšanā pirmās instances tiesa tieši pārbauda pierādījumus lietā, tas ir, nolasot vai atskaņojot tos, un liecības uzklauša mutiski. Kriminālprocesa likuma normas nosaka pierādījumu pārbaudes tiešuma kārtību, kā arī gadījumus, kad personas konkrētajā kriminālprocesā agrāk sniegtu liecību var nolasīt vai atskaņot tiesā, tas ir, izņēmumus no mutiskuma principa ievērošanas.

Apelācijas instances tiesā pārbauda tos pierādījumus, kurus apelācijas sūdzībā vai protestā norādījis iesniedzējs.

Iztiesāšana apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt.

Kriminālprocesa likumā noteiktās pierādījumu pārbaudes kārtības neievērošana, proti, tiesas atzinumu pamatošana ar pierādījumiem, kas nav pārbaudīti likumā noteiktajā kārtībā, ir pretrunā ar Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta pirmajā daļā, Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā un Kriminālprocesa likuma 15. pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Vardarbīgās noziedzības saturs un kopējās kriminoloģiskās tendences

Aldona Kipāne

Mg. iur., Rīgas stradiņa universitātes doktorante (Latvija)

Vardarbība – personas tiesību uz dzīvību, brīvību, cieņu un fizisko un garīgo integritāti pārkāpums rada sāpes, bailes un ciešanas, traucē personas pilnvērtīgu attīstību un samazina upuru spējas sniegt produktīvu ieguldījumu ģimenē, ekonomikā un sabiedriskajā dzīvē. Tās rezultātā tiek patērēts sociālo dienestu, tiesu sistēmas, veselības aprūpes iestāžu un darbinieku resursi. Latvijā šādi aprēķini nav veikti, bet citu valstu rezultāti atspoguļo iespaidīgas izmaksas. Piemēram, apmēram 23 miljoni amerikāņu gadā cieš noziedzības dēļ, zaudējumi vardarbīgos noziegumos sasniedz 1,4 biljonus dolāru, salīdzinoši noziegumos pret īpašumu – 15,6 biljoni dolāru.¹ ASV aprēķināts,² ka izvarošanas un seksuālo uzbrukumu, ieskaitot bērnu viktimizāciju, gada izmaksas ir 87 000 USD, vidējās izmaksas cietušajam izvarošanā vai tās mēģinājumā – 5 100 USD. Intīmā partnera vardarbība pret sievieti rada ievērojamus ekonomiskos zaudējumus – ASV ik gadu tas izmaksā 12,6 biljonus dolāru, kas ir 0,1% no kopprodukta.³ Somijā ik gadu vardarbība pret sievieti rada 91 miljonu euro zaudējumus (vidēji 17,4 euro uz vienu iedzīvotāju), Spānijā – 2,4 miljardus euro (vidēji 58,4 euro uz vienu iedzīvotāju).⁴

Termins “vardarbība” ir cieši saistīts ar jēdzienu vardarbīga noziedzība. Zinātniskajā literatūrā pastāv divējāds viedoklis – vardarbīgā noziedzība skatāma plašā un šaurā nozīmē. Plašā nozīmē, vardarbīgā noziedzība ir noziedzības sastāvdaļa, kas veido īpašu nodarījumu grupu – pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds, pret personas dzīvību veselību, dzimumneaizskaramību, cieņu, godu un brīvību, sabiedrisko kārtību. Definējot vardarbību kā apzinātu darbību vai bezdarbību, fiziska spēka vai varas lietošana, tās draudi vai faktiskā vai pielietošana pret personu, personu grupu, valsts iedzīvotājiem un kas rada, vai var radīt traumas, nāvi, psiholoģisku kaitējumu, tiesību ierobežošanu vai atņemšanu, un gala rezultātā noved pie fiziskām, emocionālām sāpēm, un pašcieņas aizskaršanas. Šaurā nozīmē vardarbīgo noziedzību pret personu saprot nelegitīmas, ar krimināllikumu aizliegtas rīcības, kas apdraud personas dzīvību, veselību, un personas fizisko neaizskaramību (tajā skaitā dzimumneaizskaramību). Personas dzīvība nesaraucami saistīta ar brīvības izpausmēm.⁵ Krievu speciālists S. M. Inšakovs, izdala divu tipu vardarbīgos noziegumus:

¹ Annual Report 2006, National Crime Prevention Council // <http://www.ncpc.org/about/annual-report> (sk. 11.10.2013.).

² Victims costs and consequences: a new look. National Institute of Justice Report, US Department of Justice // <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/victcost.pdf> (sk. 12.10.2013.).

³ Kampanja pret vardarbību // www.un.lv/uploaded_files/brief_sievietes.doc (sk. 12.10.2012.).

⁴ Križu centri: vienai no Valsts prioritātēm ir jābūt vardarbībai ģimenē // <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/križu-centri-vienai-no-valsts-polijas-prioritatem-jabut-vardebiba> (sk. 27.07.2012.).

⁵ Гилинский Я. И. Социальное насилие. Монография. – Санкт-Петербург: Издательский дом «Алеф-Пресс», 2013. – С. 49.

vardarbīgi egoistiski, kuros vardarbībai ir krimināla motivācija un mantkāriģi vardarbīgi noziegumi, kuros vardarbība tiek pielietota mērķa sasniegšanai.⁶

Vardarbīgo noziedzību var skaidrot kā noziedzīgu nodarījumu kopumu, kas veikts noteiktā laika posmā un konkrētā teritorijā, izmantojot fizisko spēku vai draudus to pielietot, kuru galvenais mērķis ir atņemt personai dzīvību, nodarīt kaitējumu personas veselībai, fiziskai brīvībai vai personas neaizskaramībai. Turklāt vardarbība ir ne tikai mērķa sasniegšanas līdzeklis, bet arī motivācijas un izpausmes elements – iespēja pakļaut sev citus, būt noteicējam pār citiem. Vardarbīga noziedzīgā uzvedība saistāma ar vainīgās personas agresīvi ignorējošu attieksmi pret otras personas tiesībām, dzīvību, veselību, neaizskaramību, godu un cieņu.

Kriminālās statistikas dati, dažādu pētījumu un aptauju pārskati apliecina vardarbīgās noziedzības problemātiku. Viktimizācijas pētījumā apzināts, ka vairāk nekā divas trešdaļas aptaujāto ir cietuši noziedzīgos nodarījumos, kas saistīti ar vardarbību (69%). No vardarbībā cietušajiem 16 (14%) ir guvuši vieglas miesas bojājumus, 61 (52%) – vidēji smagus miesas bojājumus, bet 40 cietušo (34%) – smagus miesas bojājumus.⁷ ANO Bērnu fonda (UNICEF) pētījuma “Bērnu labklājība turīgajās valstīs”⁸ rezultāti atklāj, ka Latvijas bērni un jaunieši uzrāda vienus no vissliktākajiem rezultātiem uzvedības ziņā – ar vardarbību skolā sastopas gandrīz puse jeb 46% bērnu. Turklāt bieži šie pāridarījumi netiek uztverti un saprasti kā nopietna problēma, kas bērnam var radīt nopietnas psiholoģiskas un emocionālas sekas, arī būtiski samazināt skolēna vēlmi vai pat spēju mācīties.

Iedzīvotāju reproduktīvās veselības pārskatā (2003–2011) norādīts, ka lielākais cietušo īpatsvars ir reproduktīvajā vecuma posmā no 24 līdz 49 gadiem. Analizējot aptaujas datus, no fiziskas vardarbības pēdējo piecu gadu laikā cietušo respondentu īpatsvars kopš 2003. gada aptaujas gandrīz nav mainījies un saglabāties 29,6% sievietēm un 32,6% vīriešiem. 52% sieviešu un 35,2% vīriešu cietuši no emocionālas vardarbības. Vīriešu vidū īpatsvars kopš 2003. gada ir nedaudz samazinājies. No seksuālas vardarbības cietuši 9,9% sieviešu un 2,5% vīriešu. Aptauja rāda, ka 22,6% sieviešu un 24,5% vīriešu pēc vardarbības gadījuma ir meklējuši palīdzību, kas būtiski neatšķiras no iepriekšējā apsekojuma datiem. 49,7% sieviešu un 52,1% vīriešu atbild, ka zinājuši, kur meklēt palīdzību, bet to nav darījuši. Tikai 11,8% sieviešu un 14,6% vīriešu nav zinājuši, kur meklēt palīdzību. Palīdzības meklētāju īpatsvars ir zemāks 20–29 gadu grupā.⁹ SPKC datu bāzē “Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus”¹⁰ ir pieejama informācija, ka vardarbības

⁶ Иншаков С. М. Криминология: Учебник. – Москва: Юриспруденция, 2000. – С. 87.

⁷ Atbalsts viktimizācijas prevencijai Latvijā. 2013. – Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 47 lpp. // <http://www.providus.lv/public/27837.html>

⁸ http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf (sk. 06.06.2013.).

⁹ Iedzīvotāju reproduktīvā veselība. Pārskats par situāciju Latvijā (2003–2011) // http://www.papardesziens.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=311:latvijas-iedzivotaju-reproduktivs-veselibas-ptjumais&catid=23:petijumi&Itemid=21(sk. 11.10.2013.).

¹⁰ Slimību profilakses un kontroles centrs // <http://www.spkc.gov.lv/veselibas-aprupes-statistika/> (sk. 12.08.2013.). Kopš 2009. gadā reģistrā netiek atspoguļota informācija par pacientiem, kuri ar traumām vērsušies ambulatorajās iestādēs.

rezultātā gūtas aptuveni 10% no visiem reģistra ierakstiem. Vīriešu procents, kas cietuši ģimenē, ir neliels – 5–6%, tad vismaz katra trešā sieviete no vardarbības cietusi ģimenē – 34–44%. Pieejamā informācija par personām, kuras cietušas no vardarbības un griezušās pēc medicīniskās palīdzības liecina: 2011. gadā pēc palīdzības griezušās 2 664 personas (2 011 vīrieši un 653 sievietes), 263 gadījumos vardarbības veicējs bijis cietušā partneris / partnere. 2010. gadā – 2846 personas (2 144 vīrieši un 702 sievietes), 257 gadījumos vardarbības veicējs bijis cietušā partneris. Citi statistikas dati atklāj, ka viena no piecām sievietēm kādā dzīves brīdī cieš no vīriešu partneru vardarbības, kamēr 25% no visiem ziņotajiem noziegumiem saistīti ar vīrieša uzbrukumu savai sievai vai partnerei.¹¹ Aprēķināts, ka vidēji Valsts policija un Rīgas pašvaldības policija dienā saņem 13 izsaukumus par konfliktiem ģimenē, bez tišiem miesas bojājumu izdarīšanas vai cita smaga nozieguma.¹²

Vardarbības gadījumu analīze Latvijā pētījumā par alkohola lietošanu saistībā ar traumatismu un vardarbību¹³ parāda, ka 75% gadījumu varmāka ir vīrietis vidējos gados, sievietes ir bijušas varmākas 14% gadījumu. Tipiskākie vardarbības upuri ir 25–49 gadus vecas sievietes, apstiprinot, ka vardarbība pāru starpā ir nopietna problēma valstī. Tomēr, pamatojoties uz datiem par vardarbības gadījumos iegūtajām fiziskām traumām, dzimuma proporcija kopumā norāda uz to, ka katrs ceturtais jeb 27% vardarbības upuru ir bijuši vīrieši. Pētījumi rāda, ka 1/5–1/4 daļa sieviešu vismaz vienu reizi, būdamas pieaugušas, ir piedzīvojušas fizisku vardarbību un vairāk nekā viena desmitā daļa sieviešu ir piedzīvojušas seksuālu vardarbību ar spēka pielietošanu. Rādītāji par visiem vardarbības veidiem, tostarp par vajāšanu, sasniedz 45%. Lielāko daļu vardarbības aktu veic vīrieši to tiešajā sociālajā vidē, visbiežāk partneri vai bijušie partneri. Tiek uzskatīts, ka apmēram viena no četrām sievietēm savā mūžā var piedzīvot seksuālu vardarbību no intīmā partnera puses.

Komisijas ziņojumā par *Daphne* programmu norādīts, ka attiecībā uz vardarbības jomām seksuālā vardarbība visās tās formās ir viena no lielākajām prioritātēm (seksuāla vardarbība 17%, seksuāla izmantošana komerciālos nolūkos 8%, sieviešu un bērnu tirdzniecība 7%). Nākamā joma pēc nozīmības ir dzimumu / ģimenes vardarbība (dzimumu vardarbība 8%, vardarbība ģimenē 7% un vietēja rakstura vardarbība 11%). Internets un bērnu pornogrāfija arī ir nozīmīgs faktors, sasniedzot 6%. Liela loma pieder sociālo attiecību veidiem, ko piedāvā masu mediji. Jau sešdesmito gadu beigās ASV pētījumu rezultāti parādīja, ka televīzijā no desmit raidījumiem deviņos ir vardarbību atainojošas ainas. Jāsecina, ka šodien informācijas telpa arvien vairāk ietekmē sabiedrības uzvedību. Masu informācijas līdzekļos, kino, televīzijas ekrānos un globālajā tīmeklī jeb kibervidē vardarbīgu ainu izplatība nav retums, turklāt redzētās vardarbības ietekme ir nenoliedzama. Amerikāņi ir izpētījuši, ka bērns līdz 18 gadu vecumam televīzijā vidēji ir redzējis 200 000 vardarbības epizožu. Turklāt vardarbīga ir ne tikai

¹¹ Allen M., Perttu S. Sociālās un veselības aprūpes pasniedzēji pret vardarbību. Pasniedzēja rokasgrāmata. – Helsinku Universitāte, Tālākizglītības centrs Palmenia, 2010. – 71. lpp.

¹² VP Elektroniskais notikumu žurnāls (ENŽ). Rīgas pašvaldības pārvaldes apkopotā informācija par saņemtajiem iesniegumiem par konfliktiem ģimenē.

¹³ http://www.sva.gov.lv/files/atkaribas/lietosana_un_vardarbiba.pdf (sk. 08.11.2013.).

redzamā bilde, bet arī skaņa.¹⁴ EESLK atzinumā¹⁵ traktēts, ka vardarbība televīzijā un vardarbības atspoguļošana atsevišķu plašsaziņas līdzekļu programmās, kā arī videospēles nepilngadīgajiem veicina vērtību sistēmu, kurā vardarbība tiek uzskatīta par pieņemamu uzvedības izpausmi.

Ģimenes attīstības veicināšana tiesiskās politikas aspektā

Edmunds Freimanis

Rīgas Stradiņa universitāte,
doktora studiju programma "Juridiskās zinātnes",
Juridiskās privātprakses juriskonsults (Latvija)

Ievads. Satversmes 110. pants nosaka, ka valsts aizsargā un atbalsta laulību, t.i., savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības. Saskaņā ar Satversmes 110. pantu valsts aizsargā ģimeni, tajā pašā laikā valsts pienākums ir veicināt ģimenes attīstību, nodrošināt sociālo drošību un tiesiskās intereses.

Latvijā vērojama ģimeņu nevienlīdzība, ir ģimenes, kuru ekonomiskais stāvoklis saucams kā nabadzība, mājoklis neatbilst cilvēciņu dzīves apstākļu līmenim. Analizējot tiesu praksi, jāsecina, ka ir gadījumi, kad valsts iestādes labāk izvēlas bērnus šķirt no vecākiem, tos ievietojot bērnu aprūpes namos vai citās ģimenēs, kaut gan, profesionāli sniedzot sociālo palīdzību un strādājot ar ģimeni kopā, būtu iespējami citādi risinājumi, kā palīdzēt ģimenēm.

Katrā attiecīgā jomā valsts izstrādā koncepciju, pamatnostādnes, attīstības plānus, lai noteiktu virzienus, mērķus un uzdevumus katras jomas attīstībai. Ģimenes aizsardzības nodrošināšanai ar 2011. gada 18. februāra Ministru kabineta rīkojumu Nr. 65 atbalstītas "Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.-2017.gadam". Savukārt, lai īstenotu pamatnostādnes, Ministru kabinets šajā rīkojumā uzdevis Labklājības ministrijai izstrādāt rīcības plānu "Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu īstenošanai 2012.-2014. gadam", un rīcības plānu "Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu īstenošanai 2015.-2017. gadam".

Savukārt līdz 2015. gada 1. aprīlim Labklājības ministrijas pienākums Ministru kabinetā iesniegt pamatnostādņu īstenošanas vidusposma novērtējumu, bet līdz 2018. gada 1. aprīlim – pamatnostādņu īstenošanas novērtējumu, ietverot priekšlikumus ģimenes politikas attīstībai turpmākajos gados.

¹⁴ Treifelde M. Kad televizors aizstāj aukli...//Veselība, 2012. gada septembris (9), 78. lpp.

¹⁵ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Jauniešu likumpārkāpumu novēršana, likumpārkāpumu, ko izdarījuši nepilngadīgie, izskatīšana, un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīme Eiropas Savienībā" (2006/C 110/13) // [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006IE0414:LV:HTML\(sk.10.01.2014\).](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006IE0414:LV:HTML(sk.10.01.2014).)

Darba mērķis. Konstatēt problemātiku valsts politikas plānošanas dokumentos ģimenes attīstības veicināšanas kontekstā.

Metodes. Valsts politikas dokumentu analīze.

Rezultāti. Ģimenes attīstības veicināšanai vairākos virzienos izstrādāti valsts politikas plānošanas dokumenti. Savukārt tieši pašas ģimenes drošības, attīstības nodrošināšanai izstrādātas “Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017. gadam”, kā arī pamatnostādņu īstenošanai izstrādāts rīcības plāns 2012.–2014. gadam un tiek izstrādāts rīcības plāns 2015.–2017. gadam.

“Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017.gadam” noteikts politikas virsmērķis: veicināt ģimeņu nodibināšanu, stabilitāti, labklājību un sekmēt dzimstību, kā arī stiprināt laulības institūtu un tā vērtību sabiedrībā.

Rīcības plānā 2012.–2014. gadam katrai ģimenes cikla sadaļai noteikts rīcības virziens virsmērķa sasniegšanai, kā arī rīcības virziena mērķis un uzdevumi mērķa sasniegšanai.

Secinājumi. Pamatnostādnes ir vidēja termiņa plānošanas dokuments septiņiem gadiem, kurā noteikts ģimenes politikas mērķis, politikas īstenošanas darbības virzieni, politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji.

Pamatnostādnēs noteikti vairāki pamatprincipi: ģimenes kā sociālas un ekonomiskas vērtības princips; ģimenei labvēlīgas valsts attīstības plānošanas princips; ģimenes vajadzībām atbilstoša atbalsta princips; daudzbērnu ģimene kā nozīmīga vērtība; bērna tiesību un interešu prioritātes princips; informācijas pieejamības princips; vecāku līdztiesības princips; vecāku atbildības princips. Tādējādi no pamatnostādnēs noteiktajiem pamatprincipiem secināms, ka pamatnostādnes balstās arī uz nosacījumiem, kuri uzliek vecākiem pienākumu līdzdarboties ģimenes attīstības veicināšanā, ne tikai izmantot savas tiesības, lai saņemtu palīdzību no valsts.

Katrā jomā Pamatnostādnēs norādītas konstatētās problēmas, kuras norāda uz apstākļiem un trūkumiem, kas radušies valsts un pašvaldību institūciju neprofesionālas darbības, vai pat bezdarbības rezultātā, jo pašas sabiedrības tieša darbība nevar novērst konstatētos trūkumus.

Lai gan Pamatnostādnēs norādīts uz konstatētajām problēmām, rīcības plānā 2012.–2014. gadam veicamie uzdevumi minēti kā popularizēšana, izskaidrošana u. tml., kas nav pietiekams, lai veicinātu ģimenes attīstību.

Tā kā valsts politikas īstenošanas rezultātu novērtējums Labklājības ministrijai jāveic līdz 2015. gada 1. aprīlim, šobrīd nav iespējams formāli izvērtēt, kādā apjomā īstenoti izvirzītie uzdevumi.

Prevention of Violence in Football: EU Legal Policy

Karina Matvīcuka

Mg. iur., Rīga Stradiņš University

Doctoral study programme "Law Sciences" (Latvia)

Sport brings key contribution to the promotion of core values of the Council of Europe: democracy, human rights and the rule of law. It is commonly accepted that sports is open to all, regardless of age, language, religion and culture. Sport helps to develop not only the physical being, but also social competences and ethical values.

For that reason, the Council of Europe acts strongly against some of the negative aspects of sport, such as violence, for example, through the European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches.

Even though not all member states of the European Union are affected by such worldwide phenomenon as football violence on a national level, it is accepted by the Council of Europe that during the European or any other international tournament all countries participating are involved in the legal fight against violence in football.

The Baltic States are those countries that are not yet affected by football violence as much as Poland or Germany, for instance. Nevertheless, it is highly important to cooperate with the other European countries in order to prevent such possibility as an increase in spectator violence during the national or international football matches.

Consequently, the aim of the paper is to research European legal policy in regards to the prevention of violence in football.

The paper is mainly based on the analysis of the European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches (hereinafter – the convention), the 2014–2016 EU work programme on minimising the risk of football violence in the EU (hereinafter – the programme) and the research projects of the European experts on Football related offences, particularly on football hooliganism.

The Convention's contents concentrate on 3 main themes: prevention, cooperation and repression. The main measures of the prevention recommended by the convention are mentioned in Article 3: deploying public order resources in stadium and along the transit routes used by spectators; segregating rival groups of supporters; strictly controlling ticket sales; excluding trouble-makers from stadium and matches; prohibiting the introduction and restricting the sale of alcoholic drinks in stadium; conducting security checks, particularly for objects likely to be used for violence; clearly defining responsibilities between organisers and the public authorities; designing football stadium in such a way as to guarantee spectator safety.

The Convention also highlights the importance of cooperation between the sports clubs and police authorities of all countries concerned during the organisation of major international sports events in order to identify the possible risks and be able to prevent them.

The programme primarily focuses on football violence since it is the only sport where safety and security challenges are a world-wide phenomenon. The programme is based on three main points: international cooperation; expertise and support; and training.

The programme focuses on: the improvement of cooperation between all relevant partners in ensuring safety, security and service at football matches; the development of proposals on the following key issues as discrimination and hate crime, pyrotechnics and liaising with supporters; actions to explore the options for continuing to deliver football policing training in partnership with key partner agencies.

Kapitālsabiedrības valdes locekļu personīgā atbildība

Sergejs Aleksejevs

Dr. habil. iur., Zinātniskais vadītājs

Rīgas Stradiņa universitātes doktora studiju programmas

“Tiesību zinātnes” doktorants

Rīgas pilsētas Kurzemes rajona prokuratūras
prokurors (Latvija)

Anotācija. Kapitālsabiedrību valdes locekļu personīgā atbildība. Valdes locekļu personīgo atbildību reglamentē Komerclikums, Maksātnespējas likums un citi likumi. Ir nepieciešams noslēgt rakstisku nodarbinātības līgumu ar valdes locekli neatkarīgi no līguma veida (pilnvarojuma līgums / darba līgums / uzņēmumu līgums). Valdes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem. Pienākumu nostiprināšana ļauj precīzi zināt, kad iestājas atbilstoša atbildība, reglamentācijai jābūt precīzai un skaidrai, tas ļauj izvairīties no plašas interpretācijas iespējām.

Atslēgvārdi: personīga atbildība, valde, pienākumu reglamentācija.

Аннотация. Личная ответственность членов правления общества капитала. Регламентация личной ответственности членов правления в Коммерческом законе, Законе о неплатежеспособности и других законах. Необходимость заключения письменного договора занятости с членом правления вида договора (договор доверительного управления / трудовой договор / договор подряда). Члены правления солидарно отвечают за убытки. Закрепление обязанностей, позволит точно знать, когда наступает соответствующая ответственность. Должна быть точная и ясная регламентация. Точные нормы позволяет избежать возможности широкой интерпретации.

Ключевые слова: личная ответственность, правление, регламентация обязанностей.

Ievads. Pēdējā laikā sabiedrībā ne pirmo reizi aktualizējušies vairāki jautājumi par kapitālsabiedrību valdes locekļu personīgo atbildību. Joprojām aktuāls ir jautājums, vai šāds pienākums ir nepieciešams atrunāt, piemēram,

Komerclikumā, Maksātnespējas likumā¹, vai arī citos likumos, un vai tam nebūs pārāk plašas interpretācijas iespējas, kuru dēļ jaundibināta uzņēmuma valdes loceklim maza neveiksme – parāda savlaicīga neatgūšana –, nozīmēs, ka nāksies to atdot no sava maka. Turklāt visas dzīves situācijas paredzēt un pret tām nodrošināties nebūt nav iespējams. Komerclikums nosaka, ka valdes loceklim ir jārikojas kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

Neviens neuzskata, ka valdes locekļiem privātā kārtā būtu jāatbild par tādām darbībām kā aktīvu pārņemšana, nobēdzināšana, fiktīvu līgumu slēgšana, mākslīgu starpnieku iesaistīšana darījumos, kas faktiski iznīcina viņa vadīto uzņēmumu un tā kreditora iespējas atgūt parādus.² Tomēr nav pieļaujamas interpretācijas iespējas, kad valdes loceklim ir jāatbild ar savu mantu par biznesa riska uzņemšanos, jo bez tā nav iespējama uzņēmējdarbība.

Tāpēc, veicot zinātnisko pētījumu, nepieciešams apzināt problēmjautājumus, tiesas un Uzņēmuma reģistra prakses lēmumus, izpētīt, kādus iespējamus ieguvumus nesīs grozījumu piemērošana.

Atsevišķi jāizvērtē nepieciešamību noslēgt rakstisku līgumu ar valdes locekli par amata pienākumu pildīšanu. Ir jāizvērtē, vai būtu vēlams atrunāt likumā valdes locekļa pienākumus, lai persona precīzi zinātu, par ko tieši atbild un kad tieši šāda atbildība sākas.

Svarīgākās atziņas teorijā un praksē. Valde ir kapitālsabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību. Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību (turpmāk tekstā – SIA) valdes locekļu ievēlēšana un atsaukšana ir dalībnieku sapulces, bet akciju sabiedrībā (turpmāk tekstā – AS) – padomes kompetencē. Valdes locekļa ievēlēšanai ir nepieciešama viņa piekrišana, kā arī atkarībā no kapitālsabiedrības veida – dalībnieku sapulces (SIA) vai padomes (AS) lēmums par ievēlēšanu.³ Tas nozīmē, ka tikai valde ir likumiskais sabiedrības pārstāvis, kas tiesīgs rīkoties sabiedrības vārdā attiecībā ar trešajām personām. Tā kā par sabiedrības likumisko pārstāvi var būt tikai konkrēta institūcija – valde –, tad ne dalībnieku sapulce, ne padome nevar izveidot alternatīvu institūciju, kas aizvieto vai dublē valdes pārstāvības tiesības.⁴

Pieļaujams noteikt tikai tādu valdes locekļu pārstāvības tiesību modeli, kurā katram valdes loceklim ir faktiskas iespējas ar savu rīcību ietekmēt kapitālsabiedrības gribas izteikumu.⁵ Viena valdes locekļa atstādināšana nenožīmē, kā arī pārējiem valdes locekļiem ir atņemtas valdes locekļu pilnvaras, to skaitā pienākums sasaukt dalībnieku sapulci, lai izskatītu jautājumu par atstādinātā vai valdi atstājušā valdes locekļa darbības izbeigšanu.⁶

¹ Maksātnespējas likums <http://likumi.lv/doc.php?id=214590>

² Pankovska E. Valdes locekļus grib padarīt personīgi atbildīgus // Dienas Bizness, 24.02.2014.

³ Komerclikums <http://likumi.lv/doc.php?id=5490>

⁴ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs: Vēsture. Prakse. Kometāri. – Rīga: Tiesu namu agentūra, 2010.

⁵ Galvenā valsts notāra 2007. gada 26. oktobra lēmums Nr. 128 // <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=65&l=826>

⁶ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra tiesību piemērošanas prakse. Komerctiesības, biedrošanas tiesības un publiskie reģistri. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2013.

Valdes loceklis ir profesija ar tai piešķirtu Profesiju klasifikatora kodu – 1120 14. Valdes locekļa uzdevums ir vadīt sabiedrības ikdienas darbu, pieņemt lēmumus, kas attiecas uz sabiedrības darbību (organizatoriskie, administratīvie un citi pienākumi), kā arī pārstāvēt sabiedrību attiecībās ar trešajām personām, valsti un pašvaldību, vadīt un koordinēt sabiedrības darbu kopumā; vadīt ikdienas darījumus, operatīvos darba procesus (piemēram, darījumu, līgumu slēgšanu ar piegādātājiem, klientiem, citām iestādēm, biedrībām un nodibinājumiem, organizācijām); pārstāvēt komersantu, darījumos ar trešajām personām; kontrolēt izdevumus, nodrošināt materiāltehnisko un citu resursu apgādes plānošanu un to racionālu izmantošanu; izvēlēties un apmācīt personālu un kontrolēt tā pienākumu izpildi; analizēt un novērtēt sabiedrības darbību.⁷

Komerclikuma 221. panta 4. daļā noteikts, ka statūtos var paredzēt uz valdes locekļiem attiecināmus stingrākus ierobežojumus. Savukārt Komerclikuma 224. panta 4. daļa paredz, ka statūtos var paredzēt, ka valdes locekli var atsaukt tikai tad, ja tam ir svarīgs iemesls.

Šādi svarīgi iemesli, kuri pēc likumdevēja domām ir nostiprināmi kā svarīgi iemesli valdes locekļa atsaukšanai no amata, ir:

- 1) rupja pilnvaru pārkāpšana;
- 2) pienākumu neizpildīšana vai nepienācīga izpilde;
- 3) nespēja vadīt sabiedrību;
- 4) kaitējuma nodarīšana sabiedrības interesēm;
- 5) uzticības zaudēšana.⁸

Komerclikumā valdes locekļa amata pienākumi nav uzskaitīti.

Komerclikuma 169. pantā (Valdes un padomes locekļu atbildība) un 1691. pantā (Valdes locekļu atbildība par dalībnieku reģistra vešanas noteikumu pārkāpšanu) valdes loceklis ir personīgi atbildīgs šādos gadījumos:

- 1) ja nepilda pienākumus kā krietns un rūpīgs saimnieks;
- 2) ja nav rīkojies labā ticībā dalībnieku sapulces lēmuma ietvaros, pat tad, ja padome apstiprinājusi valdes rīcību;
- 3) ja nav darījis pietiekami daudz zaudējumu novēršanai;
- 4) ja ir iestājušies četri priekšnosacījumi – ir zaudējumi, valdes locekļa darbība (bezdarbība), cēloņsakarība starp zaudējumiem un darbību (bezdarbību), vaina;
- 5) ja nav laicīgi iesniedzis Uzņēmumu reģistrā aktuālo dalībnieku reģistra nodalījumu.

Savukārt Civillikuma 1635. pantā noteikts, ka katrs tiesību aizskārums, t. i., katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.⁹

Ja kapitālsabiedrības dalībniekiem ir pamats uzskatīt, ka zaudējumi ir nodarīti, tie var vērsties ar prasību tiesā pret pašreizējiem un bijušajiem valdes

⁷ 2010. gada 18. maija Ministru kabineta noteikumi Nr. 461 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību" // <http://likumi.lv/doc.php?id=210806>

⁸ Komerclikums <http://likumi.lv/doc.php?id=5490>

⁹ Civillikums <http://likumi.lv/doc.php?id=90220>

locekļiem. Prasītājam ir jāpierāda tikai zaudējumu nodarīšanas fakts un zaudējumu apmērs. Savukārt atbildētājiem – valdes locekļiem –, ka viņi nav vainojami zaudējumu nodarīšanā, t. i., ka viņu rīcība ir bijusi pareiza un atbilstoša sabiedrības interesēm.

Nepieciešams pasvītrot valdes locekļa personīgās atbildības un amatu pienākumu nepildīšanas mijiedarbību. Komerclikuma 173. pantā "Atbrīvošana no atbildības" norādīts, ka dalībnieku sapulce var atbrīvot valdes locekļus no atbildības vai pieņemt lēmumu par izlīguma slēgšanu tikai par viņa konkrēti veiktu, dalībnieku sapulcē atklātu būcību, kuras rezultātā sabiedrībai nodarīts zaudējums. Turklāt dalībnieku sapulces lēmums par gada pārskata apstiprināšanu pats par sevi neatbrīvo valdes locekļus no atbildības par viņu rīcību attiecīgajā pārskata periodā.¹⁰

Valdes loceklim jāatbild par uzņēmuma darbību un konkurētspēju uzņēmuma akcionāriem un īpašniekiem. Komerclikumā noteiktā valdes locekļa atbildība ir vispārējā un deklaratīvā; katrs gadījums ir vērtējams atsevišķi. Tomēr būtu nepieciešama vienādu normu atrunāšana likumā, lai vismaz standarta situācijās pašam valdes loceklim būtu saprotams, ka, ja tālāk viņš nerīkosies atbilstoši likumam, tad iestāsies attiecīga atbildība. Par to liecina arī ārvalstu prakse. Tā, piemēram, Zviedrijā ir ļoti precīzi atrunātas valdes locekļa personīgās atbildības situācijas. Ja uzņēmums ir zaudējis 50% no kapitāla, tad valdei nekavējoties ir jāveido uzkrājumi likvidācijai un jāsasauca dalībnieku pilnsapulce, kuras dienas kārtībā ir tikai viens jautājums – likvidācija vai darbības turpināšana. Ja valdes loceklis to nav darījis, tad viņš kļūst personīgi atbildīgs par visām tām saistībām, kas viņa vadītajam uzņēmumam būs radušās pēc tam, kad pašu kapitāls būs sarucis uz pusi.¹¹

Komerclikums un Darba likums¹² neregulē jautājumu par atsevišķa, detalizēta rakstiska līguma noslēgšanu ar valdes locekli. Tomēr šādu līgumu būtu ieteicams noslēgt, lai strīda gadījumā izvairītos no interpretācijām, izvērtējot, kāds ir bijis pušu nodoms, kādas faktiskās attiecības ir izveidojušās.¹³ Praksē rakstiska līguma neesamības gadījumā tiesas nolemj, ka darba līgums ir noslēgts, vienīgi tas nav noformēts rakstiskā formā.¹⁴

Atbilstoši grozījumiem likumā "Par nodokļiem un nodevām" ir ieviests riska personas definējums un kritēriji, kas nosaka, kad fiziskā persona tiek uzskatīta par riska personu:

- 1) persona ir vai ir bijusi amatpersona komercsabiedrībā, un tās amata pienākumu pildīšanas laikā ir iestājušies apstākļi, kas bija par pamatu komercsabiedrības saimnieciskās darbības apturēšanai, un no dienas, kad Valsts ieņēmumu dienests ir pieņēmis lēmumu par komercsabiedrības saimnieciskās darbības apturēšanu, nav pagājuši divi gadi;

¹⁰ Komerclikums // <http://likumi.lv/doc.php?id=5490>

¹¹ Ķirsons M. Ārzemēs valde ar savu maku neatbild par biznesa riskiem. // Dienas Bizness, 10.03.2014.

¹² Darba likums // <http://likumi.lv/doc.php?id=26019>

¹³ Ceple I. Aspekti, kas jāņem vērā, slēdzot līgumu ar valdes locekli // Dienas Bizness, 23.01.2014.

¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. SKC – 437 Tēze: Par darba tiesisko attiecību noformēšanu ar valdes locekļiem http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2008/

- 2) persona, kurai saimnieciskās darbības veikšanas rezultātā ir izveidojušies nokavētie nodokļu maksājumi, kas pārsniedz 7000 euro, ja to samaksas termiņš normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nav pagarināts vai nav iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums tiesā, Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā ir tiesiski apstiprināts akts par piedziņas neiespējamību un nav pagājuši trīs gadi no nodokļu samaksas termiņa dienas;
- 3) persona ir vai ir bijusi amatpersona komercsabiedrībā, un tās amata pienākumu pildīšanas laikā komercsabiedrībai ir izveidojušies nokavētie nodokļu maksājumi, kas pārsniedz 15 000 euro, ja to samaksas termiņš normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nav pagarināts vai komercsabiedrība nav iesniegusi maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā, Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā ir tiesiski apstiprināts akts par piedziņas neiespējamību un nav pagājuši trīs gadi no nodokļu samaksas termiņa dienas.¹⁵

Kriminālatbildība par savlaicīgu pieteikuma neiesniegšanu par uzņēmuma maksātnespēju tika atcelta ar 21.10.2010. likumu (Krimināllikuma 214. panta 1. daļa).¹⁶ Tomēr dzīve parāda, ka tas nebija tik slikti, jo zināma mēra disciplinēja kādu valdes locekļu daļu. Pašlaik esošā administratīvā atbildība ne vienmēr atbilstoši darbojas un neattur personas no darbības / bezdarbības. Ir noteikta administratīvā atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.35. pantā par parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu likumā paredzētajos gadījumos – naudas sods fiziskajām personām vai valdes loceklim no divsimt astoņdesmit līdz septiņsimt euro, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās¹⁷, – ir neliels un nevar atturēt no attiecīga pieteikuma neiesniegšanas, jo iespējamie ienākumi varētu būt vairākas reizes lielāki par iespējamo piespriesto administratīvo sodu.

Turklāt aktuāls kļūst jautājums par valdes locekļa amata darbību labprātīgu vai obligātu apdrošināšanu, iegādājoties attiecīgu apdrošināšanas polisi. Tomēr šis jautājums prasa uzmanību, un, iespējams, nākotnē arī Latvijā tiks ieviesti attiecīgi kritēriji kapitālsabiedrību valdes locekļu obligātajai civiltiesiskajai apdrošināšanai, piemēram, pamatkapitāla lielums, saņemtā kredīta lielums, gada apgrozījuma lielums u. tml.

Pētījuma rezultāti un to izvērtējums. Valdes locekļu personīgā atbildība likumos ir formulēta samērā vispārīgi, jo trūkst precīzu un skaidru normu.

Pašlaik rakstiska līguma noslēgšana ar valdes locekli par amata pienākumu pildīšanu nav obligāta. Līdz ar to valdes locekļa personīgā atbildība nav detalizēti noregulēta. Tādējādi strīdu gadījumā varētu būt plašas interpretācijas iespējas.

Komerclikumā, Civillikumā, Darba likumā, Administratīvo pārkāpumu likumā, Maksātnespējas likumā un Krimināllikumā nav detalizēti atrunātas normas, lai izvērtētu un pierādītu valdes locekļu atbildību. Personīgā atbildība valdes locekļiem ir gadījumā, piemēram, ja pierādīta ļaunprātīga uzņēmuma novešana līdz maksātnespējai. Šādos gadījumos valdes locekļa personīgās atbildības normatīva reglamentācija Latvijā būtu vēlama. Turklāt kļūst aktuāls jautājums par valdes locekļa amata darbību obligātu apdrošināšanu. Uzskatu, ka ir

¹⁵ Grozījumi likumā "Par valsts nodokļiem un nodevām" // <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=262308>

¹⁶ Krimināllikums // <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>

¹⁷ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss // <http://likumi.lv/doc.php?id=89648>

nepieciešama valdes locekļa personīgās atbildības stingra reglamentācija, kas ļautu katrai konkrētai personai zināt, kad un par ko un kāda tieši ir paredzētā atbildība. Būtu ņemama vērā pozitīva ārvalstu pieredze. Tomēr šādai reglamentācijai ir jābūt precīzai un skaidrai, t. i., tādai, lai personas neuzskatītu, ka valdes locekļa profesija ir ļoti riskanta, un, uzņemoties šādus pienākumus ir nepieciešams obligāti nošķirt personīgo īpašumu vai, piemēram, nekavējoties slēgt laulības līgumu par mantas šķirtību.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Nepieciešams izstrādāt un papildināt gan Maksātnespējas likumu, gan Komerclikumu, reglamentējot tieši un precīzi, kādos gadījumos iestājās valdes locekļa personīgā atbildība un kādas darbības valdes loceklim ir jāveic, lai šāda atbildība neiestātos.
2. Komerclikums un Darba likums ir jāpapildina ar imperatīvo normu – ar valdes locekli ir jānoslēdz rakstisks līgums par amata pienākumu pildīšanu.
3. Uzskatu, ka, ja valdes locekļa rīcības rezultātā izveidojas nodokļu parāds lielā apmērā, šī persona nekavējoties ir jāatzīst par riska personu, iekļaujot atbilstošā reģistrā. Turklāt ir jāapsver iespēja par šāda reģistra publisku pieejamību jebkurai personai.
4. Jāpievērš lielāka uzmanība jautājumam par valdes locekļa civiltiesiskās atbildības obligātu apdrošināšanu.
5. Grozījumu ieviešana ļaus stabilizēt uzņēmējdarbības vidi, kas skar valdes locekļu personīgo atbildību un parādīs Latviju kā valsti ar stabilu un paredzamu uzņēmējdarbības vidi Eiropas Savienībā.

Literatūra

1. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs: Vēsture. Prakse. Kometāri. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
2. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra tiesību piemērošanas prakse. Komerctiesības, biedrošanas tiesības un publiskie reģistri. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2013.
3. Pankovska E. Valdes locekļus grib padarīt personīgi atbildīgus // Dienas Bizness, 24.02.2014.
4. Ķirsons M. Ārzemēs valde ar savu maku neatbild par biznesa riskiem // Dienas Bizness, 10.03.2014.
5. Ceple I. Aspekti, kas jāņem vērā, slēdzot līgumu ar valdes locekli // Dienas Bizness, 23.01.2014.

Normatīvie akti:

6. Maksātnespējas likums // <http://likumi.lv/doc.php?id=214590>
7. Komerclikums // <http://likumi.lv/doc.php?id=5490>
8. Civillikums // <http://likumi.lv/doc.php?id=90220>
9. Darba likums // <http://likumi.lv/doc.php?id=26019>
10. Krimināllikums // <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>
11. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss // <http://likumi.lv/doc.php?id=89648>

12. Grozījumi likumā “Par valsts nodokļiem un nodevām” // <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=262308>
13. 2010. gada 18. maija Ministru kabineta noteikumi Nr. 461 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību” // <http://likumi.lv/doc.php?id=210806>
14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. SKC-437 Tēze: Par darba tiesisko attiecību noformēšanu ar valdes locekļiem // http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2008/
15. Galvenā valsts notāra 2007. gada 26. oktobra lēmums Nr. 128 // <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=65&l=826>

Diskriminācijas aizlieguma princips partnerattiecībās

Lidija Rozentāle

*Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes lektora v. i.,
Pilna laika bakalaura studiju programmas
“Tiesību zinātne” vadītāja (Latvija)*

Aizvien aktuālāks kļūst jautājums par ģimenes institūta atbilstību sociālajai realitātei, par demogrāfiskās situācijas uzlabošanu, par bērnu dzimumaudzināšanas nepieciešamību, kas prasa konstruktīvu un kumulatīvu likumdevēja rīcību, lai atbilstoši mūsdienu sabiedrības vajadzībām tiktu modernizēts ģimenes tiesību regulējums.

Tas skar ne tikai Latviju, bet arī citas valstis, kur līdz šim nav ieviests tiesiskais regulējums saistībā ar ārpuslaulības savienību, t. i., nav regulētas pretēja dzimuma partnerattiecības, tādējādi juridiski paliek neatzīta divu indivīdu ārpuslaulības savienība, kas tādā vai citādā veidā dibina ģimeni. Vēl diskutablāks ir jautājums par viena dzimuma partnerattiecību legalizēšanu nacionālajās tiesību normās.

Būtiski, ka pie pašreizējā ģimenes tiesiskā regulējuma un sabiedrības negatīvās nostājas nebūtu iespējams veikt virkni grozījumu normatīvajos aktos, kas ļautu legalizēt viendzimuma partnerattiecības. Tomēr šāda nepieciešamība kļūst arvien aktuālāka. Piemēram, lielākajā Latvijas izglītības portālā www.e-klase.lv 2013. gada 2. novembrī bija redzama reklāma par transpersonu konkursu.¹ Savukārt Lietuvas Republikas izglītības portālā novembrī lielu rezonansi izraisīja apstāklis, ka, lai vecākiem būtu iespēja ielogoties e-klases vidē, jāizvēlas nevis

¹ Homoseksuālisms pāraudzis vardarbībā pret miermīlīgiem pilsoņiem. // <http://www.draugiem.lv/dzimta/news/valsts-eksperti-politiki-patrioti--nacionalisti-vienoti-par-latvijas-bernu-homoseksualizaciju/>

lauciņš māte vai tēvs (netiek norādīts statuss), bet “vecāks nr. 1” vai “vecāks nr. 2” ar nodomu pozicionēt dzimuma līdztiesību, kā arī aktualizēt jautājumu par viendzimuma partnerattiecībām. Lietuvas sabiedrība ārkārtīgi negatīvi reaģēja uz šādu e-klases administrācijas rīcību, tādējādi nekavējoties pārtrauca šādu situāciju.

Autore piekrist profesora Andreja Vilka paustajam viedoklim, ka “mākslīga iejaukšanās dzimumā, dzimuma pārveidošana, pretējā dzimuma lomā izspēlēšana ir pretdabiska, neatbilstoša un var novest pie smagām sekām”.²

Lietuvas Republikas konstitūcijas 38. pantā ir noteikts, ka ģimene ir sabiedrības un valsts pamats. *Valsts aizsargā un rūpējas par ģimeni, mātes, tēva un bērna tiesībām. Laulība slēdzama saskaņā ar brīvprātīgu vienošanos starp vīrieti un sievieti.*³ Ģimenē laulāto tiesības ir vienlīdzīgas. Tādējādi Lietuvā šī panta tvērums lielāku uzsvāru liek uz ģimenes institūta nozīmīgumu sabiedrībā un valstī kopumā, jo ģimenes ir valsts un sabiedrības pamats. Līdz ar to netiek ierobežots subjektu loks, kas pieskaitāms pie ģimenes, respektīvi, ģimene var būt gan laulāts pāris, kas noslēdzis laulību dzimtas turpināšanai, gan arī vientuļais vecāks, kas viens audzina bērnu, vai arī indivīdi, kas ir ārpuslaulības savienībā, t. i., partnerattiecībās.

Lai legalizētu viendzimuma partnerattiecību institūtu, Latvijā būtu jāgroza virkne nacionālo tiesību normu, primāri jau viendzimuma partnerattiecības institūta legalizēšana nonāk pretrunā ar Satversmes 110. pantā noteikto. Būtiski, ka seksuālā orientācija ir viens no diskriminācijas aizlieguma kritērijiem, proti, Satversmes 91. panta otrajā teikumā ir noteikts diskriminācijas aizlieguma princips, proti, visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.⁴ No minētā izriet, ka nav iespējams tiesiski noliegt netradicionālas orientācijas indivīdu savienību, tajā pašā laikā nav instrumenta, kā šie indivīdi varētu piemērot tiesību normas viendzimuma partnerattiecībām.

Grūtniecības plānota pārtraukšana (aborts) iespaido kopējās demogrāfiskās izmaiņas valstī. Jaundzimušo bērnu skaits Latvijā varētu būt lielāks, ja samazinātos abortu skaits. Pēdējos gados dažādu iemeslu dēļ tiek pārtraukti vidēji 10 tūkstoši grūtniecību. Latvijā 2012. gadā tika veikti 311 mākslīgie aborti uz 1000 dzīvi dzimušajiem bērniem. Tāpēc ir svarīgi, lai atbalsta politika sievietēm, kuras plāno veikt abortu, pēc iespējas veicinātu aborta neizdarišanu, jo tas nozīmīgi uzlabotu demogrāfisko situāciju.⁵

² Kriminologs Andrejs Vilks: “Mākslīga iejaukšanās dzimumu lomās ir pretdabiska” // <http://www.aprinkis.lv/sabiedriba/dzive-un-ticiba/item/14965-kriminologs-maksliga-iejauksanas-dzimumu-lomas-ir-pretdabiska> (sk. 13.03.2014.).

³ Lietuvas Republikas Konstitūcija [sigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d. Skelbta: Lietuvas Aidas, 1992, Nr. 220 (1992-11-10); Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)] // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (sk. 03.03.2014.).

⁴ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. *Dr. iur.* profesora R. Baloža zinātniskajā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 104. lpp.

⁵ Datu krājums “Bērni Latvijā”. – Rīga: Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvalde, 2013, 19. lpp.

Lai apzinātu un labāk izprastu jautājumu saistībā ar neplānotas un nevēlamas grūtniecības iestāšanos sievietei Latvijā, tika veikts pētījums “Nevēlama grūtniecība un kontracepcijas prakse Latvijā 2012./2013. gads”, kas ir pirmais šāda veida pētījums Latvijā. Pētījumā tiek minēts, ka 84% sieviešu (n = 608) ir pastāvīgas partnerattiecības ar vīrieti, no kura iestājusies grūtniecība, savukārt 53% respondenšu (n = 383) ir neregistrētā kopdzīvē, bet 31% sieviešu (n = 225) ir precējušās.⁶

Līdz ar to būtiski ir rast efektīvu instrumentu, kas palīdzētu veidot stabilitāti ģimenes institūtā neatkarīgi no tā, vai ģimenes sākums ir laulības ceremonija, reģistrēšanas fakts vai indivīdu faktiskā kopdzīve. Kā liecina statistikas dati, daudz noslēgto laulību tiek šķirtas – 2012. gadā Latvijā tika noslēgtas 11 244 laulības, savukārt 7311 tika šķirtas⁷, kas apliecina, ka laulības institūts vairs nav ilgtoturīgs.

Būtiski ir noteikt primāros valsts uzdevumus, kas sasaucas arī ar valsts konstitūciju, likumiem un Eiropas Savienības normatīvajos aktos noteikto, tādējādi rīkojoties tikai sabiedrības interesēs.⁸ Pamatojoties uz konstitucionālo kārtību un pamattiesību aizsardzību, valsts var politiski brīvi izšķirties aizsargāt partnerattiecības, vai nē.⁹ Piemēram, likumdevējam ir kontakts ar sabiedrību, kas nodrošina informāciju par dažādu sociālo grupu vajadzībām, kas būtiskas sabiedrībai. Autore vēlas uzsvērt, ka “ģimenes dzīves” neaizskaramību un stabilitāti veido sabiedrība. Respektīvi, pamatojoties uz ekonomiskiem vai sociāliem apsvērumiem, rodas iespēja definēt sabiedrības intereses.

⁶ Autoru kolektīvs. Pētījums “Nevēlama grūtniecība un kontracepcijas prakse Latvijā 2012./2013. g.”, npublicēts materiāls, 7. lpp.

⁷ Noslēgtās un šķirtās laulības 2012. gadā (Atjaunināts: 21.11.2013.). Centrālās statistikas pārvaldes datu bāze // http://data.csb.gov.lv/Menu.aspx?selection=Sociala__Ikgad%20statistikas%20dati__Iedz%20abvot%2081ji__Iedz%20abvot%2081ji%20D%20Nosl%20gt%2081s%20un%20%20a1%20b7irt%2081s%20laul%20abbas&tablelist=true&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=fc1c6aed-bfa0-4af2-b85d-2a5dcc19db0c (sk. 20.03.2014.).

⁸ Mackeben A. Grenze der Privatisierung der Staatsaufgabe Sicherheit. – Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2004. – S. 41.

⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2013. gada 13. februāra spriedums lietā Nr. 2012-12-01 // Latvijas Vēstnesis, Nr. 33, 15.02.2013.

Iepirkumu komisiju locekļu atbildības problēmjaudājumi

Anatolijs Kriviņš

Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitāte (Latvija)

Publisko iepirkumu sfērā vienmēr ir iespēja, ka kāds no iepirkumu veicošiem vai uzraugošiem darbiniekiem (vai darbinieku grupa) ar nodomu rīkosies savu vai citas personas interešu labā, gūstot nepienākošos labumu un nodarot būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai.¹ Turklāt iepirkumu komisijas rīcībā ir informācija, kuru komisija var nepamatoti noslēpt, vai otrādi – nepamatoti izpaust, tādējādi nepastarpināti ietekmējot iepirkuma rezultātu.

Minētie apsvērumi nosaka nepieciešamību skaidri un nepārprotami definēt iepirkumu komisiju locekļu atbildību, kā arī pasūtītāja vadību. Problēmas nozīmīgumu valsts ir apzinājusies jau pirms vairākiem gadiem. Piemēram, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs 2010. gada 6. decembra vēstulē Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai norāda, ka papildu apstākļi, kas ir jāņem vērā, ir tas, ka neatkarīgi no piemērojamā atbildības veida ir jākonstatē personas vaina. Ņemot vērā Publisko iepirkumu likuma 23. pantā iekļauto regulējumu, vaina pārkāpuma izdarīšanā atkarībā no tā satura varētu būt attiecināma vai nu uz publisko iepirkumu komisijas locekļiem, vai arī atbildīgās institūcijas vadītāju vai arī uz visiem procesa īstenošanā iesaistītajiem.² Tomēr, lai sakārtotu situāciju, valsts reālas darbības veica tikai 2013. gadā, izdarot grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā.

Referātā “Iepirkumu komisiju locekļu atbildības problēmjaudājumi” autors analizēs šādus jautājumus:

- 1) vai atbildība par normatīvajā aktā noteikto normu nepildīšanu ir paredzēta kā tāda;
- 2) vai sankcijas par noteikto normu nepildīšanu ir samērīgas ar nodarījumu;
- 3) vai eksistē sankciju izpildes mehānisms.

Raugoties uz šiem aspektiem, autors norāda, ka teorētiski par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā amatpersonām ir paredzēta disciplināra atbildība, administratīvā atbildība, kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, kā arī morālā atbildība.

Disciplinārsoda mērķis ir sodīt vainīgo personu, kā arī panākt, lai persona ievērotu normatīvos aktus un turpmāk atturētos no disciplinārpārkāpumu izdarīšanas. *Disciplināro atbildību* piemēro darba attiecībās pret darbinieku, kurš pārkāpis darba disciplīnu. Pēc autora domām, disciplināra atbildība būtu pilnīgi

¹ Ministru kabineta 2012. gada 13. februāra rīkojums Nr. 72 “Konceptija par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās” (informatīvā daļa) // http://www.knab.gov.lv/uploads/free/koncepcijas/koncepcija_korupcijas_riski.pdf

² Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja 2010. gada 6. decembra vēstule Nr. 1/10844 Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai “Par atbildības piemērošanu publiskajos iepirkumos un korupcijas risku novēršanu valsts un pašvaldību institūcijās”. Vēstule nav publicēta.

loģisks un pietiekošs piespiedu ietekmēšanas līdzeklis, kas ir jāpiemēro iepirkumu komisiju locekļiem par pārkāpumiem iepirkumu jomā, ja tie nav saistīti ar krimināli sodāmām darbībām.

Saistībā ar **administratīvās atbildības piemērošanu** par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā autors piekrīt, ka Latvijas apstākļos tā varētu būt piemērotākais risinājums attiecībā uz pasūtītāja vadību, nevis iepirkumu komisiju locekļiem. Autors uzskata, ka, nosakot personas, kurām būtu piemērojama administratīvā atbildība par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā, jāņem vērā, ka Iepirkumu komisiju locekļi parasti atrodas darba attiecībās ar pasūtītāju. Eksperti Kaspers Šmits (*Casper Schmidt*) un Sorens Nilsens (*Søren Nielsen*) projektā "Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja institucionālās un profesionālās kapacitātes celšana" (Iepirkumu un nomas komponente) ir izvirzījuši ieteikumu Iepirkumu uzraudzības birojam un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam veicināt procedūru prasību ievērošanu. Pēc ekspertu domām, tas ir izdarāms, piemēram, pieprasot no institūcijas vadītāja atbildību par procedūras prasību neievērošanu.³

Arī normatīvie akti, piemēram, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 17. panta pirmā daļa, nosaka, ka tiešās pārvaldes iestādes vadītājs organizē iestādes funkcijas pildīšanu un atbild par to, vada iestādes administratīvo darbu, nodrošinot tā nepārtrauktību, lietderību un tiesiskumu.

Pēc autora domām, administratīvās atbildības piemērošana tieši iepirkumu komisiju locekļiem nebūtu adekvāts risinājums, jo tiem ir piemērojama disciplināratbildība. Savukārt gadījumos, kad ir izdarīts Krimināllikuma XXIV nodaļā paredzētais noziedzīgais nodarījums, amatpersonai (neatkarīgi no tā, vai persona ir iestādes vadītājs vai iepirkuma komisijas loceklis) ir paredzēta kriminālatbildība. Administratīvā atbildība tieši iepirkumu komisijas locekļiem ir jāvērtē kritiski arī tāpēc, ka iepirkumu komisijas lēmumi var tikt pieņemti pasūtītāja vadības ietekmes dēļ.

Jautājumā par **kriminālatbildību** autors norāda, ka iepirkumu komisiju locekļus daudz efektīvāk ietekmēs nevis sankciju bargums, bet atbildības nenovēršamība. Pieeju, ka īpaši svarīga preventīvā nozīme ir vainīgo personu reāla saukšana pie atbildības neatkarīgi no šo personu sociālā un ekonomiskā statusa, t. i., *atbildības nenovēršamības principa* secīgā realizācija neatkarīgi no vainīgā sociālā statusa, atbalsta vairāki zinātnieki. Krimināltiesiskajai represijai, ko piemēro katrā konkrētajā gadījumā, jābūt individualizētai un, vēlamas, komplīcētai, proti, tādai, kas ietver nevis vienu, bet vairākus komponentus.⁴ Jāievēro, ka soda bardzība negarantē noziedzīgu nodarījumu prevenciju, proti, pati par sevi bargu kriminālsodu piemērošana neattur nedz notiesātos, nedz citus cilvēkus no noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas.⁵ Alternatīvo kriminālsodu meklējumos Latvijas Republika var balstīties uz ārvalstu pieredzi. Piemēram, Vācijā, Zviedrijā

³ Ieteikumu kopsavilkums // http://www.knab.lv/uploads/free/iepirkumi_noma.pdf

⁴ Ministru kabineta 09.01.2009. rīkojums Nr. 6 "Par Kriminālsodu politikas koncepciju" ("LV", 6 (3992), 13.01.2009.) [stājas spēkā 09.01.2009.] Kriminālsodu politikas koncepcijas Informatīvā daļa.

⁵ White T. F. Re-engineering probation towards greater public safety: A framework for recidivism reduction through evidence-based practice. Court Support Services Division, State of Connecticut // Judicial Branch, April, 2005.

un Japānā lielākā noziedznieku daļa (no 50% līdz pat 95%) tiek sodīta ar naudas sodu. Anglijā un Velsā plaši piemēro sabiedriskus darbus, kas ir kombinēti ar probāciju.

Civiltiesiskā atbildība iestājas par mantiskajiem zaudējumiem, morālo kaitējumu, kas nodarīts ar prettiesisku vainojamo personu darbību vai bezdarbību. Eksperti Kaspers Šmits un Sorens Nilsens norāda, ka jāapsver iespēja ļaut Iepirkumu uzraudzības birojam piemērot citus kompensējošos pasākumus (sankcijas) par procedūras pārkāpumiem, tajā skaitā zaudējumu atmaksa sūdzības iesniedzējam, ja pasūtītājs ir pārkāpis iepirkumu regulējošus noteikumus un procedūras. Šādas sankcijas varētu atturēt no pārkāpumu izdarīšanas.⁶ Līdzīgi kā gadījumā ar administratīvās atbildības adresātu, autors uzskata, ka civiltiesiskā atbildība par pārkāpumiem pasūtītāja iepirkumu jomā būtu attiecināma tikai un vienīgi uz pasūtītāja vadību, nevis iepirkumu komisiju locekļiem.

Iepirkumu komisiju locekļu **morālā atbildība**. Atbildība ir personības fundamentālā pazīme, kas izpaužas kā prasme uzņemties savas darbības vai bezdarbības sekas. Morālā atbildība ir cieši saistīta ar sirdsapziņas un ētikas jēdzienu. Iepirkumu komisiju locekļu atbildība ir mērojama kā atbilstības pakāpe starp reālo uzvedību un profesionālās ētikas etalonu. Autors uzskata, ka katram iepirkumu komisijas loceklim ir jāuzņemas atbildība ne tikai par iepirkuma procesā pieņemto lēmumu, bet arī par citu komisijas locekļu neatturēšanu no prettiesiskā lēmuma pieņemšanas.

Augļošana un valsts realizētā tiesiskā politika

Mārtiņš Smilga

*Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes doktora studiju programmas
"Juridiskās zinātnes" doktorants (Latvija)*

Ievads. Krimināllikuma 201. pants. Augļošana. "Par dažāda veida aizdevumiem, kuri izdarīti, apzināti izmantojot aizdevumaņēmēja smago materiālo stāvokli, un kuru nosacījumi ir viņam pārmērīgi apgrūtinājoši (augļošana), – soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu." (Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 12.02.2004. un 13.12.2012. likumu, kas stājas spēkā 01.04.2013.).

Darba mērķis, materiāls un metodes. Šī darba, kam ir tieša saistība ar autora zinātnisko darbu "Islāma finanšu sistēmas tiesiskais regulējums un riski sadarbībai ar Islāma bankām", mērķis un uzdevums, izmantojot salīdzinošo jeb komparatīvo metodi, sistēmiskās analīzes, statistisko datu apstrādes un aprakstošo metodi, ir pierādīt, ka valsts un tās īstenotās tiesiskās politikas viedoklis par augļošanu ir pretrunā ar sabiedrības interesēm un finanšu sektora plānošanas dokumentiem.

⁶ Ieteikumu kopsavilkums // http://www.knab.lv/uploads/free/iepirkumi_noma.pdf

Rezultāti. Latvijas Krimināllikuma versijā, kas stājusies spēkā 01.04.1999. par dažāda veida aizdevumiem, kuri izdarīti, apzināti izmantojot aizdevuma ņēmēja smago materiālo stāvokli, un kuru nosacījumi ir viņam pārmērīgi apgrūtinājoši (augļošana), – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

Saskaņā ar grozījumiem, kas stājušies spēkā 2005. gadā, par šo pašu nodarījumu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

Savukārt redakcijā, kas stājusies spēkā 01.04.2013. un ir aktuāla arī šobrīd, ir paredzēts, ka par augļošanu soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

KL 201. panta ietvaros nozieguma objekts ir tautsaimniecības intereses finanšu un kredītu sfērā, bet nozieguma priekšmets – nauda vai citas materiālas vērtības.

Salīdzinot KL iepriekšējās redakcijas ar šobrīd aktuālo redakciju, ir redzams, ka sankcijas, kas ir piemērojamas pārkāpuma gadījumā, šobrīd paredz vieglāku soda mēru, nekā tas bijis vēsturiski. Ņemot vērā, ka šobrīd maksimāli piemērojamais sods ir vien īslaicīga brīvības atņemšana vai piespiedu darbs, vai naudas sods, tad ir iespējams secināt, ka valsts šādi norāda, ka augļošana vairs nav klasificējama kā mazāk smags noziegums, bet gan pieskaitāma pie krimināl-pārkāpumiem. Redzams, ka KL 1999. gada un 2005. gada redakcijās maksimāli piemērojamais sods ir bijusi brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem, kas līdz ar 2013. gada grozījumiem aizstāta vien ar īslaicīgu brīvības atņemšanu. Tāpat jaunākajā redakcijā izslēgta aresta iespējamība, kas gan skaidrojums ar aresta kā soda veida izslēgšanu no Krimināllikuma kopumā. Autors uzskata, ka nodotot licencēšanai un saņemot licences maksu par valsts neregulētu un ar normatīvajiem aktiem nekontrolētu aizdevumu izsniegšanu, valsts ir legalizējusi augļošanu, tātad ir sabiedrībai norādījusi, ka Satversmes preambulas projektā minētās kristīgās vērtības ir vien deklaratīvas. Valsts realizētā tiesiskā politika rada iespēju iedzīvoties uz personu rēķina, kuras ir spiestas griezties pēc palīdzības, padarot to kā ienesīgu komercdarbības veidu.

Secinājumi. Valsts realizētā tiesiskā politika ne vienmēr ir vērsta uz sabiedrības attīstību. Ja šie procesi netiks kontrolēti stingrāk, tie var kļūt arī makro-ekonomiski bīstami. Valstī nav vienotas tiesiskās politikas finanšu sektora jomā, jo Patērētāju tiesību aizsardzības centram licencēt un uzraudzīt nodotiem komersantiem būtu nepieciešama līdzīga uzraudzība kā bankām. Autors uzskata, ka arī procentu likmes šo komersantu izsniegtajiem aizdevumiem būtu jāierobežo. Tas noteikti nebūtu pret brīvā tirgus principiem, jo brīvais tirgus nenozīmē mežonīgo tirgu. Peļņai ir jānāk ar atbildību, un tā ir atbildība par uzņemto risku. Autors uzskata, ka valstij, ja tā ir sociāli atbildīga, jāizdara maksimālais, lai cilvēku no bīstamām sekām pasargātu.

Tiesiskā politika kā sabiedrības pārvaldības sistēmelements

Andrejs Vilks

Dr. iur., Rīgas Stradiņa universitāte (Latvija)

Tiesiskā politika ir nacionālās, reģionālās vai starptautiskās politikas neatņemama sastāvdaļa. Pēc būtības tiesiskais regulējums un tā labticīga, objektīvajai sociālajai realitātei atbilstoša pārvaldība (tiesiskā politika) ir jebkuras valsts un sabiedrības pamats. Atbilstoši tam, cik pamatota, precīza un pēctecīga ir tiesiskā politika, ir iespējams pilnvērtīgi un efektīvi pārvaldīt konkrētu jomu, nozari, reģionu vai valsti kopumā.

Kas īsti ir ietverts jēdzienā "politika"? Oto Bismarks atzina, ka politika ir iespēju izmantošanas māksla jeb kompromisu māksla. Vladimirs Dāls savukārt uzskatīja, ka politika ir valsts vadīšanas (pārvaldības) māksla. Filozofs Vilhelms Hēgelis politiku asociēja ar prāta izpausmes veidu. Pazīstamais politiķis Vinstons Čērčils šajā jomā ilgstošu laika periodu, pārliecinājās, ka politika nav spēle, tas ir nopietns bizness. Ne mazāk zināmais politiķis ar lielu praktisko māksliniecisko prezidentālo pieredzi Ronalds Reigans nāca pie secinājuma, ka politika ir otrā vecākā profesija. Bet rūpīgāk un dziļāk analizējot, var nākt pie slēdziena, ka tā vairāk līdzinās pirmajai. Politika, t. sk. tiesiskā, ir darbība, kura ir virzīta uz kopējas labklājības veidošanu un sasniegšanu. Politika ir valsts specializētā darbība, īstenojot individu dabiskās fundamentālās tiesības. Likumi un normas ir līdzekļi kopējās labklājības sasniegšanai. Tiesības ir politikas produkts, tās realizācijas līdzeklis, politiskās kārtības (politikas) veidošanas instruments.

Tiesiskā politika pēc savas būtības ir: valsts darbība, nodrošinot tiesisko kārtību un aizsargājot individuus no likumpārkāpumiem – tiesību aizskārumiem; politika, kas ir ietverta normatīvajos aktos, kuri nosaka cīņu ar tiesību aizskārumiem (mērķus, uzdevumus, principus, iestāžu kompetenci); īpašs valsts iestāžu darbības veids, kura ir virzīta un tiesiskās kārtības nostiprināšanu valstī; tiesiskās kārtības nostiprināšanas zinātniskā teorija.

Tiesiskās politikas un politiskās plānošanas dokumentu izstrādes nepieciešamība ir saistīta ar virkni dažādu faktoru. Tai skaitā speciālisti atzīst, ka pieaug zaudējumi ekonomikā vai arī palielinās neiegūtie ieņēmumi, tādējādi būtiskas iedzīvotāju daļas dzīves līmenis nepieaug vai pat pazeminās, notiek strauja diferenciācija sabiedrībā, iedzīvotāji labprātīgi emigrē.

Starptautisko politisko notikumu kontekstā tiek atzīts, ka saasinās sociāli politiskā spriedze, kas saglabājas ilgstoši un izraisa aizvien pieaugošu tautas neuzticību valsts pārvaldei un tās pieņemtajiem (arī plānotajiem) lēmumiem. Ne vienmēr atbilstošas pārvaldes institūcijas pieņem nepieciešamos lēmumus, kas saistīti ar kārtības nodrošināšanu un nostiprināšanu un ilgstošs uzmanības trūkums attiecībā pret tiesībsargājošās sistēmas attīstību kopumā, tajā skaitā tās materiālajam, tehniskajam un kadru nodrošinājumam, tiesiskās bāzes izstrādei, kas tendēta uz efektīvu cīņu ar organizēto noziedzību un citiem likumpārkāpumiem.

Kopumā tiesiskā sistēma sastāv no četrām apakšsistēmā (sk. 1. att.): tiesiski normatīvā; institucionālā; tiesiskās prakses un tiesiskās kultūras apakšsistēma.

Savukārt tiesiskā politika tiek veidota uz atbilstošu koncepciju un stratēģiju pamata, tiek realizētas konkrētas programmas un plāni, kuru izpilde ir nodrošināta ar nepieciešamajiem materiālajiem, finansiālajiem un kvalificētiem cilvēkresursiem. Tiesiskās politikas elementi ir virzīti uz tiesiskās sistēmas elementu pilnveidošanu, kā arī sabiedrības kopējo attīstību.

1. attēls. Tiesiskā politika un tiesiskā sistēma

Atsevišķas galvojuma pilnveidošanas iespējas

Rolands Neilands

Rīgas Stradiņa universitāte,
AS "Reverta" Vadības juridiskā atbalsta un
restrukturizācijas daļas vadītājs (Latvija)

2013. gada 28. novembrī Saeima otrajā lasījumā atbalstīja grozījumus Maksātnespējas likumā. Viens no atbalstītajiem grozījumiem, ko ierosināja Saeimas deputāte Irina Cvetkova, būtiski skar galvojuma institūtu – proti, grozījums 164. pantā, papildinot panta pirmo daļu ar teikumu: “Dzēšot parādnieka saistības, ir dzēšami arī ar to saistītie galvojumi.”

Irinai Cvetkovejai priekšlikums pēc būtības paredz, ka galvojuma saistība beidz pastāvēt ar parādnieka (fiziskas personas) saistību dzēšanu, tas ir, pēc maksātnespējīgas fiziskas personas saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas.

Savu priekšlikumu deputāte Saeimas debatēs ir pamatojusi ar to, ka galvojuma institūts mūsu valstī ir arhaisks un neatbilst mūsdienu prasībām, kā arī, ka maksātnespējīgu fizisko personu galvinieki arī ir aizsargājami no banku prasījumiem.

Galvojums tik tiešām nav mūsdienās radies tiesību institūts. Tā vēsture ir mērāma gadu tūkstošos, un tas ir radies Senajā Romā līdzīgi kā daudzi citi vēl joprojām izmantotie tiesību institūti (piemēram, dāvinājums, ķīlas, valdījums u. c.). Taču tas nav pietiekams iemesls, lai apgalvotu, ka attiecīgie tiesību institūti ir novecojuši.

Vērtējot, vai galvojuma institūts atbilst mūsdienu prasībām, ir jāņem vērā tā mērķis. Galvojuma mērķis ir saistību nodrošināšana. Kreditors ar galvojuma palīdzību nodrošina savu prasījumu gadījumam, ja galvenais parādnieks neizpildīs savas saistības, tajā skaitā, ja tas kļūs maksātnespējīgs (Civillikuma 1703. panta 2. punkts). Šis mērķis tiek sasniegts, ceļot galvojuma prasību un piedzenot galvenā parādnieka nodarījumu no galvinieka, kas savukārt galviniekam dod regresa tiesības pret galveno parādnieku.

Galvojuma institūts ir pilnveidojams, taču tas darāms pēc rūpīgas un padziļinātas izpētes, konstatējot trūkumus un izstrādājot atbilstošus risinājumus to novēršanai.

Šobrīd normatīvie akti neparedz tiesības galviniekam saņemt no kredīta devēja informāciju par galvenā parāda apmēru un pienākumu kredīta devējam šādu informāciju sniegt. Minētais ir jāuzskata par regulējuma nepilnību, jo galviniekam ir jābūt tiesībām zināt, vai un kā parādnieks pilda savas saistības.

Attiecībā uz banku kreditēšanas darījumiem to ir paredzēts novērst ar grozījumiem Kredītiestāžu likumā, papildinot likuma 62. pantu ar 4.¹ daļu šādā redakcijā: "(4¹) Ziņas par klienta kredīta maksājumu grafiku, kredīta saistību izpildi, tajā skaitā veiktajiem maksājumiem un atlikušo parādsaistību apjomu pēc rakstveida pieprasījuma sniedzamas klienta kredīta galviniekam." Šie grozījumi 2014. gada 13. martā Saeimā ir atbalstīti otrajā lasījumā. Pēc grozījumu pieņemšanas un izsludināšanas minētā nepilnība būs novērsta un galviniekiem būs tiesības no kredītiestādēm pieprasīt informāciju par galvoto kredītņēmēja saistību izpildi.

Normai, ka galviniekam ir tiesības zināt galvenā parādnieka saistību izpildes disciplīnu un saistību atlikumu, vajadzētu attiekties ne tikai uz galvojotajiem banku kredītiem, bet arī uz visiem pārējiem darījumiem, kuros saistības ir nodrošinātas ar galvojumu. Turklāt pienākums sniegt informāciju par savu saistību izpildi būtu jānosaka arī galvenajam parādniekam. Tas atvieglotu galvinieka iespējas aizstāvēt savas tiesības tiesā, jo viņam būtu pieejami pierādījumi – gan kreditora sniegtā informācija, gan galvenā parādnieka sniegtā informācija.

Vēl viens iespējamais galvojuma institūta uzlabojums ir saistīts ar banku veikto patērētāju kreditēšanu. Patērētāju tiesību aizsardzības likumā būtu jānosaka kredīta devēja pienākums izvērtēt galvinieka (fiziskas personas) maksātspēju identiski tam, kā tiek vērtēta kredītaņēmēja maksātspēja, tajā skaitā pieprasot Valsts ieņēmumu dienesta izziņu par galvinieka ienākumiem gadījumos, kad kredīta summa ir vienāda ar 100 minimālajām mēnešalgām vai lielāka. Turklāt minētajam būtu jāattiecas ne tikai uz bankām, bet visiem kredīta devējiem, kam atbilstoši normatīvajiem aktiem ir tiesības izsniegt kredītus patērētājiem.

Apkopojot var secināt, ka deputāte Irina Cvetkova ir izvirzījusi priekšlikumu, kas sagrautu galvojuma institūtu attiecībā uz maksātnespējīgiem parādniekiem – fiziskajām personām, jo galvojuma mērķis ir tieši nodrošināties pret parādnieka maksātnespēju. Deputāte nav izvirzījusi nevienu priekšlikumu, kas būtu vērsts uz galvojuma institūta pilnveidošanu.

Ar ekspluatācijas aizsargjoslām apgrūtināto teritoriju vienotas reģistrācijas problemātika

Barba Girgensone

*Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes lektore,
Nepilna laika studiju programmas “Tiesību zinātne” vadītāja (Latvija)*

Tautsaimniecības attīstība nenoliedzami ir atkarīga no infrastruktūras, kuru veido dažādi savstarpēji saistīti elementi. Vieni no būtiskākajiem infrastruktūras elementiem ir transporta līnijas, elektronisko sakaru tīkli un citu komunikāciju līnijas, objekti, kas nodrošina dažādu valsts dienestu darbību. Sekmīgai šo elementu funkcionēšanai ir nepieciešams īpašs tiesiskais regulējums, kas attiecas gan uz īpašumtiesībām, kuras pieder šo elementu īpašniekiem, kā arī zemes īpašniekiem, uz kuras šie elementi ir izvietoti, gan uz teritoriju, kurā šie elementi ir izvietoti, apsaimniekošanu, nosakot īpašu režīmu. Tāpēc valsts ir noteikusi dažādas aizsargjoslas, kuru definīcija ir minēta Aizsargjoslu likuma 1. pantā.

Gar transporta līnijām, gar elektronisko sakaru tīkliem un citu komunikāciju līnijām, kā arī ap objektiem, kas nodrošina dažādu valsts dienestu darbību, tiek noteiktas ekspluatācijas aizsargjoslas un to galvenais uzdevums ir nodrošināt minēto komunikāciju un objektu efektīvu un drošu ekspluatāciju un attīstības iespējas. Tā kā šīs aizsargjoslas šķērso vairāku pašvaldību administratīvās teritorijas, tad tās ir jāietver pašvaldību teritoriju plānojumos. Tātad ar normatīvo regulējumu nepieciešams noteikt kārtību, kādā tas tiek darīts. Tomēr pašlaik vienīgais regulējums, kas attiecināms uz minēto, ir ietverts Teritorijas attīstības plānošanas likuma 33. pantā, kurā teikts, ka apgrūtinātās teritorijas, kā arī objektus un tiem noteiktās aizsargjoslas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos attēlo Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likumā noteiktajā kārtībā. Diemžēl šis likums nereglamentē kārtību, kādā ekspluatācijas aizsargjoslas būtu jāattēlo teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, kaut arī šī likuma mērķis ir nodrošināt aktuālu un publiski pieejamu informāciju par apgrūtinātajām teritorijām un objektiem, izveidojot Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmu un nodrošinot tās darbību.

Ņemot vērā likuma mērķi un konstrukciju, likums nemaz nevar noteikt kārtību, kādā apgrūtinātās teritorijas, kā arī objekti un tiem noteiktās aizsargjoslas jāattēlo teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, jo saskaņā ar likuma 3. pantu datus par objektiem Informācijas sistēmā iekļauj, lai informācijas sistēmā automātiski attēlotu apgrūtināto teritoriju robežas, uzturētu, aktualizētu un

precizētu Informācijas sistēmā iekļautos datus par objektiem un to robežām, kā arī apgrūtināto teritoriju robežām. Valsts informācijas sistēma ir tā, kurā iekļauj datus par apgrūtinātajām teritorijām un to robežām, kā arī objektiem un to robežām.

Tātad, lai šāda sistēma būtu aktuāla, tai ir jāsaņem informācija no datu sniedzējiem, savukārt datu sniedzēja pienākums ir iesniegt Informācijas sistēmas pārzinim datu sniedzēja rīcībā esošos datus pirmreizējai Informācijas sistēmas aizpildīšanai un datu aktualizācijai, un datu sniedzējs ir atbildīgs par tā sniegto datu atbilstību likuma un citu normatīvo aktu prasībām, tajā skaitā tām prasībām, kuras regulē aizsargjoslu noteikšanu vai attēlošanu.

Saistībā ar iepriekšminēto var secināt, ka pašvaldībai, kurai ir jāizstrādā teritorijas plānojums un šajā plānojumā precīzi jānorāda ekspluatācijas aizsargjoslas, ir problemātiski izmantot apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmu, kurā datus par apgrūtināto teritoriju robežām un objektu robežām iekļauj elektroniskā veidā vektordatu formā Latvijas ģeodēzisko koordinātu sistēmā LKS-92, un kuras darbības nodrošināšanai izmanto tādus kartogrāfiskos materiālus kā:

- 1) aktuālākās topogrāfiskās kartes, topogrāfiskos plānus un ortofotokartes;
- 2) datus par administratīvo teritoriju un to teritoriālo vienību robežām;
- 3) Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datus, jo, ņemot vērā Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likuma 7. un 8. pantā minēto, nevar rasties pārliecība par Informācijas sistēmā iekļauto datu atbilstību realitātei.

Par to liecina Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 27. maija spriedums lietā Nr. A420643311 (Nr. A42-00691-13/46) par Limbažu novada Domes 2011. gada 29. septembra lēmuma (protokols Nr. 17 10.§) atcelšanu daļās, ar kurām nolemts zemes vienību 0,650 ha platībā kā zemes starpgabalu reģistrēt zemesgrāmatā uz Limbažu novada pašvaldības vārda, piešķirot jaunu nosaukumu, Skultes pagastā, Limbažu novadā, un pēc zemes starpgabalu reģistrācijas zemesgrāmatā veikt nekustamā īpašuma sadali ar zemes īpašnieka piekrišanu, atdalot līdzvērtīgu zemesgabalu (izveidoto ceļu) un to apmainot ar pašvaldības īpašumu, Skultes pagastā, Limbažu novadā.

Minētā lieta vērš uzmanību uz to, ka, nepastāvot vienotai kārtībai attiecībā uz ekspluatācijas aizsargjoslu, kas šķērso privātu īpašumu, attēlošanu pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, var izveidoties situācija, kad, savienojot dažādās datu bāzēs esošos plānus, faktiski dabā no īpašniekam piederoša zemes īpašuma tiek izgriezta zemes platība, kas atrodas zem elektriskajiem tīkliem, ietilpst ekspluatācijas aizsargjoslā, veido ceļu un sadala privātpersonas zemi divos gabalos.

Tātad var secināt, ka normatīvais regulējums attiecībā uz ekspluatācijas aizsargjoslu noteikšanu un to attēlošanu plānos un reģistrēšanu datu bāzēs, ir pārāk sadrumstalots, kas savukārt izveido segmentus, kas vispār nav pakļauti normatīvajam regulējumam ne no aizsargjoslu likuma, ne teritoriālās attīstības likuma, ne noteikumu par enerģētikas infrastruktūras aizsargjoslu noteikšanas metodiku, ne apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likuma viedokļa.

Te var norādīt, ka zemesgrāmatā zemes īpašumu aprobežojumus un to pārgrozījumus var nostiprināt attiecīgā zemes gabala īpašnieks, bet par aizsargjoslu datu bāzes uzturēšanu, aizsargjoslu un ar aizsargjoslām saistīto nekustamo īpašumu apgrūtinājumu reģistrāciju nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas

sistēmā valstī kopumā ir atbildīgs Valsts zemes dienests. Konkrēta infrastruktūras objekta īpašnieks vai valdītājs ir ieinteresēts, lai zemesgrāmatā aizsargjosla tiktu reģistrēta kā konkrēta nekustamā īpašuma apgrūtinājums, un tāpēc, slēdzot vienošanos ar attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieku, tiek iegūts pilnvarojums attiecīga īpašuma apgrūtinājuma reģistrēšanai zemesgrāmatā. Kā redzams, esošā kārtība nesekmē operatīvu datu par teritorijām, kas apgrūtinātas ar aizsargjoslām, iekļaušanu datu bāzēs un teritoriju attīstības plānošanas dokumentos.

Tāpēc Ministru kabineta noteikumos "Energētikas infrastruktūras objektu aizsargjoslu noteikšanas metodika" būtu jāiekļauj sadaļa, kas nosaka kārtību, kādā apgrūtinātās teritorijas, kā arī objektus un tiem noteiktās aizsargjoslas teritorijas attēlo attīstības plānošanas dokumentos.

Prevencija piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas procesa kontekstā

Jānis Baumanis

Dr. iur., Rīgas Stradiņa universitātes vadošais pētnieks (Latvija)

2013. gada 1. aprīlī spēkā stājās apjomīgi piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas institūta grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā, kas ļauj, piemēram, procesu pret juridisko personu izdalīt atsevišķā lietvedībā un virzīt pie tainīgā krimināltiesisko attiecību noregulējuma analogiski kriminālprocesa virzībai pret fizisko personu. Minētie grozījumi, iespējams, palielinās piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas procesu skaitu, līdz ar to aizvien labāk būs redzamas krimināltiesiskās un kriminālprocesuālās problēmas, kuru saknes ir fizisko un juridisko personu dažādībā. Pētījumā autors atspoguļos minētās problemātikas vienu dimensiju, kas saistīta ar prevenciju.

- Soda mērķis ir aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot tainīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt sodīto personu un panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Taču Krimināllikumā nav definēts piespiedu ietekmēšanas līdzekļu mērķis.
- Kriminālprocesa likums paredz, ka fiziskai personai aizdomās turētā vai apsūdzētā statusā, ja ir pamats uzskatīt, ka attiecīgā persona turpinās noziedzīgas darbības, traucēs pirmstiesas kriminālprocesu vai tiesu vai izvairīsies no šā procesa vai tiesas, var piemērot drošības līdzekli. Taču juridiskai personai šādi procesuālie piespiedu līdzekļi nav paredzēti.

Kriminālprocesos, izmeklējot noziedzīgus nodarījumus tautsaimniecībā, nodarījumus pret īpašumu un koruptīvus nodarījumus, bieži jāsasopas ar situāciju, kad izmeklēšanas sākumstadijā juridiskās personas patiesā labuma guvējus noskaidrot nav iespējams. Tiek noskaidrotas oficiālās uzņēmuma amatpersonas, kuras paraksta dokumentus, nezinot pat par dokumenta saturu, jo, piemēram, neprot to valodu, kurā dokuments sastādīts. Šādi lomai tiek piesaistītas personas

bez noteiktas dzīvesvietas. Šīs personas uzņēmumā faktiski neko nenosaka, un kriminālprocesā tās bieži vien paliek liecinieka statusā. Taču patiesā labuma guvēji šajos uzņēmumos turpina īstenot noziedzīgo nodomu, iesaistot citas nominālpersonas. Šādos gadījumos acīmredzams, ka nodarījums ir izdarīts juridiskās personas interesēs, labā, nepietiekamās pārraudzības vai kontroles rezultātā, taču tiesiski ierobežot uzņēmuma oficiālās amatpersonas rīcību nav iespējams, jo šai personai ir liecinieka statuss.

Civiltiesību kodifikācijai Latvijā 150 gadu: juridiskās personas jēdziena attīstība

Linards Muciņš

*Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes pasniedzējs,
zvērināts advokāts (Latvija)*

Ievads. Šogad atzīmējam 150 gadu jubileju, kopš Latvijas teritorijā ir spēkā kodificētas, pilnīgas, visaptverošas un sistematizētas civiltiesības. Latvijas teritorijā eksistējošās civiltiesības tika kodificētas un apvienotas vienotā normatīvo tiesību aktā 1864. gadā un laika gaitā tika tālāk attīstītas gan veicot grozījumus 1864. gada un 1937. gada kodifikācijās, gan 1937. gadā uz 1864. gada kodifikācijas pamata, izstrādājot jaunu kodeksu. 1925. un 1937. gadā Latvijas civiltiesības tika modernizētas, atbrīvotas no teritoriālā partikulārisma, attiecinātas uz visiem Latvijas iedzīvotājiem, neskatoties uz to piederību atsevišķām sociālām kārtām, kā arī attiecinātas uz pilnīgi visu Latvijas teritoriju, neskatoties, ka kādā tās daļā iepriekš darbojās cita veida civiltiesības. Atjaunojot Latvijas Republikas neatkarību deviņdesmito gadu sākumā, soli pa solim tika atjaunots arī 1937. gada Civillikuma spēks, to nepieciešamās jomās modernizējot un pārstrādājot, pie kā darbs turpinās arī mūsdienās.

Darba mērķis un metodes. Pētījuma mērķis, tā kā ir saglabāties maz materiālu par pašu likumprojektu izstrādāšanas procesu, veicot gan 1864. gada, gan 1937. gada kodifikācijas, ir, izmantojot par pētījuma pamatu viena tiesību institūta – juridiskās personas piemēru, izpētīt civiltiesību kodifikācijas un arī juridiskās personas jēdziena attīstību Latvijas teritorijā darbojošās civiltiesībās 150 gadu laikā, parādot šī procesa vienotību un savstarpējo saistību, neskatoties uz valstu, laika un zinātnes attīstības barjerām, no XIX gadsimta vidus līdz XXI gadsimta sākumam. Pētījumā izmantotas salīdzinošā, vēsturiskā, analītiskā un citas metodes, lai pētītu juridiskās personas tiesību institūta attīstību 150 gadu laikā, salīdzinātu doktrinālos un judikatūras avotus ar juridiskās personas tiesību institūta regulāciju minētajās civiltiesību kodifikācijās, kā arī apsvērtu nepieciešamību izdarīt kādus grozījumus likumos vai atturēties no tiem.

Rezultāti. Neskatoties uz to, ka XIX gadsimta vidū juridiskās personas institūts romāņu-ģermāņu tiesību saimes zinātnieku vidū bija vispusīgi pētīts un tam tika veltīti daudzi tiesībnieku darbi, profesors Fr. G. fon Bunge, kurš

bija 1864. gadā pieņemtā Vietējo civiltiesību kopoējuma (VCTK, *Свод местных узаконений губерний Остзейских. Часть третья. Законы гражданские.*) izstrādes darba grupas vadītājs un galvenais autors, necentās sniegt kādu visaptverošu juridiskās personas tiesību institūta legāldefinīciju. Līdzīgi kā daļa no 1864. gada kodeksa, arī juridiskai personai veltītās tiesību normas tajā vairāk varam nosaukt par zināmā mērā partikulārām, jo ietvēra sevī jau citos likumos nominēto publisko tiesību institūciju veidu uzskaitījumu, gan respektēja spēkā esošo judikatūru un individuālos tiesību aktus, kuri piešķīra atsevišķām institūcijām tiesību subjektu statusu. Tādā ziņā šis VCTK normas vairāk it kā ietver sevī jau esošo publisko tiesību aktu radītos tiesību subjektus, taču tajā pašā laikā nepieciešams atzīt profesora Fr. G. fon Bunes asredzīgo kodifikatora talantu, jo tieši viņš kodificē šos pa dažādiem tiesību aktiem izmēģinātos tiesību subjektus vienā tiesību normā, kura vēlāk kalpo par pamatu daļai 1937. gada Civillikuma 1407. panta normai, kura spēkā ir arī šodien, un, pēc autora uzskatiem, labāk nekā citu valstu civiltiesību normas vai zinātnieku definīcijas iezīmē juridiskās personas jēdzienu un atklāj tā saturu.

Kaut arī profesors Fr. G. fon Bunge necenšas dot juridiskās personas legāldefinīciju, tomēr VCTK 713. panta novietojums kodeksā – Lietu tiesību grāmatas sadaļā Īpašums, kā arī 713. panta ievada teksts “Iegūt īpašumu var nevien fiziskas, bet arī juridiskas personas...”, liecina, ka tieši īpašums ir tā galvenā pazīme, kura atšķir juridisko personu no citiem tiesību subjektiem, un tādējādi, pēc būtības definē to.

Tieši profesora Fr. G. fon Bunes it kā lineārais juridisko personu veidu uzskaitījums VCTK 713. pantā, kurš balstās klasiskajās romiešu tiesībās un kanoniskajās tiesībās, jau sagrupē juridisko personu veidus divās lielās grupās – personu apvienībās, kurām par substrātu kalpo personas, un nodibinājumos, kuram par substrātu kalpo ar mērķi nošķirta manta. Līdzīgi kā doktrīna un likums personas iedala divās alternatīvās un dihotomiskās savstarpēji izslēdzošās kategorijās – fiziskās personās un juridiskās personās, tā arī faktiski Fr. G. fon Bunge juridiskās personas 1864. gada kodifikācijā iedala divās izslēdzošās kategorijās. Šāds iedalījums – personu apvienībās un nodibinājumos – arī ir alternatīvs, izslēdzošs un dihotomisks. Šis iedalījums ir labāks par neskaidro juridisko personu dalījumu publisko tiesību juridiskajās personās un privāto tiesību juridiskajās personās, kurš pie tam ir kumulatīvs dalījums.

Kaut arī profesors A. Būmanis, kurš ir 1925. gada grozījumu VCTK un 1937. gada Civillikuma izstrādes centrā, pārmet profesoram Fr. G. fon Bunge, ka tas, neskatoties uz diezgan attīstīto juridiskās personas institūta doktrīnu XIX gadsimta vidū Eiropā, 1864. gada kodeksā nav devis juridiskās personas definīciju, tomēr terminoloģijas attīstība 1864. gada kodeksa 1925. gada redakcijas tekstā un 1937. gada kodeksa 1407. panta teksta analīze liecina, ka darba grupa un arī pats profesors A. Būmanis, kurš lielā mērā bija Civillikuma latviskās terminoloģijas autors, tomēr pieturējušies pie 1864. gada kodifikācijā ieliktiem pamatiem.

Pēc Civillikuma atjaunošanas bijuši vairāki mēģinājumi sagrozīt un “uzlabot” Civillikuma formulējumus saistībā ar juridiskās personas institūtu. Tomēr šie priekšlikumi un pat likumdošanas iniciatīva šajā jomā nav realizējusies. Romiešu tiesībās un kanoniskajās tiesībās balstītais juridiskās personas

institūta formulējums, kādu to iedibinājis profesors Fr. G. fon Bunge un profesors A. Būmanis kopā ar citiem 1937. gada Civillikuma izstrādātājiem, palicis nemainīgs un atbilst šodienas doktrīnai un praksei.

Secinājumi

1. Neskatoties uz Latvijas dažādo valsts tiesisko statusu pēdējos 150 gados, Latvijas teritorijā darbojošos civiltiesību kodifikācija uzskatāma par vienotu un savstarpēji saistītu procesu, kurš norit jau 150 gadus, kaut arī ar būtisku pārtraukumu padomju Krievijas okupācijas laikā.
2. Profesors Fr. G. fon Bunge, balstoties uz tajā laikā valdošo doktrīnu, kā arī klasiskajām romiešu tiesībām un kanoniskajām tiesībām, ielika pamatus doktrināli pilnvērtīgam juridiskās personas institūta formulējumam 1864. gada VCTK tekstā. Šo formulējumu varam dēvēt par atvērto durvju formulējumu, jo tas ne tikai nolika uz pareiziem pamatiem, bet arī netraucēja tālāku juridiskās personas institūta attīstību, it sevišķi ņemot vērā virkni speciālo likumu, kas tālāk regulē un attīsta individuālos un grupu juridisko personu veidus Latvijas likumos.
3. Profesora A. Būmaņa pārmetumi profesoram Fr. G. fon Bungem par juridisko personu nav pamatoti, jo viņa darbības rezultātu analīze liecina, ka tā izriet no 1864. gada kodifikācijā ieliktiem pamatiem un to tālāku attīstību.
4. Mūsdienās piedāvātie priekšlikumi ieviest Civillikumā citu juridisko personu klasifikācijas sistēmu un grozīt juridiskās personas formulējumu tā 1407. pantā nav guvuši Latvijas tiesībsargājošo iestāžu darbinieku un likumdevēja atbalstu, jo nav bijuši zinātniski pamatoti.
5. Civillikuma 1407. pantā ietvertais juridiskās personas jēdziena formulējums ir doktrināli pamatots, atbilst juridiskās personas tiesību institūta pamatprincipiem un, ņemot vērā tā atvērto durvju formulējumu, netraucē šī tiesību institūta tālākai attīstībai. Grozījumi un papildinājumi Civillikuma 1407. panta tekstā nav nepieciešami.

Studiju kvalitātes nodrošināšana Latvijā: personas tiesības un studiju līgums

Juris Zivarts

Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes
doktora studiju programmas "Juridiskās zinātnes" doktorants,
Juridiskās fakultātes pasniedzējs (Latvija)

Latvijas augstākās izglītības kvalitāte ir temats, kuru pēdējo gadu laikā ir apsprieduši visvairāk gan izglītības politikas veidotāji, gan dažādi ārvalstu un vietējie augstākās izglītības eksperti. Tomēr mazs ir to iesaistīto personu loks, kas, vērtējot Latvijas augstākās izglītības kvalitāti, pievērstu uzmanību tieši

patērētāju – studentu problemātikas izpētei un normatīvo aktu regulējuma izvērtējumam. Piemēram, problemātika, kas saistīta ar studenta tiesībām uz saprotamu, godīgu studiju līgumu ar augstākās izglītības iestādi.

Studējošā tiesības ir noteiktas vairākos normatīvajos aktos. Tomēr primāri ir jāaplūko Augstskolu likuma 6. pantā un 50. pantā noteiktais, savukārt civiltiesiskās attiecības ar augstākās izglītības iestādēm tiek dibinātas, slēdzot īpašu līgumu – studiju līgumu, kura daļēju saturu nosaka Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikumi Nr. 70 “Studiju līgumā obligāti ietveramie noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 70). Aplūkojot šo noteikumu prasības, saprotams, ka tajos minētais norāda uz studiju līguma pamatprasībām, kurām ir jābūt ietvertām studiju līgumā, bet problēmas rodas ar šo noteikumu tiešu ievērošanu, jo pakalpojuma sniedzēji – augstākās izglītības iestādes, izpildot noteikumu konkrētus punktus, tos studiju līgumos atspoguļo vispārīgi, tādējādi norobežojoties no atbildības. Kā piemēru var minēt MK noteikumu Nr. 70 5.3. punktā noteikto, ka augstākās izglītības iestādes pienākums ir vienoties ar studējošo par viņa intelektuālā īpašuma izmantošanu. Šā punkta izpildei bieži vien augstākās izglītības iestādes studiju līgumā norāda “augstskola un studējošais vienojas par intelektuālā īpašuma izmantošanu”, tomēr šādas vienošanās izteikums nav pilnīgs. Līdz ar to nav izpildītas MK noteikumu Nr. 70 5.3. punktā noteiktās prasības, radot iespējamu turpmāku strīdus gadījumu.

Otrs nosacījums studiju kvalitātes celšanai ir nepieciešamība studiju līgumā ietvert atsevišķu punktu par pakalpojuma sniedzēja garantiju, t. i., solījumu vai galvojumu par preces vai pakalpojuma kvalitāti, darījuma vai ienākumu drošumu, samaksas vai nosacījumu izpildi utt. Ja aplūkojam citas nozares, tad, piemēram, tūrisma svarīgas ir ceļojuma drošības, pakalpojuma pilnīguma vai kvalitātes garantijas, kuras dod tūristus apkalpojošie uzņēmumi vai zaudējumu un bojājumu kompensācijas garantijas, ko dod apdrošināšanas sabiedrības. Noskaidrojot, kas tiek izprasts ar vārdu “garantija”, un vai to ir iespējams pielietot izglītības jomā, tad garantija ir līgums, saskaņā ar kuru norādītā persona (garantijas devējs) uzņemas izpildīt noteiktas parādnieka saistības pret kreditoru, ja parādnieks neizpilda savas saistības. Lielākoties garantijas definīcijās sastopami skaidrojumi tradicionālajos darījumos, tūrisms – ceļojumi, kredītiestāžu sniegtajos pakalpojumos un citos saimnieciskos darījumos, tomēr izglītības joma šajā gadījumā tiek atstāta bez šādas prakses, kaut gan atbilst visiem pakalpojuma sniedzēja kritērijiem. Līdz ar to, autoraprāt, nepieciešams precizēt termina “garantija” saturu Latvijas Republikas normatīvajos aktos, iekļaujot tajos arī sniegtā pakalpojuma garantiju darījumos, kas saistīti ar izglītības pakalpojumu, attiecīgi uzlabojot esošo situāciju par labu izglītības pakalpojuma saņēmējiem.

Aplūkojot Latvijas izglītību regulējošos normatīvos aktus, var secināt, ka tur termins “garantija” nav minēts. Tomēr augstāko izglītību regulējošajos normatīvajos aktos, t. i., Augstskolu likuma 5. pantā ir noteikts, ka Augstskolas garantē akadēmiskā personāla un studējošo akadēmisko brīvību, nosakot to savā satversmē, savukārt Augstskolu likuma 6. pantā noteikts, ka Augstskolu administrācijai ir pienākums garantēt un respektēt šajā pantā paredzētās studējošo un akadēmiskā personāla tiesības, ja tās nav pretrunā ar šā panta pirmās daļas nosacījumiem [5]. Savukārt Augstskolu likuma 8. pantā ir noteikts, ka augstskolai

jāspēj nodrošināt saistības pret tās studiju programmās studējošajiem vismaz 500 000 latu apmērā, un to apliecina bankas vai apdrošināšanas sabiedrības izsniegta garantija.

Papildu garantija augstākajā izglītībā ir paredzēta Ministru kabineta 2013. gada 25. aprīļa noteikumu Nr. 230 "Studiju programmu licencēšanas noteikumi" 10.5. punktā, nosakot, ka augstākās izglītības iestādei, licencējot studiju programmas un iesniedzot licencēšanas komisijai nepieciešamos dokumentus, ir jāiesniedz dokuments, kas apliecina, ka augstskola vai koledža studējošajiem nodrošinās iespējas turpināt izglītības ieguvī citā studiju programmā vai citā augstskolā vai koledžā (līgums ar citu akreditētu augstskolu vai koledžu), ja studiju programmas īstenošana tiks pārtraukta, vai dokumentu, kas apliecina, ka augstskola vai koledža studējošajiem garantē zaudējumu kompensāciju, ja studiju programma augstskolas vai koledžas rīcības (darbības vai bezdarbības) dēļ netiek akreditēta vai licence tiek anulēta un studējošais nevēlas turpināt studijas citā studiju programmā [6], un Ministru kabineta 2012. gada 25. septembra noteikumu Nr. 668 "Augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditācijas noteikumi" 35. punktā, nosakot, ka Studiju virzienu pašnovērtējuma ziņojuma pielikumā ir jāpievieno dokuments, kas apliecina, ka gadījumā, ja studiju programmu likvidē, pieteicējs nodrošinās attiecīgās studiju programmas studējošajiem iespēju turpināt izglītības ieguvī citā studiju programmā vai citā augstskolā vai koledžā (finansālais pamatojums vai līgums ar citu akreditētu augstskolu vai koledžu).

Lielākoties izglītību regulējošajos normatīvajos aktos tiek uzsvērts, ka garantija galvenokārt ir pieejama situācijās, kad attiecīgās augstākās izglītības iestādes vai tās studiju programmas īstenošanā ir radušās grūtības, un tās realizācija ir apdraudēta / nenotiek.

Tomēr neviens izglītību regulējošais normatīvais akts, nedz cita veida saistošs dokuments nenosaka to, kā tiek nodrošināts atbilstošais iepriekš paredzētais rezultāts (kā tiek kvalitatīvi sasniegti studiju rezultāti), kas tiek piedāvāts pirms studiju uzsākšanas. Piemēram, problemātika tehniskajās un veselības studiju jomās, kurās ir svarīgs tehniskais nodrošinājums, kā arī gadījumos, kad izpaliek mūsdienu tehnoloģiju praktiskā pielietošana studiju procesā. Līdz ar to studējošo iegūtās zināšanas var būt nederīgas un neizmantojamas, tādējādi, autoraprāt, ir svarīgi apzināties un nodrošināt, ka sniegtajam pakalpojumam ir garantija, un ir droši zināms, ka pakalpojums tiks saņemts tieši tāds, kā, uzsākot studijas, tika apsolīts.

Novēršoties no minēto problēmjautājumu risināšanas valsts mērogā, augstākās izglītības patērētāju tiesību ievērošana un studiju kvalitātes attīstība var tikt apgrūtināta, tādējādi autors uzsver, ka patērētāju tiesību aizsardzība izglītībā ir aktuāla tēma, kuru nepieciešams pētīt, izstrādājot risinājumus patērētāju tiesību aizsardzības izglītībā modernizācijai Latvijā, attiecīgi veicinot gan patērētāja tiesību teorijas, gan prakses attīstību.

Krimināllikuma 175. panta trešās daļas jēdziena “zādzība no transportlīdzekļa” skaidrojums

Jānis Neimanis

*Dr. iur., Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes asociētais profesors,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis (Latvija)*

1. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2012. gada 17. decembrī pieņēma lēmumu, ar kuru Senāts atzina, ka par *zādzību no transportlīdzekļa* atzīstama ar iekļūšanu transportlīdzeklī saistīta jebkuras transportlīdzeklī esošas mantas prettiesiska paņemšana, ja manta pēc savas nozīmes nav šī transportlīdzekļa funkcionāla sastāvdaļa vai transportlīdzekļa ekspluatācijai nepieciešamie tehniskie šķidrumi. Iekārtas un priekšmeti, kuri pievienoti transportlīdzeklī vai instalēti tajā, lai palīdzētu pildīt transportlīdzekļa funkcijas vai padarītu tā izmantošanu komfortablāku (automagnetola, akustiskās sistēmas, sensori, jumta bagāžas glabātava u. tml.) ir atzīstami par transportlīdzekļa sastāvdaļu un to zādzība nav kvalificējama pēc Krimināllikuma 175. panta trešās daļas.¹ Šī atziņa tika atkārtoti apstiprināta Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 9. jūlija lēmumā.² Minētajos lēmumos sniegtā Krimināllikuma 175. panta trešās daļas interpretācijas rezultāta atbilstība tiesību sistēmai būtu pārbaudāma, jo, kā norādīts lēmumos, prokuratūra un zemākās tiesu instances bija pretējos uzskatos.

2. Senāta skaidrojums sasaistīts ar Augstākās tiesas Plēnuma 1994. gada 19. decembra lēmuma Nr. 7 “Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu” 34. punktā sniegto Latvijas Kriminālkodeksa 139. un 141. panta jēdziena “iekļūšana” skaidrojumu, kurā norādīts, ka iekļūšanu var izdarīt gan pārvarot šķēršļus, gan bez tā un ar to jāsaprot gan iekļūšana slēgtā, gan neaizslēgtā telpā. Šī Plēnuma lēmuma atziņa tālāk atkārtota arī krimināltiesību juridiskajā doktrīnā, kurā norādīts, ka ar zādzību no transportlīdzekļa jāsaprot prettiesiska mantas paņemšana, pieklūstot tai vienalga kādā veidā, ja manta ir atradusies transportlīdzekļa iekšpusē.

3. Krimināllikuma 175. panta trešās daļas prievārda “no” jēdziens tekstuāli aptver ļoti plašu faktisko situāciju loku, kuru varētu kvalificēt kā zādzību no transportlīdzekļa, tostarp gan tādu mantu zādzību, kuras atrodas transportlīdzekļa ārpusē (piemēram, spoguļi), gan tādu, kuras atrodas transportlīdzekļa iekšpusē (piemēram, automagnetola, akumulators, rezerves riepa vai uz sēdekļa vai bagāžas nodalījumā atstāta soma). Krimināllikuma 175. panta trešās daļas jēdziena “zādzība no transportlīdzekļa” satura noskaidrošanā svarīgs ir normas mērķis. Mērķa noskaidrošana ļauj nošķirt normai tekstuāli vienlīdz atbilstošus faktiskus apstākļus, pamākot normas adekvātu iedarbību tiesiskajā iekārtā.

¹ Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 17. decembra lēmums lietā Nr. SKK-189/2012. Lēmums pieejams Augstākās tiesas mājas lapā, sadaļā “Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

² Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 9. jūlija lēmums lietā Nr. SKK-340/2013. Lēmums pieejams Augstākās tiesas mājas lapā, sadaļā “Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

4. Faktu subsumciju Krimināllikuma 175. panta trešās daļas jēdzienam “zādzība no transportlīdzekļa” var padarīt atkarīgu no priekšmetu derīguma transportlīdzekļa darbībai, kā to ir darījis Senāts, taču to var padarīt atkarīgu no iekļūšanas veida transportlīdzeklī. Izšķiroši ir apsvērumi par to, kādēļ likumdevējs ir izšķīries par smagāku tiesisko seku piedraudējumu par “zādzību no transportlīdzekļa”. Autora uzskatā tā ir īpašā noziedzīgā nodarījuma izdarītāja psihiskā enerģija, kas pielikta zādzības izdarīšanai, ar ko tas atšķiras no “parastas” zādzības, un kādēļ tāda veida zādzība ir sodāma bargāk.

5. Ja normas teksts neatbilst normas mērķim un ir plašāks kā normas mērķis, tas ir reducējams līdz normas mērķim. Teleoloģiskā redukcija ir pieļaujama juridiskā metode arī krimināltiesisko normu piemērošanā. Tā tiek panākta tiesību piemērotāja padotība tiesībām. Netiek arī pārkāpts princips “*nullum crimen sine lege*”.

Eksperta loma noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, tiesiskās problēmas un risinājumi

Aigars Evardsons

Mg. iur., Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes lektors,
Rīgas domes Birokrātijas apkarošanas centra vecākais eksperts (Latvija)

Ievads. Tehnisko līdzekļu izmantošana un nozīme noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā ir vitāli svarīga, jo pēdas nozieguma vietā nav vienmēr redzamas ar aci, bet tehniskie līdzekļi ļauj notikuma vietu pārskatīt un atrast pēdas, kas kļūst par lietiskajiem pierādījumiem. Procesa virzītājs kriminālprocesā ir atbildīgs par pierādījumu un faktu iegūšanu, kā arī to pareizu saglabāšanu. Tātad arī procesa virzītājam ir svarīgi, lai tehniskos līdzekļus izmantotu tās personas, kurām šādas tiesības ir noteiktas normatīvajos aktos, kā arī tās, kuras brīvi pārvalda un spēj izmantot tehniskos līdzekļus noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā.

Rezultāti. Jautājumu par tehnisko līdzekļu izmantošanu Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā jāizlemj procesa virzītājam. Saskaņā ar KPL pilnvaras veikt kriminālprocesu valsts vārdā ir iestāžu amatpersonām, kurām tās piešķirtas sakarā ar šo personu ieņemamo amatu, iestādes vadītāja rīkojumu vai kriminālprocesa virzītāja lēmumu. Tehniskos līdzekļus un metodes kriminālprocesā ir tiesīgi izmantot konkrēti procesuālie dalībnieki, kuriem atbilstoši normatīvo aktu prasībām piešķirtas šādas tiesības. Konkrētajā kriminālprocesā procesuālas pilnvaras ir procesa virzītājam, izmeklēšanas grupas dalībniekam, uzraugošajam prokuroram, procesa virzītāja procesuālo uzdevumu izpildītājam, ekspertam, revidentam, izmeklētāja tiešajam priekšniekam, amatā augstākam prokuroram, izmeklēšanas tiesnesim un apsūdzības uzturētājam. Tehniskos līdzekļus un metodes konkrētā kriminālprocesā izmeklēšanas laikā

ir tiesīgi un var izmantot – izmeklētājs, izmeklēšanas grupas dalībnieks, izmeklētāja tiešais priekšnieks, procesuālo uzdevumu izpildītājs, ekspertīžu iestādes eksperts, pieaicinātais eksperts, revidents procesa virzītāja uzdevumā, prokurors, izmeklēšanu uzraugošais prokurors, izmeklēšanas tiesnesis, atsevišķos gadījumos arī prokurors izmeklēšanas stadijā.

Salīdzinot dažu Eiropas Savienības dalībvalstu normatīvos aktus, kas reglamentē noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, var secināt, ka pārsvarā noziegumus sākotnējā stadijā izmeklē policijas iestādes. Eiropas Savienības dalībvalstu normatīvajos aktos arī noteiktas atšķirīgas normas, kas reglamentē noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas un tehnisko līdzekļu izmantošanas kārtību, procesuālo dalībnieku, tai skaitā procesa virzītāja statusu, tiesības un pienākumus.

Noziedzīgu nodarījumu atklāšana un vainīgās personas saukšana pie atbildības ir tieši saistīta ar procesa virzītāja lēmumu pieņemšanu un procesuālo darbību veikšanu kriminālprocesā. Pārsvarā no procesa virzītāja (amatpersonas) profesionālajām zināšanām (izglītības) un pieredzes ir atkarīgs, cik kvalitatīvi un kā tiek atklāts noziedzīgs nodarījums, kā arī, vai vainīgā persona tiek saukta pie atbildības. Arī tehnisko līdzekļu un metožu izmantošana procesuālā darbībā laikā ir tieši saistīta ar procesa virzītāja zināšanām par rezultātiem, kurus var iegūt ar tehnisko līdzekļu un metožu palīdzību.

Eiropas Savienības dalībvalstu policijas iestāžu nacionālajos un iekšējos normatīvajos aktos ir noteikts normatīvais regulējums, kas ietver konkrētas prasības pretendentiem, lai viņš varētu kļūt par policijas darbinieku un izmeklēšanas laikā patstāvīgi izmantotu tehniskos līdzekļus noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā.

Noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas laikā tehniskos līdzekļus, veicot procesuālas darbības, var izmantot pats procesa virzītājs (izmeklētājs), taču identificētās izglītības problēmas amatpersonām Valsts policijā, kā arī daļējs tehnisko līdzekļu trūkums bieži vien ierobežo procesa virzītāju kriminālprocesā panākt vēlamos rezultātus. Ja procesa virzītājs (izmeklētājs) tehniskos līdzekļus izmanto pats, viņš ne vienmēr ir spējīgs veiksmīgi vadīt procesuālas darbības kriminālprocesā. Tādos gadījumos procesa virzītājam ir iespēja uzaicināt piedalīties ikvienu konkrētajā kriminālprocesā iesaistīto personu. Piemēram, notikuma vietas apskatē, liecību pārbaudē uz vietas tehniskos līdzekļus var izmantot un pielietot speciālists vai eksperts.

Secinājumi. Izvērtējot KPL normās ekspertam deleģētās tiesības un pienākumus, Tiesu eksperta likumā noteikto tiesu eksperta kompetenci un tiesības, var secināt, ka patlaban valsts iestāžu eksperts procesa virzītāja uzdevumā var izdarīt tikai ekspertīzi specialitātē, kurā viņam izsniegts sertifikāts, un piedalīties procesa virzītāja uzdevumā veikt procesuālas darbības tikai par tiem jautājumiem, kuros eksperts ieguvis sertifikātu. Piemēram, tiesu eksperts bioloģijā notikuma vietā drīkst izņemt tikai bioloģiskās pēdas, jo viņam nav tāda atbilstoša izglītība vai profesionālās iemaņas citā nozarē vai apakšnozarē, kas apliecināta ar sertifikātu.

Izvērtējot tiesu eksperta un eksperta darbību reglamentējošos normatīvos aktus Latvijas Republikā, var secināt, ka neviens normatīvais akts nereglamentē tā eksperta kompetenci, kurš procesa virzītāja uzdevumā veic procesuālas darbības kriminālprocesā. Tātad var secināt, ka valsts iestāžu eksperts, kuram

nav nepieciešamās profesionālās zināšanas dažādās nozarēs un iemaņas izmeklēšanā, var izmeklēšanas darbību laikā neatgriezeniski sabojāt un negatīvi ietekmēt konkrēta kriminālprocesa turpmāko izmeklēšanas gaitu.

Izvērtējis Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālos normatīvos aktus, kas reglamentē eksperta statusu kriminālprocesā (krimināllietā), šā darba autors secina, ka ne visās ES dalībvalstīs un to normatīvajos aktos ir noteikts valsts ekspertu un privāto tiesu ekspertu institūts. Ja valstī normatīvajos aktos ir noteikts tiesu ekspertu institūts, tad kā viena no galvenajām prasībām, lai kļūtu par tiesu ekspertu, ir augstākā izglītība konkrētajā specialitātē vai nozarē, kā arī nepieciešamās profesionālās iemaņas un pieredze šajā jomā.

Autors uzskata, ka Latvijā jāuzsāk diskusijas par nepieciešamību veikt grozījumus KPL normās, lai paplašinātu tiesu eksperta tiesības un kompetenci kriminālprocesā (piemēram, tiesu eksperts kriminālists kā patstāvīgs procesa dalībnieks apskata notikuma vietu, veic pēdu atrašanu un to izņemšanu, izmantojot tehniskos līdzekļus, kā arī nozīmē lietā nepieciešamās ekspertīzes).

Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai

Ēriks Kalnmeiers

Latvijas Republikas ģenerālprokurors

Kopējā tiesiskā politika Latvijā. Konceptuāli tiek izstrādāti ilgtermiņa plānošanas dokumenti un programmas, kas vērstas uz tiesiskās politikas izstrādi, attīstību un pilnveidošanu visās jomās, bet, manuprāt, personālpolitikas jautājumiem netiek pievērsta pietiekosa uzmanība. Ilgtermiņa plāna personāla piesaistei un motivēšanai ilgstoši strādāt noteiktā tiesību aizsardzības jomā neesamība, neprognozējama atlīdzības dinamika (perspektīvas) ne īstermiņā, ne ilgtermiņā, neskaidras sociālajās garantijas (ilgstoša izdienas pensiju jautājuma nenoteiktība – uzsākta reforma) u. c. neveicina profesionālu kadru noturību un jaunu, perspektīvu kadru piesaisti.

Tiesiskā politika krimināltiesiskajā jomā – problēmjautājumi:

- 1) nepārtraukta grozījumu un papildinājumu izdarīšana normatīvajos aktos (it sevišķi Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā);
- 2) kriminālprocesa arvien lielāka birokratizēšana, nepieciešamo formalitāšu un “papīru” daudzuma palielināšana;
- 3) arvien jūtamāks profesionāli sagatavotu kadru trūkums, līdz ar to, pieaugot strādājošo izmeklētāju un prokuroru darba slodzei, samazinās tiesībsargājošo institūciju kapacitāte, kas savukārt veicina dažādas negācijas:
 - izmeklētāju un prokuroru profesionālo “izdegšanu”. Ievērojami palielinās to prokuroru skaits, kuri dodas izdienas pensijā, sasnieguši minimālo pensionēšanās vecumu un / vai izdienas stāžu;
 - prasību par darba kvalitāti pazemināšana, lai piesaistītu un noturētu jaunos speciālistus, kas kopumā noved pie
 - pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes pazemināšanās;

- profesionālās sagatavotības līmeņa kritums. Jauno izmeklētāju un pretendentu uz prokurora amatu zemo profesionālo sagatavotības līmeni ietekmē:
 - augstskolu mācību programmu apguves kvalitāte;
 - sistēmiskas un specializētas tālākpmācības specializētā mācību iestādē trūkums.

2012. gadā papildizmeklēšanai atgriezti 299 kriminālprocesi, 2013. gadā – 284; samazinājums absolūtos skaitļos par 15 procesiem vai 5%. Rēķinot pēc īpatsvara, 2012. gadā atgrieztas papildizmeklēšanai 2,2% no kriminālvajāšanas uzsākšanai saņemtajām lietām, bet 2013. gadā – 2,4%. Darba kvalitāte nav uzlabojusies, diemžēl vērojama, lai arī nebūtiska, kvalitātes rādītāja lejupslīde.

2012. gadā tika iesniegti 497 prokurora iesniegumi par pieļautajiem likuma pārkāpumiem pirmstiesas izmeklēšanā. 2013. gadā prokurora iesniegumu skaits pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm gan samazinājās par 23 iesniegumiem vai 4,6% un sastādīja 474 iesniegumus. Ņemot vērā uzsākto kriminālprocesa skaita samazinājumu par 0,5% vai 225 lietām, tad iesniegumu īpatsvars par pieļautajiem likuma pārkāpumiem pirmstiesas izmeklēšanā ir nebūtiski samazinājies.

Autoru rādītājs / Authors**A, Ā**

Aleksejevs, Sergejs – 51
Alfejeva, Jeļena – 39
Ābula, Marta – 41

B

Baumanis, Jānis – 69

E

Evardsons, Aigars – 76

F

Freimanis, Edmunds – 48

G

Girgensone, Barba – 67

K

Kalnmeiers, Ēriks – 78
Kipāne, Aldona – 45
Krivīšs, Anatolijs – 60
Kudeikina, Inga – 42

L

Leps, Ando – 28, 30
Lieljuksis, Aldis – 11

M

Matvejevs, Aleksandrs – 33
Matvijcuka, Karina – 50
Mihailovs, Ivans Jānis – 35
Muciņš, Linards – 70

N

Neilands, Rolands – 65
Neimanis, Jānis – 75

R

Rozentāle, Lidijs – 57

S

Smilga, Mārtiņš – 62
Strus, Dorota – 22
Stukāns, Juris – 43

V

Vilks, Andrejs – 64
Voins, Valdis – 37

Z

Zieliński, Jacek – 16
Zivarts, Juris – 72